

Vasile Andrieș Marina Cosumov Gheorghe Nicolaescu

PROCESUL DE EVALUARE A COMPETENȚELOR ELEVILOR ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL NONFORMAL/EXTRAȘCOLAR

**PROCESUL DE EVALUARE
A COMPETENȚELOR ELEVILOR
ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL NONFORMAL/
EXTRAȘCOLAR**

Domeniul ARTE

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU
INSTITUTUL DE CERCETARE, INOVARE ȘI TRANSFER TEHNOLOGIC

**PROCESUL DE EVALUARE
A COMPETENȚELOR ELEVILOR
ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL NONFORMAL/
EXTRAȘCOLAR
(DOMENIUL ARTE)**

Monografia colectivă a fost elaborată în cadrul Proiectului 20.80009.0807.23: *Cadrul conceptual, metodologic și managerial al educației nonformale în Republica Moldova în parteneriat cu Universitatea de Stat din Moldova* (coord. de proiect dr. hab., prof. univ. Vladimir Guțu).

Coordonator: Vasile ANDRIEȘ, *doctor în științe politice*

Autori:

Vasile Andrieș, dr.

Marina Cosumov, dr., conf., univ.

Gheorghe Nicolaescu

Recenzenți:

Lilia Pogolșa, doctor habilitat în pedagogie, conferențiar universitar

Ion Gagim, dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Mariana Vacarciuc, dr., conf. univ., UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Ionela Hîncu, dr., director-adjunct Centrul Educației Estetice „Lăstărel” din Chișinău

Procesul de evaluare a competențelor elevilor în învățământul nonformal/extrașcolar (domeniul Arte). Vasile Andrieș, Marina Cosumov, Gheorghe Nicolaescu; coord.: Vasile Andrieș; Ministerul Educației și Cercetării, Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic. – Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” /Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic, 2022 (C.E.-P. UPSC).

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Andrieș, Vasile.

Procesul de evaluare a competențelor elevilor în învățământul nonformal/extrașcolar: (Domeniul Arte) / Vasile Andrieș (coordonator), Marina Cosumov, Gheorghe Nicolaescu; coordonator: Vasile Andrieș; Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic. – Chișinău: CEP UPSC, 2022. – 148 p.: fig., tab.

Aut. indicați pe vs. f. de tit. – Bibliogr.: p. 137-140 (78 tit). – 100 ex.

ISBN 978-9975-46-684-4.

373.091:7

A 54

Tipar executat la Centrul Editorial-Poligrafic al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău, str. Ion Creangă, nr. 1, MD-2069

CUPRINS:

INTRODUCERE	5
CAPITOLUL I. ORGANIZAREA EDUCAȚIEI NONFORMALE/ EXTRAȘCOLARE (DOMENIUL ARTE). EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE ȘI NAȚIONALE	
1.1. Organizarea activităților artistice și culturale în cadrul educației nonformale în țările europene (<i>Andrieș V.</i>)	8
1.2. Educația și învățământul complementar în țările din spațiul CSI (<i>Cosumov M.</i>)	19
1.3. Evaluarea competențelor artistice ale elevilor în învățământul extrașcolar din Republica Moldova (<i>Nicolaescu Gh.</i>)	25
1.4. Reflecții și analize cu privire la învățământul extrașcolar cu profil artistic (<i>Andrieș V., Cosumov M., Nicolăescu Gh.</i>)	34
Concluzii la Capitolul I	48
CAPITOLUL II. TRADIȚIE ȘI MODERNITATE DE ABORDARE A EDUCAȚIEI EXTRAȘCOLARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA (DOMENIUL ARTE)	
2.1. Aspecte normative de reglementare a educației extrașcolare (<i>Andrieș V.</i>)	49
2.2. Cadrul axiologic al evaluării în educația extrașcolară (<i>Cosumov M.</i>)	56
2.3. Evaluarea competențelor elevilor în instituțiile de învățământ extrașcolar cu profil artistic (<i>Nicolaescu Gh.</i>)	67
Concluzii la Capitolul II	79
CAPITOLUL III. DIMENSIUNI CONSTITUTIVE ALE EVALUĂRII ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL-ARTISTIC EXTRAȘCOLAR	
3.1. Competența și performanța – axe valorice a evaluării în educația artistică (<i>Andrieș V.</i>)	80
3.2. Valoarea produselor artistice pentru o evaluare eficientă (<i>Cosumov M.</i>)	90
3.3. Descriptori de performanțe artistice în educația extrașcolară (<i>Cosumov M.</i>)	98
3.4. Criterii de apreciere a competențelor artistice (<i>Nicolaescu Gh.</i>)	104
3.5. Contexte și forme de evaluare în educația artistică extrașcolară (<i>Andrieș V.</i>)	109
3.6. Repere metodologice ale evaluării criteriale prin descriptori în învățământul artistic extrașcolar (<i>profil Arte muzicale</i>) (<i>Andrieș V., Cosumov M.</i>)	120
Concluzii la Capitolul III	133
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	134
BIBLIOGRAFIE	137
ANEXE	141

INTRODUCERE

Secolul XXI a marcat un punct de turnură în evoluția conceptelor de educație formală și nonformală, aflate din ce în ce mai frecvent în centrul discursului educațional internațional. Educația nonformală/extrașcolară a devenit o componentă indispensabilă a sistemului de învățământ din Republica Moldova, fiind practică la toate nivelele: preșcolar, primar, gimnazial și liceal. Chiar dacă legislația națională nu specifică în mod concret categoria *educație nonformală* (operând cu termenii *educație complementară/extracurriculară*), ea se impune în circuitul didactico-științific din țara noastră la începutul anilor 2000. Această realizare a reușit inclusiv din aderarea la strategiile și cadrul normativ internațional și european (UNESCO, Consiliul Europei, Uniunea Europeană), care au stabilit direcțiile de acțiune referitoare la recunoașterea statutului echivalent al activității nonformale cu cel al educației formale din perspectiva contribuției egale la dezvoltarea personalității copilului și a integrării lui sociale.

Începând cu anul 2010, în literatura de specialitate din Republica Moldova este dezvoltat subiectul *educației nonformale*, fiind exteriorizată dimensiunea teoretică, prin intermediul articolelor și monografiilor, dar și cea aplicativă (suporturi de curs și ghiduri metodologice). O problemă majoră o constituie sistemul educației extrașcolare, care fiind succesorul tradiției sovietice, continue să practice programe și suporturi de curs din perioada anilor '70-80 ai sec. XX, axate pe evaluarea în baza notelor și eliberând un certificat de absolvire cu valoare incertă. Această situație a determinat atât factorii de decizie, cât și corpul științific să inițieze cercetări în vederea elaborării unui cadru normativ de reglementare a acestor instituții, precum și a suporturilor metodologice pentru desfășurarea activității de predare-învățare-evaluare. Astfel, în anii 2020-2021, la solicitarea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, a fost elaborat *Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova*, Curriculumul de bază pentru domeniul *Cultură și Societate*, inclusiv Curriculumul pentru domeniul *Arte*.

În contextul noilor paradigme de evaluare a fost elaborată Metodologia de Evaluare Criterială prin Descriptori (în continuare - MECD), implementată începând cu anul 2015 la clasele primare, iar din 2018, la treapta gimnazială a învățământului general (disciplinele educație muzicală, educație plastică, educație tehnologică și educație fizică). În acest context, ne-am determinat să reflectăm asupra perspectivei aplicării MECD și în învățământul extrașcolar.

Elevul de astăzi este puternic influențat de factorii interni și cei externi, ce provoacă anxietate și stres. Evaluarea, în acest sens, face parte din ansamblul acestor factori. Psihologii confirmă faptul că și elevii cu performanțe înalte sunt supuși stresului în procesul de evaluare a rezultatelor școlare. Pentru a diminua/reduce influența negativă a evaluării rezultatelor școlare asupra psihicului elevului, pe plan

internațional, dar și cel național, se caută modalități noi de realizare a acestui proces: evaluarea ascunsă, evaluarea retroactivă, autoevaluarea etc.

Problema constă nu în modul de evaluare a rezultatelor școlare, ci în percepția rolului acestui proces în cadrul educațional. Evaluarea este o activitate complexă care presupune realizarea mai multor acțiuni și operații aflate în interdependență: măsurarea; aprecierea: prin raportare la normă, prin raportare criterială (la un criteriu); decizia. Totodată, evaluarea se realizează în cadrul a trei forme: evaluarea inițială (predictivă), evaluarea formativă (continuă) și evaluarea sumativă (cumulativă).

Prin prezenta lucrare se urmărește elucidarea și descrierea elementelor componente ale evaluării criteriale în bază de descriptori în cadrul educației artistice/prin arte din învățământul extrașcolar, implementată parțial în învățământul general, care face parte din încercările de a diminua efectele negative ale evaluării. Cu atât mai mult, evaluarea criterială bazată pe descriptori se prezintă ca un imperativ al educației nonformale/extrașcolare, unde elevii vin pentru a primi satisfacție și a se detașa de la situațiile anxioase și stresante din învățământul formal.

În acest context, trebuie de menționat că conceptul și MECD a rezultatelor școlare, aplicată în cadrul învățământului formal, ar putea fi valide și pentru învățământul extrașcolar, evident cu multe precizări și adaptări la specificul acestui sistem educațional.

Scopul cercetării îl constituie elaborarea unor repere metodologice privind evaluarea criterială prin descriptori a rezultatelor elevilor (domeniul Arte), obținute în cadrul învățământului extrașcolar, avându-se în vedere caracteristicile fundamentale ale acestei dimensiuni ale educației printre care:

- forma de organizare a educației extrașcolare: instituții de educație extrașcolară și tipul acestor instituții, centre de educație extrașcolară, cercuri, cluburi pe interese etc.;
- finalitățile educației extrașcolare realizate în aceste structuri: profesionalizarea timpurie, formarea vocațională, orientarea spre o profesie, satisfacția intereselor proprii etc.;
- sistemul de competențe pe profiluri, discipline și tipuri de activități concrete ale acestui domeniu.

Obiectivele cercetării vizează:

- studierea literaturii și a experiențelor naționale și internaționale în ceea ce privește organizarea învățământului nonformal/extrașcolar;
- analiza elementelor constitutive și specifice ale evaluării competențelor artistice ale elevilor în instituțiile de învățământ artistic extrașcolar;
- elaborarea reperelor metodologice de evaluare criterială prin descriptori a competențelor artistice ale elevilor în instituțiile de învățământ artistic extrașcolar;
- analiza reflecțiilor actorilor educaționali cu privire la evaluarea criterială prin descriptori implementată în învățământul extrașcolar;
- validarea rezultatelor cercetării privind valoarea aplicativă a reperelor metodologice de evaluare criterială prin descriptori în sistemul de învățământ artistic extrașcolar.

În I capitol al lucrării „Organizarea educației nonformale/extrașcolare (domeniul *Arte*). Experiențe Internaționale Naționale”, s-au conturat unele aspecte evolutive ale organizării procesului educațional în țările europene în context nonformal. O primă componentă a constituit-o analiza politicilor internaționale în domeniul educației nonformale. La fel, au fost examinate modalitățile de organizare și instrumentele de evaluare în domeniul educației artistice și culturale din țările europene și cele învecinate Republicii Moldova, precum și influențele acestora asupra sistemului educațional extrașcolar național. Cea de-a treia componentă o constituie identificarea poziției, viziunilor și așteptărilor actorilor implicați în procesul educațional extrașcolar (domeniul *Arte*) din țara noastră, referitor la situația actuală a învățământului extrașcolar, precum și a procesului de evaluare în cadrul acestuia, inclusiv perspectivele de implementare a MECD în învățământul extrașcolar.

În capitolul II al lucrării „Tradiție și modernitate de abordare a educației extrașcolare din Republica Moldova (Domeniul *Arte*)” este examinat cadrul normativ și instituțional de organizare a procesului educațional extrașcolar. A fost determinat cadrul axiologic al evaluării în domeniul educației extrașcolare, prin cele trei perspective: ca proces, ca produs și ca funcție. Aceste perspective ale evaluării vor determina reconfigurarea valorilor artistice, odată interiorizate în trebuințe lăuntrice, devenite motive stabile ale conduitei elevului. De asemenea au fost identificate și dezvoltate principiile și finalitățile evaluării în sistemul educației artistice extrașcolare. Evaluarea rezultatelor elevilor la disciplinele din domeniul *Arte* este o componentă funcțională importantă a procesului educațional. Strategiile de evaluare se concep astfel încât să solicite elevilor eforturi intelectuale, practic-acționale și să îi ajute să se dezvolte și să se modeleze în plan cognitiv, spiritual, psihomotor și afectiv-motivațional.

În capitolul III „Dimensiuni constitutive ale evaluării în procesul educațional-artistic extrașcolar” sunt examinate: competența și performanța ca axe ale evaluării în educația artistică; valoarea produselor artistice pentru o evaluare eficientă; criteriile și descriptorii competențelor artistice în educația artistică nonformală; contextele și formele de evaluare în educația artistică extrașcolară.

Lucrarea reprezintă, în primul rând, o expunere teoretică însoțită de complexe abordări praxiologice asupra componentei „evaluare” ce vine cu intenția de a introduce cercetătorii, specialiștii domeniului în delimitarea cadrului metodologic, dar și în explicarea și înțelegerea caracteristicilor proprii ale evaluării criteriale prin descriptorii în condițiile învățământului artistic extrașcolar.

CAPITOLUL I. ORGANIZAREA EDUCAȚIEI NONFORMALE/EXTRAȘCOLARE (DOMENIUL ARTE). EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE ȘI NAȚIONALE

1.1. Organizarea activităților artistice și culturale în cadrul educației nonformale în țările europene

Învățământul nonformal/extrașcolar este orientat spre participarea elevilor de vârstă școlară la activitățile de învățare în afara orelor de program. Sistemele de învățământ nonformal din diferite țări oferă diverse activități extrașcolare: finanțate din fondurile publice sau subvenționate, în afara orelor, în pauzele de masă, după ore, în week-end sau în timpul vacanțelor școlare.

Practic, toate țările europene încurajează școlile să ofere activități artistice nonformale. Aceste activități pot fi organizate de instituții și/sau de alți actori, precum artiști, muzee și alte instituții culturale. Circa jumătate dintre țări raportează planificarea și realizarea acestor activități autorităților naționale. În circa o pătrime din țări, planificarea se realizează la nivel local sau școlar.

În mai multe țări (Republica Cehă, Franța, Italia, Portugalia, Slovenia și Regatul Unit (Anglia și Țara Galilor)), recomandările privind asigurarea de către școli sau alte entități a activităților artistice nonformale poartă un caracter obligatoriu.

În Franța, spre exemplu, programul educațional suplimentar/complementar a fost introdus ca un nou sistem de structurare și dezvoltare a diverselor activități, aflate deja în proces de implementare. Programul se bazează pe implicarea cadrelor didactice, inițiind numeroase parteneriate cu instituții și asociații externe. Prin intermediul acestui program, elevii pot beneficia, în mod voluntar, de ajutor individualizat la anumite teme și pot participa la activități sportive, artistice și culturale de patru ori pe săptămână timp de două ore după lecții ¹.

În Italia, fiecare școală este obligată prin lege să elaboreze un „Plan de ofertă educațională” (*Piano dell’offerta Formativa*) care trebuie să includă activități nonformale opționale de natură artistică, organizate pentru elevi după lecții. În plus, în cadrul proiectului „Școli deschise” (*Scuole aperte*), fiecare unitate sau rețea de unități școlare poate depune o cerere de finanțare pentru activitățile artistice la Ministerul Educației.

Aceeași situație este proprie și Portugaliei, unde fiecare școală în cadrul planului de dezvoltare, trebuie să le ofere elevilor activități artistice și culturale opționale. În plus, autoritățile locale portugheze organizează activități muzicale și artistice pentru elevi, finanțate de Ministerul Educației.

¹ Bamford A. L’*éducation artistique dans le monde*, Revue internationale d’éducation de Sèvres, n° 42, septembre 2006, p. 32.

Regatul Unit (Anglia) a introdus conceptul de „școală extinsă” (*extended school*), prin care instituțiile educaționale oferă o întreagă gamă de servicii și activități (inclusiv artistice) comunității locale în afara orelor de program școlar. În special, se face referință la activitățile în domeniul muzicii și artelor vizuale, precum și vizitele la muzee sau galerii. În Țara Galilor, „școlile axate pe comunitate” (*Community focused schools*) oferă același tip de servicii. Aceste școli au fost introduse în urma publicării Strategiei Learning Country (*National Assembly for Wales 2001*), prin care guvernul Țării Galilor s-a angajat să plaseze școlile în serviciul comunității.

Unele țări au dezvoltat inițiative, formulând linii directoare la nivel național în vederea încurajării activităților artistice nonformale a tinerilor (Belgia (Comunitatea Franceză), Danemarca, Cipru, Letonia, Lituania, Olanda, România și Norvegia).

Spre exemplu, Letonia a formulat recomandări, fără caracter obligatoriu, privind includerea expresiei personale și creativității în activitățile nonformale din domeniul arte.

În Norvegia, Ministerul Educației și Cercetării a adăugat un plan strategic național la curriculumul național, care urmărește dezvoltarea artei și culturii pentru toate grupele de vârstă. Acest plan precizează, de asemenea, importanța dezvoltării școlilor de arte și cultură și colaborării acestora cu școlile locale. Acest efort coincide cu legislația norvegiană conform căreia toate comunitățile ar trebui să aibă acces la școlile de arte și cultură, care oferă cursuri și activități nonformale în domeniul artelor.

În România, Ministerul Educației a elaborat Strategia Dezvoltării Activității Educative Școlare și Extrașcolare. Principiul care stă la baza acestei strategii este că activitățile extrașcolare sunt benefice pentru întregul proces educațional, în special pentru dezvoltarea personală. Această Strategie nu se limitează la subiectele artistice; ea acoperă toate domeniile curriculare și include diverse măsuri care vizează îmbunătățirea activităților nonformale, măsuri care se referă în special la dezvoltarea resurselor, dezvoltarea formării pentru furnizori și îmbunătățirea parteneriatelor dintre școli și comunitatea locală².

Comunitatea Flamandă din Belgia, Danemarca și Țările de Jos încurajează cooperarea dintre școli și instituțiile culturale pentru îmbunătățirea conținutului activităților artistice nonformale și dezvoltarea noilor metode creative de activitate în școli.

În treisprezece țări (Bulgaria, Germania, Estonia, Irlanda, Grecia, Spania, Ungaria, Austria, Polonia, Finlanda, Suedia, Regatul Unit (Scoția) și Islanda), deciziile privind oferirea activităților artistice nonformale sunt luate la nivel local, deseori chiar de către instituțiile școlare.

Spre exemplu, în Grecia, activitățile nonformale sunt organizate la nivel local, fie la inițiativa profesorilor, fie cu sprijinul birourilor regionale sau locale.

² Mihăilescu, A. Cultură și educație: Accente, percepții, aplicații. București: Editura Universitară, 2016, p. 53

În Spania, școlile pot beneficia de sprijin financiar din partea autorităților educaționale pentru activitățile lor nonformale, dar sunt libere să definească conținutul acestor activități.

În Polonia, deși activitățile nonformale nu sunt reflectate în nici o reglementare națională, inițiativele pot fi dezvoltate de autoritățile locale și apoi implementate de școli.

În Irlanda, activitățile nonformale sunt inițiate de școli și profesori, fiind achitate de părinți.

Activitățile nonformale se organizează în diverse domenii și oferă diferite forme de educație artistică, deși cel mai reprezentativ domeniu este muzica.

Spre exemplu, în Comunitatea franceză din Belgia, aceste activități se concentrează pe artele plastice, vizuale și spațiale, muzică, dans, artă oratorică și teatru.

În Republica Cehă, învățământul artistic elementar (*Základní umělecké vzdělávání*) este inclus în Legea Educației din 2004. Este organizat de școli elementare de arte (*Základní umělecké školy*), care au o tradiție îndelungată. Acestea oferă educație de bază, extracurriculară (nu face parte din programul de educație artistică a școlii elementare), ale cărei principale părți interesate sunt elevii cu vârsta care urmează să realizeze nivelurile 1 și 2. Cu toate acestea, școlile pot oferi programe pentru studenți, precum și pentru adulți. În aceste școli se poate preda muzică, dansul, artele vizuale, teatrul și literatura. În 2007, a fost finalizată o primă versiune pilot a programului-cadru educațional pentru învățământul artistic elementar, fiind extins asupra tuturor programelor educaționale școlare din 2011/2012³.

În Irlanda, majoritatea școlilor oferă elevilor o varietate de activități artistice nonformale opționale după programul școlar, deși predomină muzica (corul, arta orchestrală) și dansul. Activitățile sunt organizate la nivel local în școli de către profesori, variind de la o instituție la alta. Colaborările, la nivel secundar, între catedrele de arte vizuale și cele de muzică sunt foarte răspândite în timpul realizării spectacolelor muzicale.

În Malta, cercurile de vară sunt organizate la nivel național pentru copiii cu vârste cuprinse între 6 și 11 ani, pun accentul pe artele expresive, în special artele dramatice, dansul, artele plastice, muzica și brodarea.

În Austria, precum și în Comunitatea de limbă germană din Belgia, participarea la școlile de muzică (*Musikschulen*) este în mod tradițional o parte integrantă a activităților nonformale organizate după programul școlar. Școlile de muzică, care sunt finanțate la nivel local (central în Comunitatea de limbă germană din Belgia), oferă educație muzicală independent de cea din școlilor generale. În Austria, există o cooperare din ce în ce mai strânsă dintre acestea și școlile de muzică. Deși școlile de muzică oferă preponderent lecții de muzică, unele își extind oferta și la cursuri teatrale, dans clasic și dans contemporan.

³ Молоков Д. С. Зарубежный опыт предоставления услуг в сфере дополнительного образования детей. In: Ярославский педагогический вестник – 2013 – № 1 – Том II (Психолого-педагогические науки), p. 225.

Cel mai frecvent, activitățile artistice nonformale se realizează după programul școlar, dar pot fi organizate și în pauzele de masă (Spania, Franța și Finlanda) și/sau în timpul vacanțelor (Malta și Slovacia) ⁴.

În toate țările există recomandări sau inițiative specifice, care încurajează parteneriatele dintre instituțiile școlare și artiștii profesioniști și/sau organizațiile artistice. Ceea ce diferă de la o țară la alta este gradul de formalizare și implementare a acestor recomandări și inițiative la nivel național. Republica Cehă, Spania, Italia, Polonia, Suedia și Islanda declară că recomandările sau inițiativele de acest tip nu provin de la nivel național, dar cel mai frecvent de la nivel local și/sau instituțional.

În mai puțin de jumătate dintre țări cea mai răspândită formă de parteneriat este vizitarea de către elevi a localurilor culturale: muzee, galerii, teatre și săli de concert. Cu toate acestea, condițiile în care sunt organizate astfel de vizite diferă de la o țară la alta. În unele, deciziile privind organizarea vizitelor culturale, frecvența și natura lor, țin exclusiv de competența instituțiilor, în timp ce în altele, recomandările vin din partea organelor ierarhic superioare.

În unele țări, vizitele culturale sunt incluse oficial în programul școlar. Spre exemplu, în Grecia, Slovenia, Slovacia și Finlanda aceste vizite sunt integrate în curriculumul școlar. În Letonia, standardele pentru educația de bază adoptate în 2005 încurajează în mod special vizitele școlare la muzee. În mod similar, în Olanda programul de politică națională „Cultura și școala” recomandă școlilor să reflecte mai pronunțat în curriculum activitățile culturale. În cadrul acestui program, au fost dezvoltate diverse proiecte de parteneriat pentru a ajuta școlile să integreze cultura în sens larg în activitățile acestora, scopul fiind cel de a transforma patrimoniul cultural în mediu educațional mai accesibil ⁵.

De asemenea, în Franța, Legea cu privire la educația artistică, din 1988, și numeroasele circulare publicate de atunci, recomandă în mod explicit stabilirea de parteneriate de orice fel în favoarea educației artistice. În plus, de la începutul anului școlar 2008, proiectele școlare sau cele ale instituțiilor școlare, trebuie să includă o dimensiune artistică și culturală, cuprinzând toți elevii. La fel, structurile din subordinea Ministerului Culturii au obligația de a include dimensiunea educațională în contractele pe care le semnează cu direcțiile regionale de afaceri culturale.

În Estonia, Cipru, Ungaria, Malta, România și Finlanda, se organizează într-o anumită formă învățământul muzeal, în timp ce în alte țări legăturile dintre muzee și sistemul de învățământ sunt mai puțin dezvoltate și mai puțin formalizate. În Germania și Spania, vizitele educaționale ale elevilor la muzee sunt foarte frecvente și de cele mai multe ori gratuite. Spre exemplu în Germania, unele muzee oferă săptămânal o zi „gratuită pentru grupurile școlare”, pentru a facilita vizitele educaționale de acest

⁴ L'évaluation de la politique d'éducation artistique et culturelle : quelles modalités, quels indicateurs? Rapport Nr. 217-059, août, 2017, <https://www.education.gouv.fr/l-evaluation-de-la-politique-d-education-artistique-et-culturelle-queelles-modalites-queles-3041>

⁵ Non-formal and Informal Education in Europe / René Clarijs (ed.). – Prague: EAICY, 2005, p. 99-100.

tip. În Estonia, majoritatea muzeelor au angajați responsabili de programe educaționale care, incluzând și componenta de „activități practice”, oferă elevilor posibilitatea efectuării unei vizite active în cadrul muzeului ⁶.

În Ungaria, se accentuează în mod deosebit educația muzeală, iar muzeele angajează specialiști pentru a ajuta diversele audiențe să înțeleagă și să aprecieze mai bine expozițiile. În plus, organizațiile independente își oferă expertiza și serviciile pentru a lucra cu copiii cu ocazia unor expoziții specifice în muzee sau galerii. Unele facultăți de formare a profesorilor oferă chiar și formare în pedagogia muzeală, ceea ce subliniază locul central pe care îl ocupă muzeele în sistemul de învățământ maghiar. În 2008, a fost înființat un Centru de Pedagogie Muzeală pentru Artă Contemporană (*Kortárs Múzeumpedagógiai Központ*). Obiectivul acestui centru este de a aduce arta contemporană mai aproape de studenți și profesori. Programul „Muzee pentru toți” (*Múzeumok Mindenkinek – MOKK*) își propune să prezinte opere de artă într-un mod mai accesibil și mai interesant pentru vizitatori. Unul dintre obiectivele sale este, de asemenea, consolidarea legăturilor dintre muzee și instituțiile de învățământ destinate tuturor grupelor de vârstă (de exemplu, sprijin metodologic pentru profesori în cadrul activităților desfășurate în timpul vizitelor la muzee).

În Austria, în cadrul programului „*Bugetul cultural pentru școlile federale*”, a fost introdusă în școli unitatea de „mediator cultural”. Acești mediatori contribuie la participarea elevilor la evenimente culturale.

În Portugalia, Direcția generală pentru inovare și dezvoltare a Curriculumului a organizat un concurs național „Școala mea a adoptat un muzeu”, menit să stimuleze cunoașterea elevilor a rețelei muzeelor portugheze și conștientizarea necesității de conservare și protejarea patrimoniului cultural.

În România, a fost adoptată o strategie la nivel național pentru a realiza descentralizarea anumitor zone culturale, în special pentru dezvoltarea cooperării dintre școli și muzee. De altfel, unul dintre indicatorii de performanță utilizați pentru monitorizarea și evaluarea implementării acestei strategii este tocmai numărul de vizite școlare organizate în muzee. Rezultatele acestui indicator sunt comunicate periodic de autoritățile locale și regionale, scopul fiind evidențierea dimensiunii educaționale a muzeelor. O altă inițiativă la nivel național vizează promovarea activităților extrașcolare și, în acest sens, între Ministerul Educației și Ministerul Culturii a fost semnat un protocol de colaborare pentru dezvoltarea serviciilor educaționale oferite de muzee. Acest protocol consolidează colaborarea dintre școli și muzee, facilitând schimbul de experiență între specialiști din domeniile cultural și educațional. Scopul este de a stabili legături între conținutul programelor școlare și serviciile

⁶ L'éducation artistique et culturelle en Europe, http://publications.europa.eu/resource/cellar/4cc49f74-205e-4785-89e4-6490fb589d62.0003.01/DOC_1

educaționale ale muzeelor și de a încuraja participarea elevilor la programele oferite de specialiștii de pe lângă muzee ⁷.

În Finlanda, proiectul intitulat *Suomen Tammi* (Stejarul finlandez) își propune să îmbunătățească cunoștințele elevilor cu privire la moștenirea culturală națională și să consolideze rolul acestui patrimoniu în educație. Obiectivele proiectului constau în dezvoltarea la elevi a abilităților legate de conservarea patrimoniului cultural, de a sprijini cooperarea dintre școli și specialiști, de a informa profesorii și elevii asupra pluralității și diversității serviciilor oferite de muzee și rețelele acestora, precum și de a oferi oportunități pentru activități școlare multidisciplinare și învățare bazată pe anchetă. Într-un alt proiect, numit *Kulttuurin laajakaista* (Lanțul cultural), nouă instituții culturale, în cooperare cu Consiliul Național pentru Educație finlandez, oferă o metodă de predare și învățare care utilizează resursele disponibile în instituțiile culturale ca material autentic și mediu de învățare pentru studierea patrimoniului cultural.

În Regatul Unit (Anglia), Departamentul pentru Copii, Școli și Familii a adoptat un „*Plan pentru copilărie*” care stabilește dreptul copiilor și tinerilor din toate mediile socio-culturale de a participa la educație de înaltă calitate și activități culturale extrașcolare. Acest plan prevede, de asemenea, stabilirea unei oferte de cinci ore pe săptămână de cultură, organizat în conformitate cu curriculumul național și cu activitățile din cadrul Parteneriatelor creative. Documentul stabilește ofertele culturale pentru orice tânăr englez: asistarea la spectacole; vizitarea expozițiilor, galeriilor și muzeelor; vizitarea monumentelor naturale; utilizarea serviciilor de bibliotecă și arhivă; învățarea unui instrument muzical; exersarea muzicii sau a cântului; participarea la spectacole de teatru și dans; participarea la activități de scriere creativă; să învățarea tehnicii cinematografice, instrumentelor digitale sau noilor mijloace de comunicare ⁸.

Evaluarea elevilor poate fi internă sau externă. În cazul unei evaluări interne, obiectul evaluării precum și metodele acesteia sunt definite în esență de către cadrele didactice sau de către actorii care își desfășoară activitatea în cadrul unității școlare. În ceea ce privește cea externă, caracteristicile evaluării sunt determinate de o autoritate din cadrul instituției școlare.

Pot fi definite două categorii principale de evaluare conform funcției atribuite. Evaluarea **formativă** urmărește reglementarea procesului de predare-învățare în timpul desfășurării acestuia. Evaluarea **sumativă** atestă gradul însușitei obiectivelor de învățare de către elevi.

În aproape toate țările, disciplinele artistice sunt supuse atât evaluării formative, cât și celei sumative la nivelurile 1 (primar) și 2 (gimnazial). Cu toate acestea, câteva țări fac excepții. În Cipru, Ungaria, Suedia și Norvegia, evaluarea sumativă nu se aplică la nivelul 1. În Malta, evaluarea sumativă se aplică elevilor la nivelul 2, care și-au ales opțional domeniul arte și design.

⁷ Mihăilescu, A. *Cultură și educație: Accente, percepții, aplicații*. București: Editura Universitară, 2016, p. 62-63.

⁸ Молоков Д. С., op. cit., p. 227.

Responsabilitatea pentru evaluare îi revine profesorului și diferiților actori din cadrul școlii, precum directorul sau consiliul școlar. Metodele utilizate sunt lăsate de obicei la latitudinea fiecărui profesor. În funcție de obiectul de evaluare (cunoașterea artei, procesul artistic, rezultatul acestui produs), evaluarea poate fi efectuată chiar de elev (autoevaluare), de către colegii acestuia sau de către profesor. Elevul poate realiza teste, construi sarcini sau poate elabora proiecte, care vor fi ulterior evaluate. De asemenea, profesorul poate le cere elevilor realizarea unor rapoarte scurte sau să alcătuiască un portofoliu al lucrărilor pe baza unor criterii specifice ⁹.

În Republica Cehă, directorul școlii decide asupra formei evaluării (notă, comentariu verbal sau o combinație a ambelor). În Slovacia, rezultatele evaluării elevilor din clasa întâi sunt exprimate prin feedback-ul verbal. De la clasele 2 până la 9, pot fi aplicate și notele. Deciziile privind forma notelor se iau de către directorul școlii și consiliul pedagogic.

Responsabilitatea profesională se exercită într-un cadru mai mult sau mai puțin restrictiv, definit de autoritățile educaționale centrale sau regionale. În funcție de țară, acest cadru include reglementări sau recomandări privind tipul de evaluare care urmează a fi implementat, anumite instrumente de evaluare (criterii de calitate, barem de evaluare, scală de note, etc.), sau chiar procesul de evaluare (frecvența evaluărilor, comunicarea rezultatelor, etc.). Spre exemplu, Grecia este o țară în care aspectele legate de evaluare (procedurile și metodele) sunt definite de autoritățile educaționale centrale prin ghidurile naționale de curriculum, precum și prin manualele elaborate de minister. La rândul său Ungaria, este exemplul de sistemului de învățământ în care școlilor și profesorilor li se acordă o autonomie considerabilă.

Chiar dacă, evaluarea este un proces care ține în esență de responsabilitatea cadrelor didactice, anumite aspecte fac totuși obiectul unor recomandări sau chiar reglementări emise de autoritățile centrale de învățământ. Este vorba atât de criterii, cât și de baremul de evaluare. Criteriul este un instrument care constă din două elemente: parametru (sau obiectul evaluării) și nivelul de cerință (un punct de referință, care poate fi un standard, o regulă sau un nivel de competență). Criteriul este un instrument folosit pentru a face o judecată. Baremul face posibilă traducerea și comunicarea, sub forma unei aprecieri a rezultatului evaluării.

Cercetările în domeniul educației demonstrează că evaluarea eficientă necesită existența unor obiective clare și specifice, folosirea criteriilor explicite, pentru ca profesorii să-și formuleze aprecierile, asigurându-se o coerență între sarcinile evaluate și criteriile de evaluare. În majoritatea țărilor europene, programele de studii elaborate de autoritățile centrale de învățământ definesc obiectivele de învățare sau competențele care trebuie atinse de elevi. Profesorii au deci

⁹ L'évaluation de la politique d'éducation artistique et culturelle : quelles modalités, quels indicateurs? Rapport Nr. 217-059, août, 2017, <https://www.education.gouv.fr/l-evaluation-de-la-politique-d-education-artistique-et-culturelle-queelles-modalites-queles-3041>

responsabilitatea de a construi criterii de evaluare pe baza descrierilor acestor obiective. Această situație se regăsește în mai multe țări, în special Cehia, Spania, Grecia, Letonia și Portugalia.

În peste două treimi din sistemele de învățământ nu există criterii de evaluare a studierii disciplinelor artistice puse la dispoziția cadrelor didactice de către autoritățile centrale de învățământ. Astfel, profesorii trebuie să elaboreze singuri, sau în colaborare cu colegii, criteriile de evaluare. Totodată, acest tip de exercițiu necesită abilități speciale din partea profesorilor.

În Danemarca, există criterii de evaluare definite de autoritățile centrale de învățământ doar pentru anii 8 și 9, în baza cărora pot fi susținute examenele la disciplinele artistice. Pentru ceilalți ani, cadrele didactice realizează evaluarea pe baza obiectivelor comune, definite pentru fiecare an de studii în care se predau aceste discipline. De exemplu, unul dintre obiectivele de învățare ale educației artistice pentru anul 8 este „stăpânirea unei game largi de tehnici legate de design”. Baremul de performanță are 7 niveluri acoperite de scoruri cuprinse între -3 și +12. Nivelul al 4-lea se potrivește descrieri „elevul folosește instrumente și tehnici cu o oarecare incertitudine”. Nivelul al 7-ea corespunde „elevul demonstrează cunoștințe considerabile în utilizarea diferitelor instrumente și tehnici, precum și o cunoaștere solidă a materialelor și tehnicilor care pot fi utilizate”. Nivelul 12 include prevederea „elevul demonstrează încredere în utilizarea diferitelor instrumente și tehnici” și este considerat ca excelent ¹⁰.

În Malta, criteriile de evaluare constau într-o serie de parametri grupați pe categorii, cărora le este asociată o scară de valori. Evaluarea disciplinelor artistice se referă numai la elevii de la nivelul 2, care studiază opțional arta și designul. În plus, este mai presus de toate pictura și desenul, considerate a fi practici artistice de bază, care sunt evaluate. Sunt două serii de parametri: primul are ca scop evaluarea lucrărilor realizate de elevi pe baza unei teme care le-a fost dată; al doilea ceea ce sunt capabili să re(producă) din ceva ce li se cere să observe. Parametrii primei serii sunt în număr de șapte, grupați în patru categorii (investigație, experimentare, documentare, producție) și includ, de exemplu, „lucrarea prezentată mărturisește căutarea de surse vizuale sau de altă natură de informare”. Al doilea conține cinci parametri, inclusiv „redarea efectivă a formei”, „reprezentarea luminii și umbrei datorită diferitelor tonuri”.

În Slovenia, obiectivele de predare, definite pentru fiecare an în care sunt predate disciplinele artistice, sunt defalcate mai precis în rezultatele învățării (scopuri de realizare). De exemplu, în clasa a cincea, unul dintre obiectivele didactice pentru artele vizuale este ca „elevii să cunoască terminologia operelor de artă din domeniul graficii, arhitecturii, desenului, picturii și sculpturii precum și exemple din natură și mediu”. Acest obiectiv include 14 rezultate ale învățării. Diferitele niveluri de

¹⁰ L'Éducation artistique et culturelle en Europe, http://publications.europa.eu/resource/cellar/4cc49f74-205e-4785-89e4-6490fb589d62.0003.01/DOC_1

performanță sunt atribuite pe baza numărului de rezultate obținute. În primii trei ani, există trei niveluri de performanță. După aceea, sunt utilizate cinci niveluri. În acest caz, nota „trei” (bine) înseamnă că elevii au atins aproximativ jumătate din rezultatele învățării ¹¹.

În Finlanda, pe lângă obiectivele și conținuturile principale definite pentru cele două etape (clasele 1-4 și 5-9) definite pentru educația artistică, programul de studii oferă o descriere a bunei performanțe pentru sfârșitul claselor 4 și 9. Aceste performanțe corespund notei „8” atunci când se utilizează o scală numerică. Aceste descrieri sunt folosite de profesori ca reper. În muzică, un exemplu de performanță bună la sfârșitul clasei a patra este „a ști să-și folosească vocea pentru a putea cânta la unison cu ceilalți”. La sfârșitul anului al IX-lea, este vorba de „a participa la un ansamblu vocal și de a ști să cânte, urmând o linie melodică și în ritm”.

În Regatul Unit (Anglia și Țara Galilor), programa pentru fiecare materie de artă predată are o scală de performanță cu opt niveluri care descrie gama de cunoștințe, abilități și înțelegeri așteptate de la elevii cu vârste cuprinse între 5 și 14 ani. Există un al nouălea nivel pentru performanță excepțională. Sunt stabilite așteptări pentru diferite grupe de vârstă și un elev tipic ar trebui să treacă de la un nivel la altul la fiecare doi ani. Această abordare permite părinților și școlii să compare progresul unui anumit elev cu ceea ce este tipic pentru un copil de-al său sau vârsta ei și, în același timp, recunoaște că copiii se dezvoltă în ritmuri diferite.

În Regatul Unit (Scoția), la disciplina „artă și design”, de exemplu, curriculum-ul prevede cinci niveluri care acoperă gama de performanțe așteptate de la elevii cu vârsta cuprinsă între 3 și 15 ani. Programul definește un set de obiective de învățare la diferite niveluri. „Am libertatea de a descoperi și alege diferite moduri de a crea imagini și obiecte folosind o varietate de materiale” este una dintre ele și această descriere corespunde primului nivel. Descrierea corespunzătoare pentru al treilea nivel este: „Am experimentat cu o gamă largă de medii și tehnologii pentru a crea imagini și obiecte folosind înțelegerea proprietăților lor”. Un exemplu al celui de-al patrulea nivel este „Am continuat să experimentez cu o serie de medii și tehnologii, mânuindu-le cu control și încredere pentru a crea imagini și obiecte. Îmi pot aplica înțelegerea proprietăților și tehnicilor media la sarcini specifice”. Trebuie remarcat faptul că nu toate obiectivele de învățare au cinci niveluri diferite, deoarece unele dintre aceste obiective se aplică peste granițele de nivel.

Cu excepția Regatului Unit (Scoția), toate țările care definesc criteriile de evaluare (Tabel 1), precizează și scalele de evaluare care ar trebui utilizate. Pe lângă aceste șapte țări, există alte 16 țări în care autoritățile centrale ale educației emit recomandări în acest domeniu.

¹¹ Wallon, E. L'éducation artistique, in Politiques et pratiques de la culture (dir. Philippe Poirrier), La Documentation française, coll. Les Notices, 2016, p. 17-18.

La nivel primar, cel mai frecvent scenariu este utilizarea comentariilor verbale. În aproape jumătate din țările în care această practică este utilizată, și anume Estonia, Grecia, Letonia, Polonia și Portugalia, această situație privește doar primii ani de nivel primar. Pentru profesor, este vorba de a exprima o apreciere generală a muncii elevului fără a o situa pe o scară de măsurare. Cu toate acestea, acest tip de abordare nu este niciodată recomandat la nivel secundar, cu excepția Finlandei, unde comentariile verbale și scalele numerice ale notelor sunt recomandate pentru acest nivel. Scale de evaluare verbală (de ex. „nesatisfăcător, satisfăcător, bine, foarte bine, excelent”) care se găsesc, de asemenea, doar la nivelul 1, există doar în Spania, România, Slovenia și Liechtenstein.

Scalele de calificare numerice, care sunt cele mai frecvente la nivelul secundar, sunt destul de variabile. În mai mult de jumătate din țările în care aceste scale sunt utilizate la nivelul , acestea au fost utilizate doar în ultimii ani. Mai mult, o scară care conține același număr de grade poate împărți gama de performanțe posibile într-un mod foarte diferit. Este cazul în Spania și România, de exemplu, unde se folosește aceeași scară de 10 grade, dar unde valorile atribuite fiecăruia dintre aceste grade sunt diferite. Doar Cipru și Suedia, la nivelul 2, și Grecia, la nivelul 1, utilizează o scală de calificare alfabetică. În Regatul Unit (Anglia și Țara Galilor), profesorii, în conformitate cu politicile și strategiile definite în cadrul școlii, pot folosi scalele de evaluare pe care le doresc. Cu toate acestea, la sfârșitul fiecărei etape cheie, aceștia trebuie să ofere părinților o evaluare a muncii lor pe baza scalei descriptive a nivelurilor ¹².

În concluzii menționăm că educația artistică și culturală este o componentă indispensabilă a sistemului de învățământ școlar și extrașcolar din țările europene. Mai mult chiar, în majoritatea statelor se stimulează colaborarea școlilor cu mediul extrașcolar, în special cel artistic și cultural. Tot odată, întâlnim mai multe deosebiri în ceea ce privește:

- autoritățile implicate în aprobarea programelor;
- vârsta elevilor;
- criteriile și instrumentarul de evaluare (prin sau fără calificative).

Tabel 1. Scale de notare: definiții și valori. Nivel 1 și 2

Țara	Nivel 1	Nivel 2
CZ/Cehia	Fără notare	1 (excelent), 2 (foarte bine), 3 (bine), 4 (satisfăcător), 5 (nesatisfăcător)
DK/Danemarca	Fără notare	Clasa 7: fără notare; Clasele 8 și 9: 12 (excelent), 10 (foarte bine), 7 (bine), 4 (trecătoare), 2 (satisfăcătoare), 0 (nesatisfăcătoare), -3 (neacceptată)
DE/Germania	1 (foarte bine), 2 (bine), 3 (satisfăcător), 4 (adecvat), 5 (redus), 6 (foarte redus)	
EE/Estonia	1 (slab), 2 (redus), 3 (satisfăcător), 4 (bine), 5 (foarte bine)	
EL/Grecia	Clasele 1 și 2: fără note;	1-9 (neadecvat), 10 (suficient), 10-12,5

¹² Bamford A. L'education artistique dans le monde, Revue internationale d'education de Sèvres, n° 42, septembre 2006, p. 31.

	Clasele 3 și 4: A (excelent), B (foarte bine), Γ (bine), Δ (aproximativ bine); Clasele 5 și 6: excelent (9-10), foarte bine (7-8), bine (5-6), aproximativ bine (4-1)	(trecător), 12,5-15,5 (bine), 15,5-18,5 (foarte bine), 18,5-20 (excelent).
ES/Spania	Nesatisfăcător, satisfăcător, bun, foarte bun, excelent	1-4 (nesatisfăcător), 5 (satisfăcător), 6 (bine), 7-8 (foarte bine), 9-10 (excelent)
CY/Ciprul	Fără notare	A (20-19), B (18-16), C (15-13), D (12-10) și E (9 sau mai puțin, ceea ce constituie un eșec)
LV/Letonia	Clasele 1-4: nu se aplică Clasele 5-6: 1 (extrem de redus), 2 (foarte redus), 3 (slab), 4 (aproape satisfăcător), 5 (satisfăcător), 6 (aproape bine), 7 (bine), 8 (foarte bine), 9 (excelent), 10 (remarcabil)	1 (extrem de redus), 2 (foarte redus), 3 (slab), 4 (aproape satisfăcător), 5 (satisfăcător), 6 (aproape bine), 7 (bine), 8 (foarte bine), 9 (excelent), 10 (remarcabil)
LT/ Lituania	Fără notare	10 (excelent), 9 (foarte bine), 8 (bine), 7 (foarte satisfăcător), (satisfăcător), 5 (suficient), 4 (insuficient), (nesatisfăcător), 2 (rău), 1 (foarte rău)
LU/ Luxemburg	1-29 (note insuficiente), 30-60 (note suficiente)	
HU/ Ungaria	Fără notare	1 (nesatisfăcător), 2 (satisfăcător, adecvat), (medie), 4 (bine), 5 (excelent)
MT/ Malta	Fără notare	1-19 (nesatisfăcător), 20-39 (satisfăcător), 40-59 (bine), 60-79 (foarte bine), 80-100 (excelent)
AT/Austria	Fără notare	5 (neadecvat), 4 (adecvat), 3 (satisfăcător), 2 (bine), 1 (foarte bine)
PL/Polonia	Anii 1-3: fără notare Anii 4-6: 6 (excelent), 5 (foarte bine), 4 (bine), 3 (satisfăcător), 2 (suficient), 1 (eșuat)	6 (excelent), 5 (foarte bine), 4 (bine), 3 (satisfăcător), (suficient), 1 (eșuat)
PT/Portugalia	Anii 1-4: nu se aplică Anii 5-6: 1 (foarte nesatisfăcător), 2 (nesatisfăcător), 3 (satisfăcător), 4 (bine), 5 (foarte bine sau excelent)	1 (foarte nesatisfăcător), 2 (nesatisfăcător), 3 (satisfăcător), 4 (bine), 5 (foarte bine sau excelent)
RO/România	Foarte bine, bine, suficient, insuficient	1-3 (folosit pentru a penaliza problemele comportamentale), 4 (insuficient), 5-10 (suficient)
SI/Slovenia	Anii 1-3: realizat, parțial realizat, Anii 4-5: 1 (eșuat), 2 (procesat), 3 (bine), 4 (foarte bine),	1 (eșuat), 2 (reușit), 3 (bine), 4 (foarte bine), 5 (excelent)
FI/Finlanda	10 (excelent), 9 (foarte bine), 8 (bine), 7 (mediu), 6 (corect), 5 (slab), 4 (eșec)	
UK- ENG/ WLS/ Regatul Unit - Anglia, Țara Galilor	8 niveluri de descriere + un nivel care descrie performanțe excepționale	
LI/Liechtenstein	Standard ridicat, mediu, de bază, nu ajunge la nivelul de bază	6 (excelent), 5 (bine), 4 (suficient), 3 (insuficient), 2 (scăzut), 1 (foarte scăzut)
NO/Norvegia	Fără notare	6 (competențe foarte înalte în domeniu) – 1 (calificare foarte scăzută în domeniu)

1.2. Educația și învățământul complementar în țările din spațiul CSI

Orice sistem educațional, în cea mai mare parte, este determinat de realizarea anumitor necesități sociale – cerințelor statului, unor grupuri sociale, societății în întregime. Abordarea sistemului de educație nonformală în țările din spațiul CSI, este incompletă fără trecerea în revistă a istoriei sistemului de învățământ extrașcolar complementar, inclusiv, prin cercetarea elementelor constitutive, dar și a tendințelor de dezvoltare a acestuia. Analizând politicile internaționale în domeniul educației nonformale, în speță a celei extrașcolare și constatând existența unor documente reglatorii, se identifică o mare diversitate de abordări ale acestui sistem educațional. Această diversitate este generată de mai mulți factori interni și externi, de particularitățile evoluției educației nonformale în diferite țări aparte, dar și de statutul educației nonformale, de modul de gestionare și finanțarea acesteia etc.

În general, educația și învățământul din spațiul țărilor CSI (Federația Rusă, Ucraina) cuprinde câteva direcții fundamentale:

- Educația și învățământul formal general și profesional;
- Educația și învățământul nonformal, inclusiv, complementar;
- Educația informală ¹³.

Originile istorice ale sistemului extrașcolar complementar, ca parte a educației și învățământului nonformal, sunt unice pentru majoritatea statelor din spațiul post-sovietic, la care ne vom referi în continuare. Sistemul de învățământ complementar pentru copii s-a constituit în baza instituțiilor extrașcolare, iar primele modele practice de învățământ extrașcolar se raportau la activitățile de voluntariat în instruirea și educația adulților și a copiilor. Anume această activitate de iluminare/instruire, inițiată de organizațiile obștești și de persoane particulare, a început să se numească „învățământ extrașcolar”, iar primii promotori și cercetători/investigatori ruși ai acestui domeniu de activitate au devenit: L.N. Tolstoi, C.D. Ușinskii, C.N.Vențeli, P.F. Capterev, P.P. Blonskii, V.M. Behterev, N.I. Iliinskii, V.I. Vodovozov, N.A. Pirogov, I.I. Gorbunov, E.N. Medînskii ș.a.

Astfel, primul studiu teoretic în domeniul învățământului extrașcolar îl constituie cartea lui V.P. Vahterev „Învățământul extrașcolar al poporului”, ieșită de sub tipar în anul 1896 ¹⁴.

Activitatea practică a copiilor era bazată pe concepția pedagogică elaborată de fondatori și ținea de necesitatea creării condițiilor, menite a fi de ajutor copiilor să trăiască o viață emoțională și spirituală bogată. În procesul de instruire accentul era plasat pe însușirea cunoștințelor practice semnificative pentru viața copiilor. Relațiile între pedagogi și copii erau percepute ca relații între

¹³ Березина, В.А. Дополнительное образование детей в современных условиях / В.А. Березина. // Нормативные документы образовательного учреждения. – 2006. - № 3, с. 17-19.

¹⁴ Логинова, Л.Г., Историческая ретроспектива теории и практики внешкольного образования, Москва, 2007, с. 143.

colegi mai în vârstă și cei mai mici. O mare semnificație se acorda educației la copii a sentimentului de solidaritate, colectivism etc.

A doua jumătate a secolului XIX se remarcă prin dezvoltarea rapidă a gândirii social-pedagogice în Rusia, inclusiv și pe dimensiunea învățământului extrașcolar. Această perioadă se caracterizează prin diversitatea direcțiilor cercetărilor științifice în domeniul științelor pedagogice și prin influența sensibilă a teoriilor pedagogice asupra caracterului instituțiilor pentru copii, vieții lor instructive. După M.V. Boguslovskii, crezul comunității pedagogice ruse de la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX stabilește următoarele principii:

- ✓ recunoașterea copilului drept valoare supremă a activității pedagogice;
- ✓ direcționarea învățământului și educației spre auto-actualizare, autodezvoltare și autoorganizare a elevilor în diverse genuri de activitate (cunoaștere, muncă, artă);
- ✓ tratarea intereselor personalității în dezvoltare ca scopuri educaționale prioritare;
- ✓ orientarea spre relațiile „subiect – subiect” între pedagog și elevi;
- ✓ accentuarea importanței extinderii hotarelor libertății subiectului în dezvoltare, luînd în considerație drepturile și perspectivele de viață în schimbare concomitent cu maturizarea;
- ✓ accentuarea rolului activ-acțional al elevului în procesul variat de învățare și instruire, inițierea în activitatea de cunoaștere a personalității integre a copilului, cu manifestările sale spirituale, intelectuale, volitive și emoționale ¹⁵.

Marele pedagog P.P. Blonskii era convins că procesul pedagogic, sub toate aspectele sale, nu poate fi organizat fără cunoașterea posibilităților de vârstă, individuale ale copiilor, respectul față de personalitatea copilului, necesitățile și interesele lui și respectarea a două principii esențiale:

- dezvoltarea succesivă/pe etape;
- atitudinea unitară/integrală față de copil ¹⁶.

Pentru educația și învățământul nonformal, autorul acordă prioritate dezvoltării capacității omului de a se autoinstrui mintal, de a se autodetermina moral și, ulterior-formarea caracterului și a puterii de voință a lui. Recunoașterea firească a principiului naturalist în calitate de verigă inițială a dezvoltării copilului este caracteristică și pentru poziția pedagogică a lui Șațkii S.T., care considera că toate nereușitele (eșecurile) în lucrul cu copiii țin de atitudinea inefficientă față de calitățile naturale ale fiecărui copil și necunoașterea mediului copilăresc. În acest context, autorul remarcă faptul că activitatea extrașcolară se deosebește de școală prin faptul că nu tinde să dea copiilor un volum mai mare de cunoștințe într-un termen mai mic. Adevăratul pedagog-extrașcolar trebuie să înceapă lucrul

¹⁵ Лебедева, О.Е. Дополнительное образование детей: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. О.Е. Лебедева. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000, с.186.

¹⁶ Золотарева, А., Дополнительное образование. Теория и методика социально-педагогической деятельности. Ярославль: Академия развития: 2004, с. 137.

cu observarea, investigarea individualității copilului, studierea necesităților, instinctelor și înclinațiilor naturale pentru crearea ulterioară a metodei care va stimula potențialul natural al personalității ¹⁷.

Ca și toți contemporanii săi, S.T. Șațkii din start se pronunță critic față de școală, față de forma ei închisă de organizare cu interesele sale proprii. Critica creează premise pentru apariția atitudinilor pozitive față de genurile de activități extrașcolare, lipsite de formalism.

Rolul primului sistematizator al învățământului extrașcolar îi revine lui Cernoluskii V.I., participant activ la pregătirea și editarea îndrumarului „Învățământul extrașcolar” (Peterburg, 1905). În acest îndrumător erau prezentate nu numai bazele normative, instrucțiunile, regulile, dar și lista diverselor societăți iluministe, bibliotecilor publice, muzeelor, teatrelor și universităților populare, alte instituții și nume de familie a persoanelor fizice, activitatea cărora, într-o măsură oarecare, avea scopuri de instruire a diferitor pătri ale societății.

Cu toate acestea, primul autor clasic al teoriei învățământului extrașcolar este considerat E.N. Medînskii, care a realizat un lucru serios în analiza și generalizarea practicii activității social-iluministe în Rusia. În interpretarea lui E.N. Medînskii, activitatea extrașcolară este domeniul de învățământ al adultului pe parcursul întregii sale vieți, care necesită interpretare științifică specială (în cadrul științei antropologice). Majoritatea ideilor lui E.N. Medînskii, formulate în teoria învățământului extrașcolar, au fost aplicate în activitatea extrașcolară a copiilor, iar apoi și în învățământul complementar al copiilor. După noi, prezintă interes științific trei lucrări ale lui E.N. Medînskii: „Învățământul extrașcolar, organizarea lui, importanța și tehnica” (1913), „Metodica învățământului extrașcolar” (1915) și „Enciclopedia învățământului extrașcolar”, în care sânt definitivate esențele învățământului extrașcolar ¹⁸.

Un loc important în lucrările lui Medînskii E.N. este acordat definitivării principiilor aflate în legătură reciprocă – conținutului (predare-învățare-evaluare), organizării procesului de învățământ și formarea sistemului de învățământ extrașcolar. După părerea savantului, sensul învățământului extrașcolar, mai întâi de toate, este determinat de așa principii ca dezvoltarea continuă, universalitatea și volitivitatea.

Anume din aceste considerente E.N. Medînskii distinge:

- ✓ pedagogia, ca știință despre educația copiilor în perioada preșcolară și școlară;
- ✓ teoria învățământului extrașcolar.

¹⁷ Круглова, Л.Ю. От внешкольного образования к образованию дополнительному: монография / Л.Ю. Круглова, Е.А.Черкашин, А.Н.Галагузов. – Челябинск: ЧГАКИ, 2005 – 206 с.

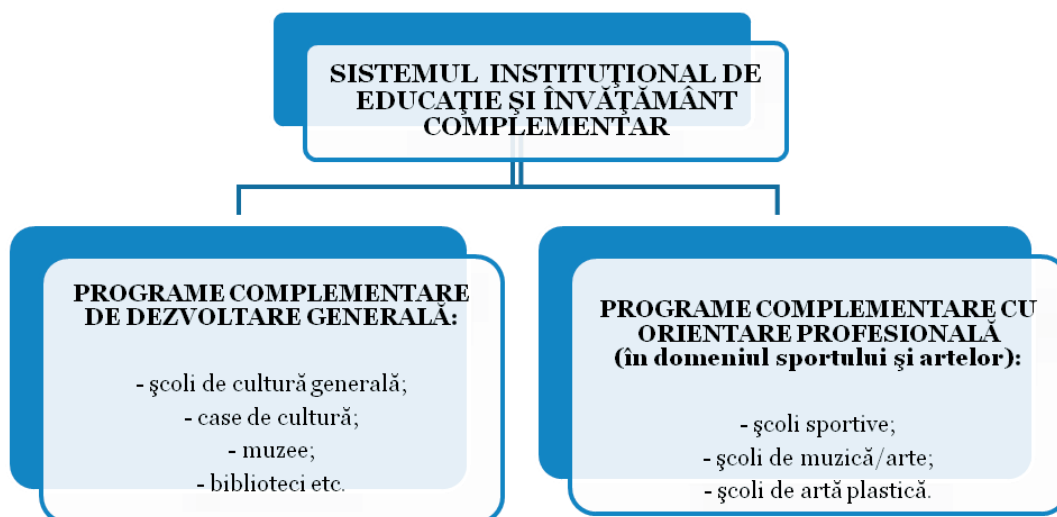
¹⁸ Смольников, Е.В. Становление и развитие системы дополнительного образования детей в отечественной педагогике: историко-педагогический анализ : дис. канд. пед. наук. – Ульяновск, 2006 – 229 с.

E.N. Medînskii considera că deosebirea principală a învățământului extrașcolar și prioritatea lui esențială față de alte tipuri de învățământ constă în libertatea acestuia, independența spirituală și larga inițiativă din partea populației.

Actualmente, *educația și învățământul complementar* în țările din spațiul CSI este orientată spre satisfacerea nevoilor educaționale ale unei persoane în direcția dezvoltării intelectuale, spirituale, morale, fizice și profesionale. Aceste servicii sunt oferite de către organizații de stat de educație suplimentară, precum și de organizații care au primit o licență pentru dreptul de a desfășura activități educaționale pentru educația complementară a copiilor și adulților.

Educația și învățământul complementar din spațiul CSI acoperă o arie extrem de largă de conținuturi, strategii și forme de organizare/evaluare, obiectivul central al celor mai multe dintre programele propuse fiind cel cu privire la dezvoltarea personală și profesională a populației. Acesta cuprinde două mari dimensiuni, printre care: *educația și învățământul complementar pentru dezvoltare generală* și *educația și învățământul complementar cu orientare profesională* (Figura 1):

Figura 1. Sistemul educației și învățământului complementar din spațiul CSI

Educația și învățământul complementar pentru dezvoltare generală se desfășoară în instituții specializate (școli de cultură generală, muzee, case de cultură, biblioteci ș.a.) și cuprinde șase domenii de activitate:

- Științe ale naturii;
- Creativitate tehnică;
- Istorie turistică și locală;
- Arte;
- Social-umanitar;
- Sport.

Educația și învățământul complementar cu orientare profesională se desfășoară în instituții specializate în domeniul artelor (școli de muzică/arte, școli de artă plastică) și sportului (școli sportive). Aici sunt implementate programe suplimentare cu orientare profesională în domeniul artelor pentru: identificarea copiilor supradotați la o vârstă fragedă în funcție de capacitățile de vârstă, factori emoționali, intelectuali și fizici; crearea condițiilor pentru educația artistică și estetică a copiilor; dobândirea de cunoștințe, abilități în domeniul formei de artă alese; acumularea de experiență în activitatea de creație, precum și pregătirea pentru o educație profesională în domeniul artelor.

Ca în majoritatea statelor lumii, în spațiul CSI, educația este gestionată de un cadru normativ și metodologic: concepții, programe, strategii etc. elaborate din perspectiva educației pe parcursul întregii vieți, dar și de perspectiva tradițiilor și specificului respectiv. De menționat, că în aceste țări (Federația Rusă, Ucraina, Republica Belarus, etc.) finanțarea educației de către stat este dominantă spre deosebire de țările europene unde educația este determinată de finanțarea mixtă: de la bugetul de stat, de la bugetele locale, din sponsorizări, de către părinți, din proiecte și programe speciale etc.¹⁹.

Admiterea la formare în programele complementare cu orientare profesională în domeniul artelor se efectuează pe baza rezultatelor unei selecții individuale efectuate în scopul identificării persoanelor care au abilitățile creative și datele fizice necesare însușirii programului educațional relevant și în conformitate cu prevederile cadrului normativ.

Sistemul educațional complementar cu orientare profesională al Federației Ruse conturează sarcina de a crea condiții pentru autodezvoltarea și autorealizarea individului, fiind recunoscută ca una dintre cele mai importante dimensiuni în dezvoltarea cultural-artistică și creativă a elevilor. În lucrările cercetătorilor V.N. Petruchina, B.T. Lihaciov, A.M. Matyushkin, dar și a altor autori, se notează faptul că succesul dezvoltării societății depinde de numărul de oameni deschiși spre creativitate. Copiii talentați, supradotați sunt o resursă puternică pentru dezvoltarea culturii, capabilă să dezvăluie țării perspectivele de transformare culturală, spirituală și morală.

Sistemul de educație complementară, care include școli de muzică și școli de artă/arte plastice pentru copii, are un potențial mare de îmbunătățire a educației moderne, de umanizare a acestuia, de dezvoltare a capacității copiilor de autocunoaștere și autodeterminare. Mediul educațional al acestor instituții oferă experiența comunicării cu specialiști în diverse contexte și activități practice, experiența de „contact” a lumii spirituale a copiilor și a profesorilor etc. Atmosfera în sine, stilul de comportament adoptat, mediul extern devin factori de inițiere a copiilor în valorile culturii.

Aceste condiții au determinat apariția și respectarea unor principii de organizare-evaluare a rezultatelor procesului educațional complementar cu orientare profesională, printre care:

¹⁹ Морозова, Н.А. Дополнительное образование – многоуровневая система в непрерывном образовании России / Н. А. Морозова. – М.: МГУП, 2001, с. 67.

1. *Principiul volitivității* evocă implicarea benevolă a elevilor în procesul educațional. Acest principiu are o particularitate proprie: elevul își asumă obligația voluntară de a frecventa instituția, ceea ce îi va cere eforturi și timp suplimentar.
2. *Principiul caracterului de masă* prevede participarea activă la activități cultural-artistice a unui număr mare de participanți cu niveluri diferite de pregătire și performanțe.
3. *Principiul abordării individuale* a elevilor prevede luarea în considerare a dezvoltării caracteristicilor și intereselor individuale ale elevilor, în contextul activităților elevilor, a propriei experiențe, interese, dorințe, înclinații, viziune asupra lumii, sfera emoțională și senzorială și statutul individului în echipă.
4. *Principiul corelației experiențelor personale cu materia studiată* este, în primul rând, asigurarea unității scopurilor practice, de dezvoltare și activitate. Experiența de viață a elevului va contribui la dezvoltarea acestuia într-un anumit domeniu, și invers, competențele formate/dezvoltate în context non-formal vor aduce o plus-valoare pentru experiența de viață a elevilor.

Toate principiile enumerate mai sus se completează reciproc, oferind o influență intenționată, consecventă și sistematică asupra formării unei personalități dezvoltate armonios. Respectarea acestora în procesul educațional va ajuta elevii în perceperea adevăratelor valori ale materiei studiate, inclusiv, prin convingerile că toate activitățile incluse sunt realizate „pentru viață, nu pentru școală”. Cu formele sale fascinante, activitatea din afara școlii creează o anumită dispoziție emoțională și o părghie puternică pentru motivarea către autodezvoltare²⁰.

Pe parcursul evoluției sale, educația non-formală în țările din spațiul CSI a înregistrat schimbări semnificative în formele de activitate, funcții și valori ale acestora, inclusiv, pe dimensiunea evaluării rezultatelor educaționale. Aceasta reflectă aspectele specifice educației non-formale, prin abordarea:

- dezvoltării cognitive;
- adaptării sociale;
- deblocarea potențialului creativ;
- dezvoltarea unei culturi comune²¹.

Evoluția de aproape o sută de ani a educației complementare în sistemul de învățământ al Federației Ruse demonstrează necesitatea și importanța acesteia pentru copii, părinți, dar și pentru întregul sistem în ansamblu. Principalele trăsături ale educației complementare de astăzi, denotă natura multidimensională a infrastructurii: succesul copiilor în sistemul de învățământ complementar (domeniul sportului și culturii), accesibilitatea gratuită a copiilor la sistemul de educație complementară, aprecierea de către cadre didactice și părinți a sistemului de educației complementare din țară ca fiind unul de pionerat în plan internațional²².

²⁰ Золотарева, А., Дополнительное образование. Теория и методика социально-педагогической деятельности. Ярославль: Академия развития: 2004, с.137.

²¹ Смольников, Е.В. Становление и развитие системы дополнительного образования детей в отечественной педагогике: историко-педагогический анализ : дис. канд. пед. наук. – Ульяновск, 2006, с. 179.

²² Круглова, Л.Ю. От внешкольного образования к образованию дополнительному: монография / Л.Ю. Круглова, Е.А.Черкашин, А.Н.Галагузов. – Челябинск: ЧГАКИ, 2005, с.106.

1.3 Evaluarea competențelor artistice ale elevilor în învățământul extrașcolar din Republica Moldova

Evoluția educației și învățământului nonformal (extrașcolar) în Republica Moldova circumscrie primele formațiuni apărute inițial, în perioada anilor 1950, ca bază pentru activitatea instructivă a organizațiilor de copii și tineret, transformate, prin anii 1970, în instituții extrașcolare cu funcții instructiv-educative, metodice și organizatorice. Unitățile în cauză s-au afirmat ulterior ca parte integrantă a sistemului actual de învățământ. În ultimele decenii, educația și învățământul artistic extrașcolar se realizează și în instituțiile extrașcolare publice: școli de muzică, școli de arte și școli de arte plastice.

Una dintre principalele priorități de politică pe termen mediu este diversificarea și intensificarea educației și învățământului extrașcolar, în contextul elaborării și implementării programului național pentru educația extrașcolară, orientată spre realizarea funcției de dezvoltare a vocației, creativității și a spiritului antreprenorial al tinerelor generații. Prin natura și specificul său, educația și învățământul artistic extrașcolar atestă însușiri proprii, printre care: varietatea formelor și conținuturilor; diferențierea activităților; formele de organizare etc., poziționate de satisfacerea educației prin influențe formative și perspective transdisciplinare.

Cadrul normativ al învățământului artistic extrașcolar în Republica Moldova, este reprezentat prin: Constituția Republicii Moldova (1994); Codul Educației al Republicii Moldova (2014); Regulamentul-tip al instituției artistice extrașcolare (2011), Cadrul de Referință (2020)²³ și Curriculumul Modular (pe profiluri) (2021).

Secolul XXI a marcat evoluția conceptelor de educație formală și nonformală, aflate tot mai frecvent în centrul discursului educațional internațional. În plan european, inițiativa promovării activităților educative extrașcolare, aparține Consiliului Europei prin Comitetul de Miniștri care și-a concretizat demersurile în recomandările adresate în acest domeniu statelor membre. Cel mai relevant document îl constituie Recomandarea din 30 aprilie 2003, care menționează direcțiile de acțiune referitoare la recunoașterea statutului echivalent al educației non-formale cu cel al educației formale din perspectiva contribuției egale la dezvoltarea personalității copilului și a integrării lui sociale. Astfel, s-a accentuat: Profilul de formare reprezintă o componentă reglatoare a Curriculumului National. Acesta descrie așteptările exprimate față de elevi la sfârșitul învățământului obligatoriu și se

²³ Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova/ Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.]; coordonatori generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2020, p.24.

fundamentează pe cerințele sociale exprimate în legi și în alte documente de politici educaționale, precum și pe caracteristicile psiho-pedagogice ale elevilor ²⁴.

Învățământul artistic extrașcolar se realizează în afara programului și activității școlare prin activități complementare procesului educațional desfășurat în instituțiile de învățământ și are menirea să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv și acțional al elevilor și tinerilor, să răspundă intereselor și opțiunilor acestora pentru timpul liber.

Prin vigoarea și adaptabilitatea sa, societatea modernă în care deschiderea spre inovații solicită un model nou al personalității umane, e capabilă să facă față cerințelor secolului XXI. În acest context, educația artistică devine imboldul progresului social, ce solicită noi abordări și valorificări ale științelor pedagogice și psihologice în scopul formării generației tinere, capabile să asigure un nivel sporit de bunăstare a vieții, o interacțiune socială amplificată și condiții optime pentru dezvoltarea umană.

Din punct de vedere socio-economic și cultural, într-un spațiu și timp determinat, educația artistică în colectivitatea postmodernă constituie resursa strategică a dezvoltării comunității. Aflată în continuă schimbare, societatea este determinată de creșterea exponențială a informațiilor, de progresele avansate ale științei și tehnologiilor, de dinamismul accelerat al vieții sociale, de democratizarea învățării, de creșterea nivelului de aspirație spre cultură și educație, de utilizarea cât mai plăcută a timpului liber – toate generând noi solicitări față de educație, unde omului îi revine calitatea de receptor al acțiunilor educative.

Educația artistică din Republica Moldova își are scopul esențial – educarea, dezvoltarea și formarea profesională a personalității artistice a copilului. În actualele condiții socio-economice, educația artistică întâmpină anumite dificultăți, neavând suficiente pârghii de dezvoltare. Cadrul legal nu reglementează suficient activitatea educației în învățământul artistic, în cel de specialitate. Nu există un document amplu și complex, realizat de o echipă de profesioniști, specialiști în domeniu, care ar plasa în prim-plan problemele actuale ale domeniului și soluțiile de redresare a situației. De asemenea, un aspect important îl reprezintă și recomandările care stau, deja, la baza reformelor în acest domeniu și, respectiv, la elaborarea documentelor de politici menite să impulsioneze dezvoltarea educației artistice atât formale, cât și non-formale.

Această constatare a fost posibilă grație proiectului „Educația artistică în țările CSI: dezvoltarea potențialului creativ pentru secolul XXI” realizat cu suportul Biroului UNESCO de la Moscova și Fondului Interstatal de Colaborare Umanitară a statelor-membre ale CSI ²⁵.

²⁴ Codul Educației al Republicii Moldova, nr. 152 din 17.07.2014. Monitorul Oficial nr. 319-324/634 din 24.10. Chișinău, 2014, p. 19.

²⁵ Învățământul Artistic în Republica Moldova: Dezvoltarea potențialului creativ pentru secolul XXI, raport analitic. Min. Culturii al Rep. Moldova; Comisia Naț. a Rep. Moldova pentru UNESCO; Fondul interstatal de cooperare umanitară al CSI (FICU), 2010, p. 130.

În Republica Moldova activează 112 instituții de învățământ artistic extrașcolar: Școli de Muzică, Școli de Arte și Școli de Arte Plastice. Acestea contribuie la dezvoltarea capacităților și aptitudinilor generației tinere în domeniul artelor, la familiarizarea acestora cu genurile de artă. Asigură integritatea și continuitatea procesului de instruire artistică a muzicienilor, artiștilor plastici, artiștilor de balet, artiștilor de teatru, meșterilor de artă tradițională și contemporană etc.

Având menirea educației artistice a tinerei generații, în instituțiile nominalizate, profilurile se studiază în baza Planului-cadru, aprobat de către Ministerul Educației și Cercetării, conform domeniilor artistice și specialităților studiate. Conform Planului-cadru, elevii frecventează ore individuale și de grup, după cum urmează:

- *ore individuale*: Instrument muzical special și auxiliar, canto și arta vorbiri;
- *ore de grup*: ansamblu coral/instrumental; colective artistice: cor, orchestra de cameră, orchestra de instrumente electronice, orchestra de jazz, orchestra de instrumente populare, orchestra de instrumente aerofone și percuție, discipline muzical-teoretice; discipline la arta dramatică, arte vizuale și arta coregrafică ²⁶.

Competențele generale/transdiscipinare pentru profilul Arte (Școli de Arte/muzică și arte plastice) vizează următoarele aspecte prioritare:

1. Practicarea capacităților și abilităților artistice sub diverse forme și activități, manifestând potențial uman creativ, sensibilitate, implicare și inițiativă.
2. Transferarea achizițiilor/talentelor artistice dobândite în cadrul activităților extrașcolare, în realizarea vocațională individuală, consemnând traseul de dezvoltare a persoanelor prin învățare și muncă, în funcție de specificul cerințelor și așteptărilor socio-economice ale domeniului artistic și mediului de viață.
3. Explorarea tendințelor de autocunoaștere, autoinformare, autoformare, autopromovare și autodeterminare personală în domeniul artistic practicat, asigurând prin propriile posibilități și capacități o ofertă vocațională de calitate.
4. Aprecierea și gestionarea fondurilor, produselor din domeniul artistic, dând dovadă de abilități ale unui creator/consumator fidel și elevat, capabil să contribuie astfel la sporirea prestigiului profesiilor artistice/culturale, promovarea și valorificarea întregului patrimoniu artistic la nivel local, național și universal.
5. Valorificarea domeniului artistic în spațiul social, cultural, artistic și informațional manifestând compatibilitate cu profilul ales și asigurând automodelarea conștientă a personalității.

În Instituțiile de învățământ artistic extrașcolar, evaluarea este o componentă esențială a procesului instructiv/educativ, a triadei instruire-predare-evaluare, având ca scop cunoașterea efectelor

²⁶ Planul-Cadru pentru Școli de Arte/Muzică și Arte Plastice, domeniul Arte. Chișinău, 2021, p. 4.

activității desfășurate, pe baza colectării, organizării și interpretării rezultatelor obținute prin intermediul instrumentelor de evaluare. De asemenea rolul evaluării este să depisteze limitele învățării, lacunele și greșelile, nivelul înalt sau scăzut de cunoștințe, dificultățile în interpretarea și aplicarea cunoștințelor.

Elementele evaluării elevilor în școlile de muzică/arte și arte plastice sunt:

- Informații care privesc nivelul de cunoștințe și competențe al elevilor;
- Aprecieri, estimări ale situației prezente sau prognoze ale celei viitoare;
- Decizii care privesc modalități de acțiune.

Etapetele procesului de evaluare constituie:

- a) precizarea domeniului de aprecieri:
 - volumul de cunoștințe;
 - înțelegerea și interpretarea cunoștințelor;
 - aplicații ale informațiilor însușite;
 - abilități intelectuale de ordin general.
- b) descrierea informațiilor necesare și depistarea celor disponibile pentru formularea aprecierilor;
- c) stabilirea graficului și modului de obținere a informațiilor necesare;
- d) alegerea instrumentelor de colectare a informațiilor și analiza lor;
- e) elaborarea aprecierilor și luarea deciziilor concretizate prin note și măsuri de acțiune.

Funcțiile principale și specifice ale evaluării se limitează la:

- Funcția diagnostică – ce vizează depistarea lacunelor, greșelilor și înlăturarea acestora;
- Funcția prognostică – care anticipează performanțele viitoare ale elevilor;
- Funcția de selecție – permite clasificarea și ierarhizarea elevilor;
- Funcția de certificare – care relevă competențele și cunoștințele elevilor la finele unui ciclu sau formă de școlarizare;
- Funcția motivațională sau de stimulare a activității de învățare a elevilor ce se manifestă prin valorificarea pozitivă a *feed-back*-ului oferit de evaluare, în sensul aprecierii propriei activități;
- Funcția de orientare școlară – intervine în alegerea unei anumite forme de educație.

Realizarea acestor funcții ale evaluării presupune folosirea echilibrată a strategiilor de evaluare, diversificarea tehnicilor și instrumentelor de evaluare ²⁷. Evaluarea continuă și sumativă în școlile de muzică/arte și arte plastice se soldează cu note, pe baza cărora se asigură promovarea. Evaluarea

²⁷ Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova/ Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.]; coordonatori generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2020, p.25.

performanțelor elevului care a realizat un produs școlar la profilul de specializare, urmărește anumite cerințe obligatorii pentru fiecare notă în parte:

Instrument muzical (special) – Interpretarea instrumentală:

- Nota 10: cu expresivitate maximă a elementelor de limbaj muzical, cu atitudine creativă și artistică, cu mesaj scenic relevant, cu prezentare la memorie;
- Nota 9: cu reprezentare inspirată și completă, cu menținerea interpretării la cerințele elementelor de limbaj muzical, cu atitudine creativă și adecvată caracterului și stilului, cu mici abateri, cu prezentare la memorie;
- Nota 8: cu interpretare inspirată și completă, cu respectarea elementelor de limbaj muzical (parțial, unele), cu interpretarea textului muzical la memorie (cu textul deschis).
- Nota 7: cu interpretare pe note a întregului program, demonstrând capacitatea de însușire a textului descifrat;
- Nota 6: Cu interpretare pe note a cel puțin jumătate din program.

Disciplina Solfegeii – Teorie, intonare, solfegiere, analiza auditivă, interpretare la pian:

- Nota 10: cu răspuns complet: cu solfegiere perfectă și aplicarea concomitentă a actului dirijoral, cu intonare, audiere și interpretare (la pian) excelentă a elementelor de limbaj muzical, cu posedare a materialului teoretic;
- Nota 9: cu răspuns complet (cu incoerențe mici);
- Nota 8: cu răspuns incomplet, cu unele incorectitudini la intonare, audiere și interpretare la pian a elementelor de limbaj muzical;
- Nota 7: cu răspuns insuficient, cu comportament ghidat pe alocuri de profesor;
- Nota 6: cu răspuns insuficient, cu comportament ghidat pe alocuri cu mult sprijin de către profesor ²⁸.

Disciplina Arta plastică – Creație realizată (desen, pictură, compoziție, modelare):

- Nota 10: recunoaște și aplică creativ tehnica de lucru specifică genului de artă, aplică elementele de limbaj plastic, utilizează adecvat materialele și instrumentele specifice, aplică individual și creativ subiectul lucrării plastice cu elemente de originalitate, adecvat, corect, fără greșeli, fără ezitări;
- Nota 9: recunoaște și aplică tehnica de lucru specifică genului de artă, aplică elementele de limbaj plastic, îndeplinește sarcina parțial, cu mici ezitări;
- Nota 8: recunoaște tehnica de lucru specifică genului de artă; aplică insuficient elementele de limbaj plastic, realizează partea practică cu unele ezitări/ greșeli/ neîngrijit;
- Nota 7: recunoaște și aplică insuficient tehnica de lucru specifică genului de artă, îndeplinește sarcina parțial, cu multe ezitări, neglijent;

²⁸ Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte (profil Muzică)/ Daniela Cotovițaia, Marina Cosumov, Irina Bogataia; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, p. 25.

- Nota 6: recunoaște și aplică incorect tehnica de lucru specifică genului de artă, îndeplinește sarcina incorect, cu foarte multe ezitări ²⁹.

Disciplina Arta vorbirii – Monolog, poezie, fragment din dramaturgia clasică/ contemporană:

- Nota 10: cu expresivitate maximă a elementelor de limbaj dramatic, cu atitudine creativă și artistică, cu mesaj scenic relevant, cu prezentare la memorie;
- Nota 9: cu reprezentare inspirată și completă, cu menținerea interpretării la cerințele elementelor de limbaj dramatic, cu atitudine creativă și adecvată caracterului și stilului, cu mici abateri, cu prezentare la memorie;
- Nota 8: cu interpretare inspirată și completă, cu respectarea elementelor de limbaj dramatic (parțial, unele), cu interpretarea textului literar la memorie (text deschis).
- Nota 7: cu interpretare (text deschis) a întregului program, demonstrând capacitatea de însușire a textului literar;
- Nota 6: Cu interpretare (text deschis) a cel puțin jumătate din program.

Disciplina Dans popular – Dans folcloric, dans de ritual, compoziție coregrafică:

- Nota 10: recunoaște și aplică creativ tehnica de lucru specifică genului de dans, aplică elementele de limbaj coregrafic, utilizează adecvat materialele și instrumentele specifice, aplică individual și creativ subiectul genului de dans cu elemente de originalitate, adecvat, corect, fără greșeli, fără ezitări;
- Nota 9: recunoaște și aplică tehnica de lucru specifică genului de dans, aplică elementele de limbaj coregrafic, îndeplinește sarcina parțial, cu mici ezitări;
- Nota 8: recunoaște tehnica de lucru specifică genului de dans; aplică insuficient elementele de limbaj coregrafic, realizează partea practică cu unele ezitări/ greșeli/ neîngrijit;
- Nota 7: recunoaște și aplică insuficient tehnica de lucru specifică genului de dans, îndeplinește sarcina parțial, cu multe ezitări, neglijent;
- Nota 6: recunoaște și aplică incorect tehnica de lucru specifică genului de dans, îndeplinește sarcina incorect, cu foarte multe ezitări ³⁰.

Relația dintre curriculum și evaluare este deosebit de complexă, ceea ce implică abordarea procesului de predare-învățare-evaluare în mod unitar. Orice schimbare produsă la nivelul uneia dintre aceste activități influențează modalitățile de realizare a celorlalte, generând o anumită reacție, care impune reveniri și revizuirii permanente. În acest sens, trebuie analizat în ce măsură actualul curriculum (profilul Arte) și metodele de evaluare aplicate promovează schimbări legitime care să-i

²⁹ Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Arte/Arte plastice (profil Arte plastice)/ Zinaida Ursu; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, p. 56

³⁰ Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Arte (profil Artă teatrală)/ Mariana Starciuc; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, p. 59.

apropie pe elevi de înțelegerea spiritului contemporan prin dezvoltarea unor capacități cognitive superioare ³¹.

Generalizările actuale, aprecierea validității unor calcule sau aserțiuni, crearea de exerciții și probleme folosind tehnici variate, găsirea unor strategii alternative de investigare și rezolvare a problemelor, căutarea soluțiilor dincolo de cadrul strict al celor învățate – toate acestea constituie oportunitățile de exersare a gândirii creative. Pentru aceasta cadrul didactic organizează la profilul Arte activități centrate pe valorificarea cunoștințelor și deprinderilor de utilizare a conceptelor artistice în contexte motivante pentru elevi, insistând pe aplicarea acestora în situații variate și concepute astfel, încât acestea să surprindă gândirea creativă a elevului.

La profilul Arte elevii învață să utilizeze diferite instrumente de măsură standard și non-standard pentru a măsura lungimea, aria, volumul, valoarea și timpul, pentru ca apoi să-și exerseze capacitatea de a estima diferite mărimi. Teoriile, principiile și modelele de evaluare sunt instrumente folosite pentru a explora și descrie fenomene și procese întâlnite în mediul timpului relevant și în diverse domenii de activitate.

Profilul Arte, prin logica ei internă, oferă nenumărate prilejuri de investigare și explorare a problemelor. Cele enumerate mai sus sunt capacități și atitudini ce se realizează explicit prin studiul artelor. Alte componente ale profilului de formare, aflat în discuție, precum demonstrarea capacității de adaptare la situații diferite, contribuția la construirea unei vieți de calitate, construirea unui set de valori individuale și sociale și orientarea comportamentului și a carierei în funcție de acestea, se formează implicit prin modul în care profesorul organizează demersul didactic pentru realizarea competențelor vizate de curriculum ³².

Dacă se dorește într-adevăr ca întregul proces instructiv-educativ să se desfășoare la niveluri mai înalte de eficiență și productivitate, atunci în mod obligatoriu trebuie să se aibă în vedere și îmbunătățirea la nivelul activităților evaluative, indiferent de palierul la care se derulează acestea.

³¹ Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Arte (profil Artă coregrafică)/ Snejana Apostol, Zoia Guțu; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, p. 71.

³² Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte (profil Muzică)/ Daniela Cotovițaia, Marina Cosumov, Irina Bogataia; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, pp. 7-8.

Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Arte (profil Artă coregrafică)/ Snejana Apostol, Zoia Guțu; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, pp. 4-5.

Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Arte (profil Artă teatrală)/ Mariana Starciuc; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, pp. 7-8.

Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Arte/Arte plastice (profil Arte plastice)/ Zinaida Ursu; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, pp. 4-6.

Acest lucru se întâmplă în cadrul tuturor sistemelor de învățământ, unde se fac demersuri, ca toate activitățile evaluative să devină mai riguroase și mai adaptate subiecților care sunt evaluați în diverse contexte educaționale.

Fără a pretinde o listă exhaustivă a demersurilor care pot ameliora activitățile evaluative, sugestive pot fi următoarele precizări:

- 1) utilizarea în activitatea de instruire-învățare, a tuturor formelor de evaluare, ceea ce înseamnă că orice instruire trebuie să deuteze printr-o evaluare inițială, continuată printr-o evaluare formativă și finalizată printr-o evaluare sumativă, ceea ce înseamnă că pe baza informațiilor furnizate de evaluare se pot lua decizii și se pot aduce corecții modului de desfășurare a procesului instructiv-educativ;
- 2) utilizarea tuturor metodelor de examinare a elevilor (orale, scrise, practice), plecându-se de la ideea că fiecare tip posedă atât avantaje, cât și limite, ceea ce înseamnă că nici o categorie nu trebuie favorizată în detrimentul celorlalte, deoarece această atitudine ar altera semnificativ modul de desfășurare a întregului proces evaluativ;
- 3) promovarea, în mai mare măsură, a unor modalități alternative de evaluare (proiecte, portofolii, autoevaluare etc.) cu scopul de a face evaluarea mai agreabilă și mai adaptată subiecților care fac obiectul evaluării, fără a se pune problema, ca prin aceste modalități alternative să se elimine evaluările de tip tradițional;
- 4) eliminarea, sau măcar diminuarea la maximum, a efectelor factorilor perturbatori ai notării sau, eventual, a altor factori care pot altera desfășurarea procesului evaluativ.

Deoarece pe baza evaluării se fac judecăți de valoare și categorizări, evaluarea reprezintă momentul care poate genera și anumite frustrări la elev, atunci când:

a) evaluarea este lipsită de transparență. Evaluarea transparentă presupune informarea elevilor asupra scopului, obiectivelor și criteriilor de evaluare. Evaluarea lipsită de transparență lasă elevilor suspiciunea favoritismului pentru unii și a persecuției pentru alții, astfel, valoarea ei formativă devine nulă.

b) criteriul esențial al evaluării este fidelitatea reproducerii cunoștințelor, în condițiile în care nu toți elevii au același potențial de memorare. Corelarea standardul unic de apreciere apare în acest context – cel al diversității stilurilor de învățare ale elevilor. În condițiile în care elevii sunt diferiți, nu numai sub raportul posibilităților intelectuale și al stilului cognitiv, dar și în ceea ce privește valorile cu care vin în contact sau stilurile educaționale, apare necesitatea stabilirii mai multor niveluri de exigență, ceea ce ar corespunde și imperativului individualizării educației. Exigența medie, consecință a mitului elevului mediu, este o cauză de frustrare și de eșec, deoarece ea demonstrează voința școlii de a gestiona succesul și de a ierarhiza elevii. Din acest punct de vedere, se face vizibil modelul notării individuale, ca unul mai puțin frustrant: dispare comparația cu performanța „elevul mediu” sau a

celorlalți colegi, nota obținută are o semnificație personală și, fără îndoială, posibilități de motivare mai mari.

c) evaluarea e folosită pentru „a plăti polițele”. Proba de evaluare poate fi corectă, dacă obiectivitatea notării este asigurată și servește anumitor reglări între profesor și elev. În special, profesorii care văd în profesia lor doar ipostaza de putere și posibilitatea de a controla viețile elevilor, folosesc evaluarea ca pe un mijloc de sancționare a unor conduite deviate sau a atitudinilor nonconformiste. Propunând subiecte și sarcini exagerat de dificile, ei pun în mod deliberat elevul în situația eșecului. În felul acesta se ajunge destul de repede la o escaladare a tensiunii afective, deoarece nu acesta este cel mai eficient mod de a induce conformismul elevilor. Marea majoritate a elevilor reacționează, în situații asemănătoare, prin conduite deviate.

d) evaluarea e dominată de voința de a ierarhiza. Există în această mentalitate o reminiscență a concepției „pedagogiei curbei lui Gauss”, dominată de grija selecției. Specifică acestei pedagogii, convingerea cadrelor didactice că munca lor va fi benefică numai pentru o minoritate a elevilor, a generat obsesia pentru clasificarea acestora pe o scară ierarhică în „slabi și „nedotați” și „buni și „dotați”. Progresul cercetărilor de psihologie școlară a demonstrat consecințele pe termen lung ale etichetărilor, iar pe de altă parte, contemporaneitatea pretinde valorizarea întregului potențial uman.

e) stilul evaluării este unul repulsiv. Expresie a unui stil educațional autoritar în care acțiunile de evaluare a rezultatelor elevilor duc la întărirea autorității proprii, bazate pe constrângere și intimidare. Verificarea agresivă a pregătirii elevilor are la bază intenția evidentă a profesorului de a-i surprinde pe elevi când nu au învățat, în dorința de a-i sancționa pentru orice eroare sau lacună. Acest stil de evaluare generează la elevi frustrare, teama permanentă de a fi examinați și judecați, conducând treptat la absentism.

Certificatul final: Toți absolvenții din instituțiile de învățământ artistic extrașcolar, primesc certificat de absolvire și foaia matricolă, parte a portofoliului educațional. Aceasta este emisă de unitatea de învățământ și listează disciplinele studiate cu media anuală corespunzătoare.

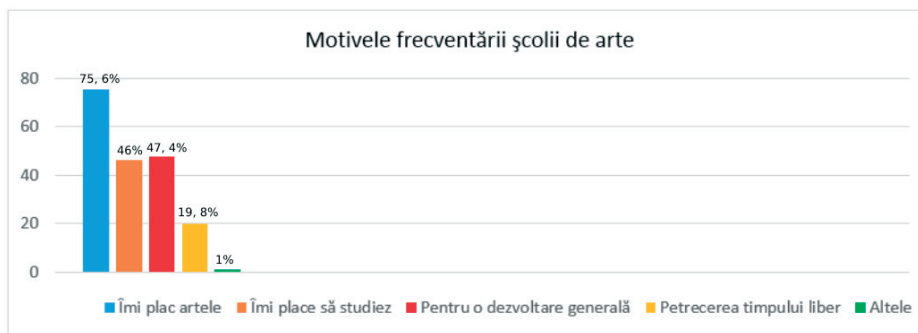
Pentru elevii care nu își continuă studiile în aceeași unitate de învățământ, foaia matricolă este în mod obligatoriu transmisă unității de învățământ în care s-a transferat elevul.

1.4. Reflecții și analize cu privire la învățământul extrașcolar cu profil artistic în Republica Moldova

În perioada martie-mai 2022 a fost realizată chestionarea cadrelor didactice (eșantion 96 de respondenți), elevilor (eșantion 156 de respondenți) și părinților (eșantion 120 de respondenți), în vederea identificării poziției acestora privind organizarea și desfășurarea procesului de predare-învățare-evaluare din școlile de arte. Chestionarul a cuprins următorul areal geografic: municipiul Bălți, raionale Glodeni, Drochia, Râșcani, Cantemir, Ialoveni, Strășeni, Călărași*.

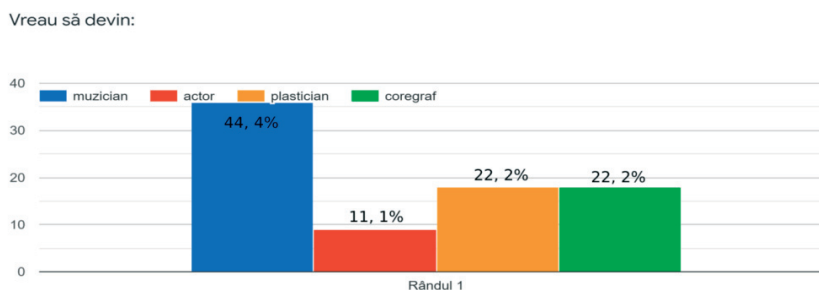
Vârsta medie a elevilor variază între 8 și 14 ani. Referindu-ne la motivele frecventării instituțiilor extrașcolare cu profil artistic, menționăm că marea majoritate (peste 75%) manifestă plăcere pentru domeniul artistic. De asemenea un număr important de copii au remarcat plăcerea de a studia (46%), precum și interesul pentru o dezvoltare generală (47,4%). Circa 20% frecventează instituțiile pentru petrecerea timpului liber.

Figura 2. Motivele frecventării școlii de arte expuse de elevi

Chiar dacă marea majoritate a elevilor sunt pasionați de arte, indicând în calitate de motiv central frecventarea școlii, doar circa 65% se orientează spre o carieră profesionistă în domeniul artelor, printre care 44% profil muzică, 22% - arte plastice, 22% - artă coregrafică și 11% artă dramatică.

Figura 3. Orientarea elevilor spre o viitoare profesie

* Anexa 1-3, p. 141-144.

În plus, observăm un decalaj dintre viziunile copiilor și cele ale părinților. Astfel, doar 39% dintre părinți corelează școlarizarea copiilor cu o eventuală continuare a studiilor în instituții de învățământ mediu și superior de profil. Marea majoritate, motivează prin necesitatea dezvoltării generale (74%), precum și valorificarea timpului liber (37%).

Figura 4. Motivele frecventării școlii de arte expuse de părinți

Această discrepantă ar putea fi explicată prin următoarele raționamente:

- părinții sunt mai realiști, conștientizează potențialul copiilor și se orientează spre oferirea unei specialități concrete;
- copiii sunt mai romantici și idealiști, iar la vârsta respectivă oricine și-ar dori să se realizeze în lumea artelor, devenind vedetă;

Un rezultat realist a fost oferit de cadrele didactice, ideificând că între 5% și 10% din absolvenții școlilor de arte își continuă studiile la instituții de profil. Prin urmare, constatăm faptul că în linii mari, instituțiilor extrașcolare le revine rolul de structuri educaționale complementare, orientate spre valorificarea potențialului și intereselor copiilor, oferirea posibilității dezvoltării generale, precum și petrecerea timpului liber.

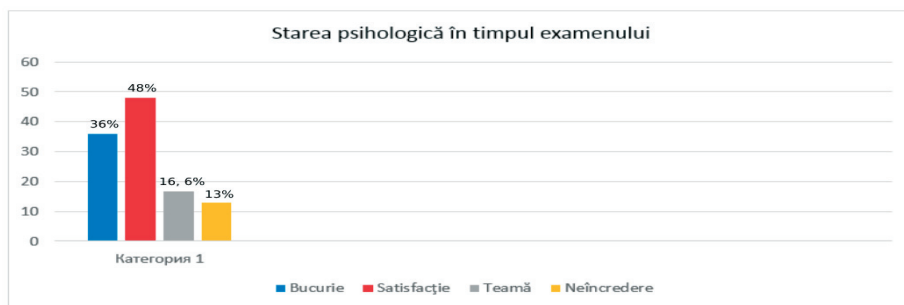
Printre disciplinele preferate de elevi, la toate profilurile prevalează cele de specialitate/practice (77,5% și respectiv 16,6% atât lecții individuale, cât și de grup). O componentă mai puțin preferată de către respondenți o reprezintă categoria disciplinelor teoretice (circa 12%).

Figura 5. Disciplinele preferate de elevi

Răspunsurile intervievaților cu privire la starea psihologică din timpul examenului pot fi grupate în două categorii: 48% satisfacție și respectiv 36% bucurie, în timp ce 16,6% manifestă teamă, iar 13% neîncredere.

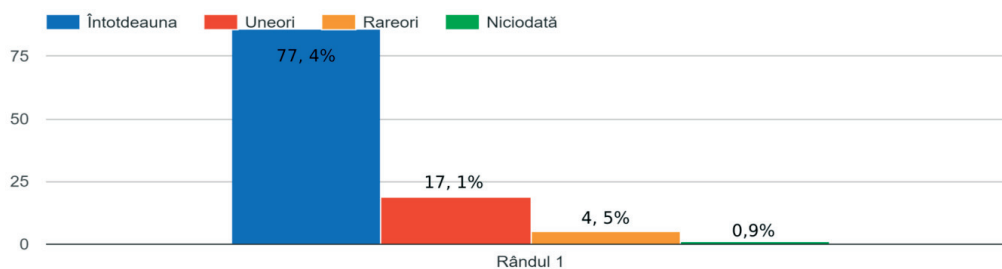
Figura 6. Starea psihologică a elevului în timpul examenului

Marea majoritate a elevilor confirmă faptul că profesorul întotdeauna manifestă obiectivitate în timpul evaluărilor (77,4%) și doar circa 20% consideră că profesorul manifestă obiectivitate uneori sau rareori.

Figura 7. Obiectivitatea profesorului în acordarea notelor

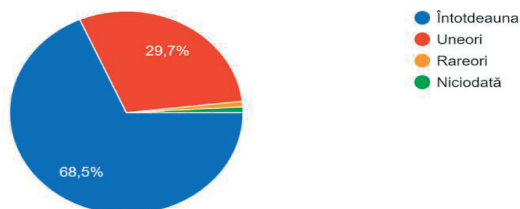
Profesorul manifestă obiectivitate la evaluare – acordarea notelor (bifează răspunsul corect):

La peste 30% din respondenți nu le sunt clare criteriile de evaluare. Această situație ar putea fi explicată prin lipsa cadrului metodologic cu privire criteriile de evaluare.

Figura 8. Înțelegerea de către elevi a criteriilor de evaluare

Criteriile de evaluare/notare îți sunt clare:

În ceea ce privește modalitățile de evaluare a competențelor pe profiluri, marea majoritate pledează pentru activități cultural-artistice de tip extradidactic și doar 15% sunt orientați spre evaluări didactice (curente și finale). Astfel, cele mai preferate probe, aplicate în procesul de evaluare sunt declarate:

- concursuri de interpretare instrumental-vocală/teatrală/coregrafică/plastică în calitate de participant – 64,7%;
- spectacole/recitaluri/expoziții în calitate de spectator – 26%;
- atelier de creație/întâlniri cu artiști de profil – 21%.

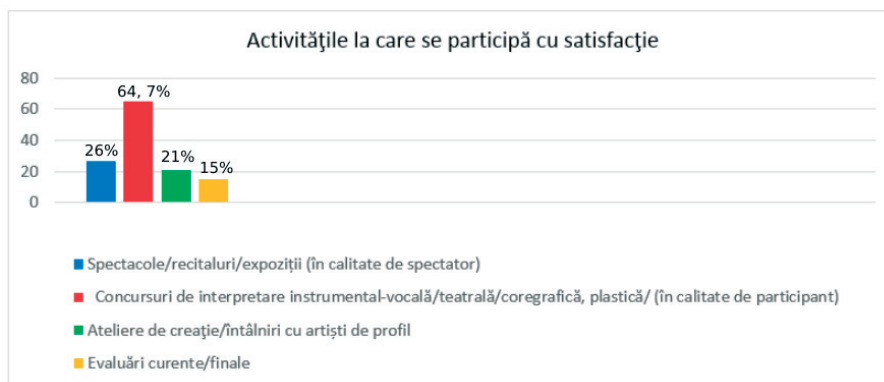
Majoritatea absolută a elevilor (91%) sunt satisfăcuți de notele acumulate în procesul de evaluare. În opinia noastră, prezenta situație reiese din următoarele raționamente:

- Instituțiile extrașcolare sunt frecventate de regulă de către cei mai activi și sărguincioși elevi din învățământul general;
- Cadrele didactice sunt predispuse spre acordarea notelor înalte din următoarele considerente:
 - motivarea și încurajarea elevilor și părinților;
 - păstrarea contingentului de elevi;
 - demonstrarea performanțelor profesionale.

Mai mult decât atât, în contextul intervierii profesorilor, dar și a discuțiilor realizate în cadrul Mesei rotunde: *Evaluarea în sistemul de educație și învățământ extrașcolar din Republica Moldova: actualități, provocări, perspective* din data de 12 octombrie 2022, am constatat că în esență notele acordate elevilor variază în gama: 7 – 10 *. Prin urmare, în esență este practicat sistemul de 4 puncte, ceea ce corespunde sistemului evaluării criteriale prin descriptori

* În cazuri foarte rare se aplică nota 6-5, iar calificativul negativ este practic exclus.

Figura 9. Activitățile de evaluare preferate de elevi

Mai mult decât atât, marea majoritate a elevilor (63,6 %) se pronunță pentru un alt tip de evaluare decât cea prin calificative, 28,5% au o poziție neutră, iar împotriva evaluării prin descriptorii sunt doar 12,5% din respondenți.

Figura 10. Poziția elevilor privind evaluarea criterială prin descriptorii, satisfăcător)

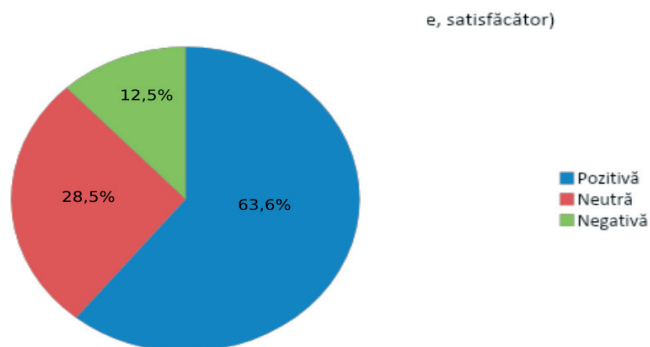
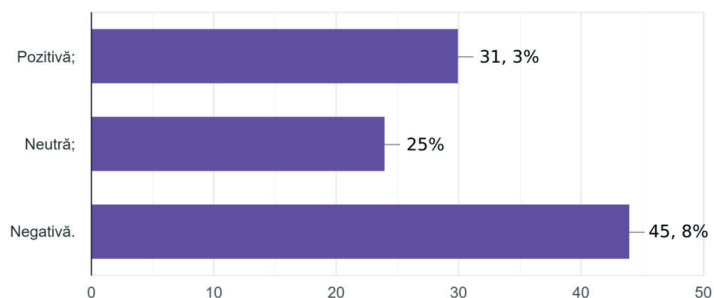

Figura 11. Poziția elevilor privind aplicarea evaluării prin calificative

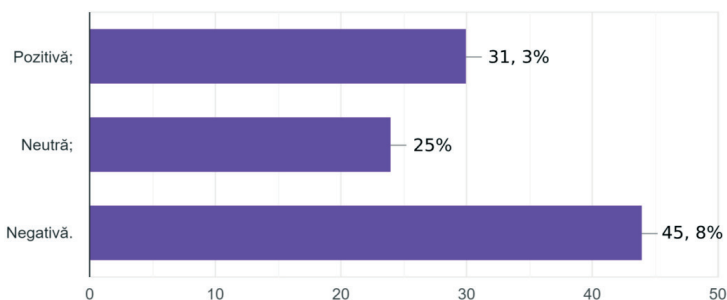
Poziția diferă în rândul părinților, unde constatăm prezența a două opțiuni: - pro 36%; - contra 35%; în timp ce 48% manifestă o poziție neutră. În opinia noastră, neutralitatea poate să denote o predispunere către acest tip de evaluare.

Figura 12. Poziția părinților privind evaluarea criterială prin descriptori

Mai rezervate sunt cadrele didactice. Astfel, 45,8% manifestă atitudine negativă; 31,3% susțin ideea; iar 25% manifestă o poziție neutră.

Figura 13. Poziția profesorilor privind evaluarea criterială prin descriptori

Tabel 2. Poziția cadrelor didactice cu privire la evaluarea criterială prin descriptori

Argumentele în favoarea evaluării tradiționale prin aplicarea notelor	Argumentele în susținerea evaluării criteriale prin descriptori
Descriptorii induc copii în eroare	Învățământul extrașcolar ar fi de dorit să fie mai liberal, diferit de școală
Este o metodă mai generală	În activitatea artistică nu cred că notele au așa mare însemnătate
Elevul nu cunoaște nota meritată concretă și este nemotivat	Copii sunt diferiți, notele mai puțin înalte pot duce la plecarea din școală
Calificativul, nu demonstrează cu adevărat capacitățile copiilor	Nu sunt toți copiii dotați, iar notele rele îi descurajează
Elevul nu cunoaște nivelul său de	Notarea prin sistemul de la 5-10 atrage după sine și o

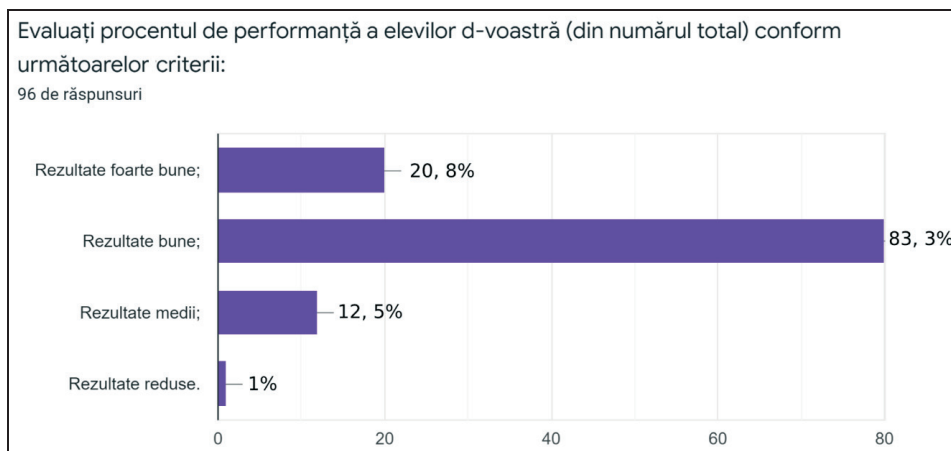
cunoștințe și la ce nivel trebuie să crească	formă de discriminare a elevului
Notele îi motivează pe copii sărguincioși	Pozitiv, mai ales că educația artistică în învățământul general a trecut la noul model de evaluare – ECD
Va dispărea spiritul de concurență	Este bună ideea dar nu e concretă, trebuie de elaborat cadrul metodologic
Este o metodă ușor de apreciat	Este nevoie de suporturi metodologice pentru implementarea ECD

Practic, argumentele și pro și contra sunt destul de convingătoare. Totuși, este important să intervenim cu două constatări, care au fost menționate în timpul chestionării:

1. Pentru foarte multe cadre didactice (în special cele de vârstă înaintată), evaluarea prin sistemul de note este tradițională, mai simplă și mai comodă (nu trebuie studiată și implementată o nouă metodologie de evaluare, urmate cursuri de formare profesională, etc.).
2. Cadrele didactice care susțin modelul evaluării criteriale prin descriptori solicită elaborarea suporturilor metodologice.

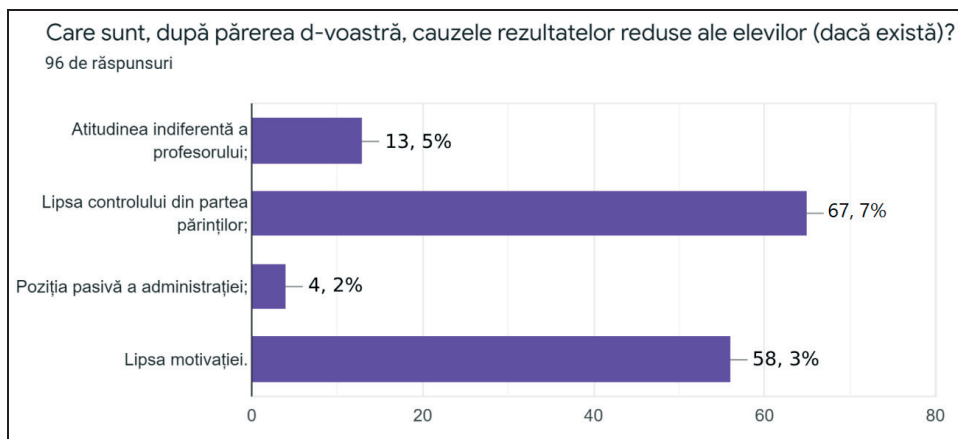
Referindu-se la gradul de performanță a elevilor, atragem atenția determinată a cadrelor didactice spre un segment dominant în reușitele acestora, și anume – rezultate bune – 83,3%. Printre referirile intervievaților ce împărtășesc performanțele elevilor, circa 21% au pledat pentru rezultate foarte bune, pe când 12,5 % aspiră conștient pentru rezultate medii. Luăm în considerație și faptul că 1 % dintre respondenți consideră că performanțele elevilor sunt reduse.

Figura 14. Procentul de performanță a elevilor

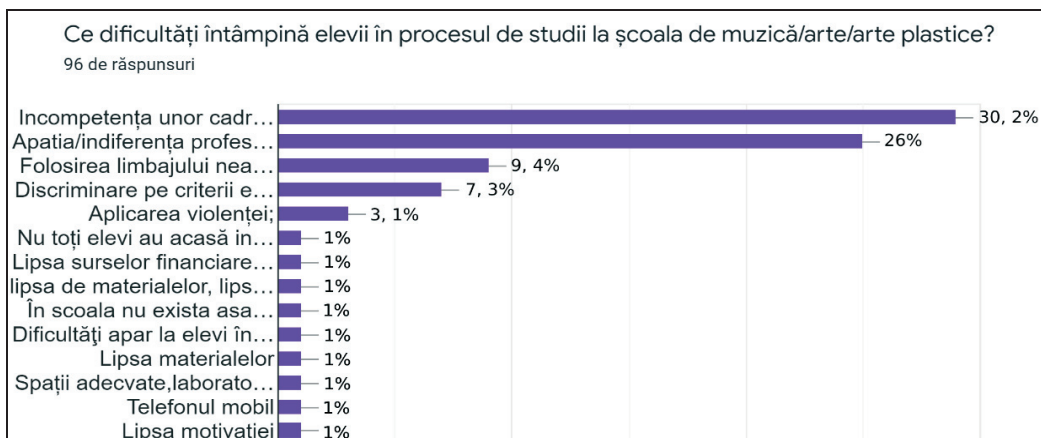
În opinia cadrelor didactice, prezența cauzelor ce dezvoltă rezultate reduse, concomitent atribuindu-le o performanță slabă elevilor, denotă gravele probleme în sectorul educațional, și anume, lipsa controlului din partea părinților – 67%. Conștientizarea deficiențelor în acest sector, sunt determinate și de un grad sporit al lipsei motivației pentru rezultate mai bune – 58,3%. Însă pe de altă parte, 13,5% exprimă prezența unei atitudini indiferente a profesorului, și indirect prerogativelor și obiectivelor manageriale ale administrației, atitudine pasivă – 4,2%.

Figura 15. Cauzele rezultatelor reduse ale elevilor

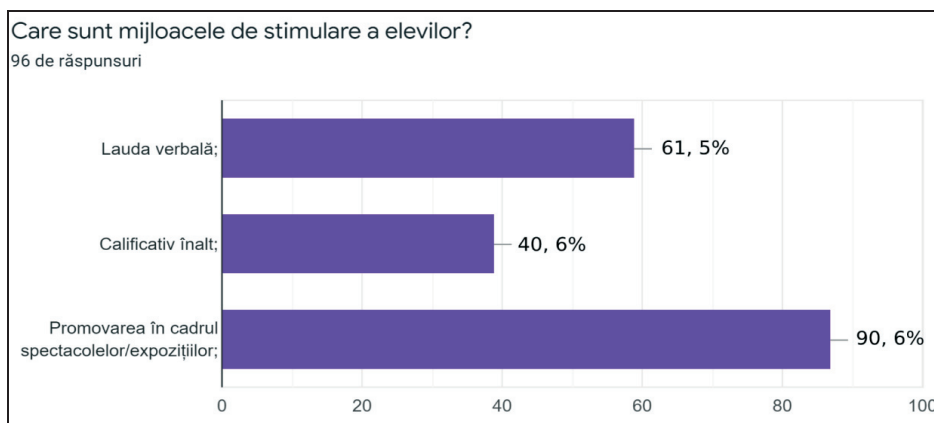
Luând în considerație faptul că sistemul educațional promovează și cadre didactice mai puțin responsabile de procesul de învățare, profesorii identifică o gamă largă de factori ce provoacă elevilor dificultăți în procesul de studii. Predarea lipsită de atractivitate și incompetența unor cadre didactice constituie – 30,2%. În vecinătatea acestei opțiuni se clasează și apatia/indiferența profesorilor – 26%. La rândul său, în procesul de studii se mai filtrează folosirea limbajului neprofesionist – 9,4% și alți factori cu pondere nesemnificativă.

Figura 16. Dificultăți întâmpinate de elevi în procesul de studii

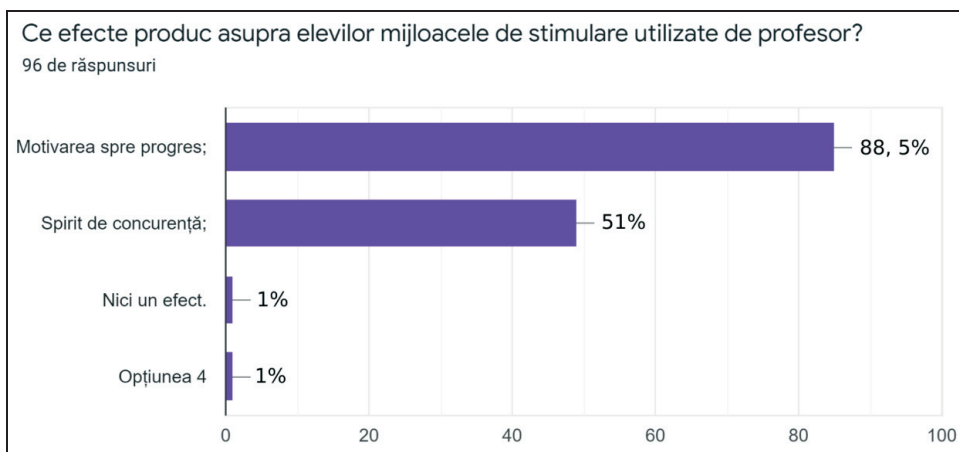
Printre cele mai frecvente mijloace de stimulare ale elevilor în activitățile de clasă și extrașcolare, respondenții au dat preferință promovării elevilor în cadrul spectacolelor/expozițiilor – 90,6%. Nu diminuează percepția necesității de stimulare a elevilor de către cadrele didactice și facultatea de a opta pentru lauda verbală – 61,5%. În contextul exponenților didactici, 40,6% sunt determinați să stimuleze discipolii doar pentru calificative înalte.

Figura 17. Mijloace de stimulare a elevilor

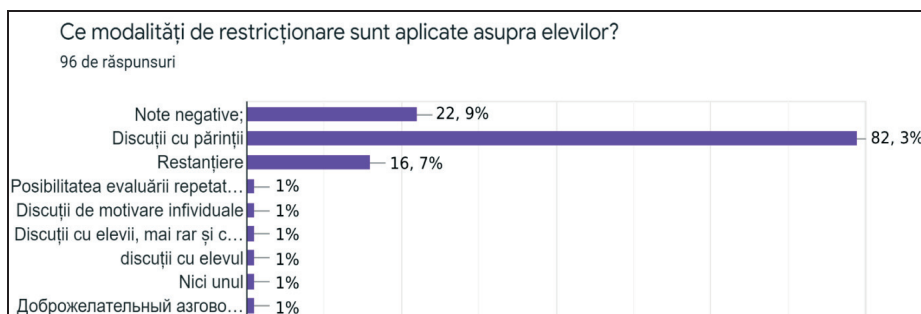
Continuarea îmbunătățirii calității și implementării curriculumului de profil, cu siguranță, în opinia cadrelor didactice are efecte pozitive asupra calității educației, și mijloacele de stimulare, utilizate de profesori îi motivează pe elevi spre progres – 88,5%. Aceste mijloace de stimulare generează și spiritul de echipă – 51% dintre respondenți.

Figura 18. Efectele produse de mijloacele de stimulare asupra elevilor

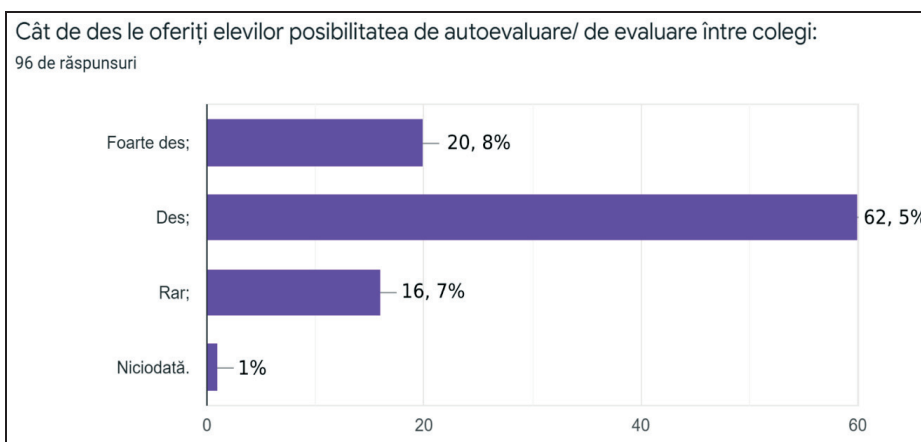
Menținerea dialogului dintre părinți-elevi, părinți-profesori rămâne un deziderat mai puțin cucerit, datorită căruia necesitatea intervenției pentru anumite ameliorări de situații se lasă a fi accesată. Cea mai frecventă modalitate de sancționare a elevilor, după opinia respondenților intervievați, este discuția cu părinții – 82,3%, urmată de note negative, pentru care și-au exprimat convingerea – 22,9%. Totodată – 16,7% dintre profesori consideră că cea mai oportună modalitate este – restanțierea și încă – 6% și-au împărtășit viziunea pentru – discuții individuale.

Figura 19. Modalități de restricționare a elevului

Se face observat aspectul oferiți posibilităților de autoevaluare a elevilor în procesul didactic la nivelul diferitor instituții. În linii generale, 62,5% dintre cei intervievați afirmă oferirea acestor posibilități de autoevaluare, cu opțiunea – des, pe când un număr redus de 20,8% consideră această oportunitate că se oferă – foarte des. Încheie această necesitate didactică, profesorii, care în conceptul lor, această necesitate se oferă – rar (16,7%). Diametral opuși sunt cei care constată că elevii nu au niciodată această șansă de autoevaluare (1%).

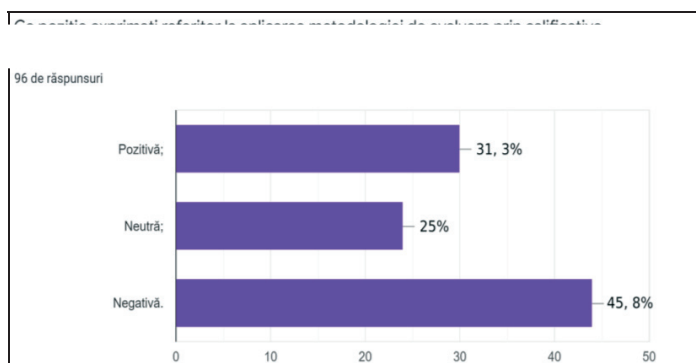
Figura 20. Posibilități oferite elevilor de autoevaluare între colegi

Se observă o dificultate cu care se confruntă actorii implicați în acest studiu. Reticența cadrelor didactice în privința evaluării elevilor prin descriptori se schițează astfel:

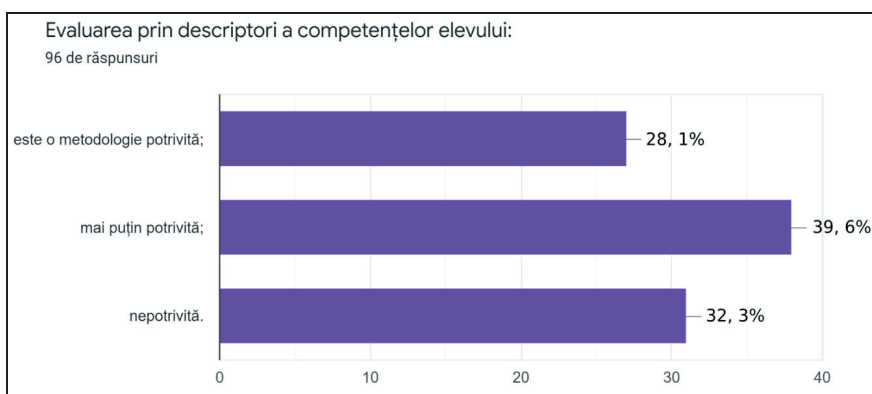
- manifestă atitudine negativă – 45,8%;
- susțin ideea – 31,3%;
- manifestă o poziție neutră – 25%.

Figura 21. Poziția profesorilor privind aplicarea metodologiei de evaluare prin descriptori

Constatăm că elementul de atractivitate a acestei metodologii de evaluare criterială prin descriptori a competențelor elevului, rămâne unul care nu suscită interesul major al cadrelor didactice. Conform exprimărilor respondenților, doar pentru 28,1% constituie o metodologie potrivită, iar pentru 32,3% este una nepotrivită. În același timp, MECD nu este privită ca și una relevantă, de către 39,6% din respondenți.

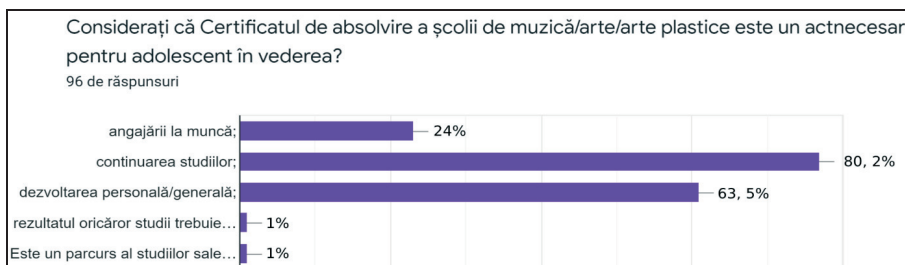
Figura 22. Poziția cadrelor didactice privind evaluarea criterială prin descriptori

Pornind de la importanța legală a Certificatului de absolvire a școlii de muzică/arte/arte plastice, cadrele didactice consideră că actul în cauză este necesar adolescenților care doresc continuarea studiilor în instituțiile cu profil „Artă” – 80,2% din respondenții intervievați. 63,5% consideră studiile date, drept contribuție la dezvoltarea generală și 24%, (din lipsă informațiilor în cauză) consideră că certificatul poate servi act legal pentru angajarea în câmpul muncii.

Tot odată profesorii confirmă faptul că circa 10% din absolvenții instituțiilor extrașcolare își continuă studiile la instituții cu profil „Artă”.

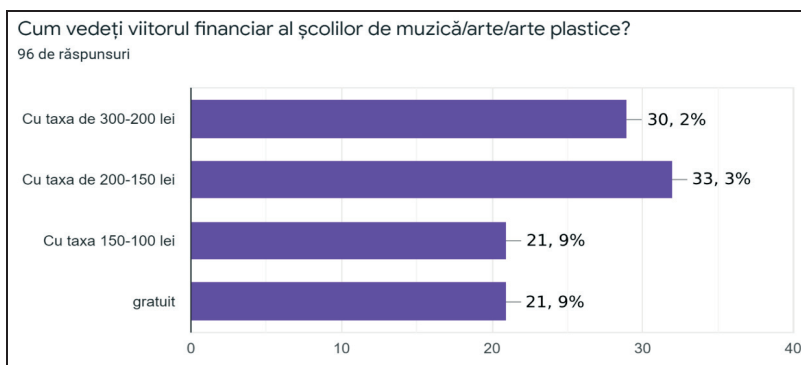
Figura 23. Aprecierea certificatului de absolvire a școlii de muzică/arte/artes plastice

Taxa pentru studii în Instituțiile de Învățământ Artistic Extrașcolar se aprobă prin Hotărâre de Guvern, care, la moment, constituie o mărime de 20% per elev (taxă lunară) din cheltuielile financiare totale, efectuate în precedentul an.

Majoritatea respondenților consideră că taxa rezonabilă de studii ar trebui să varieze de la 150 la 300 de lei.

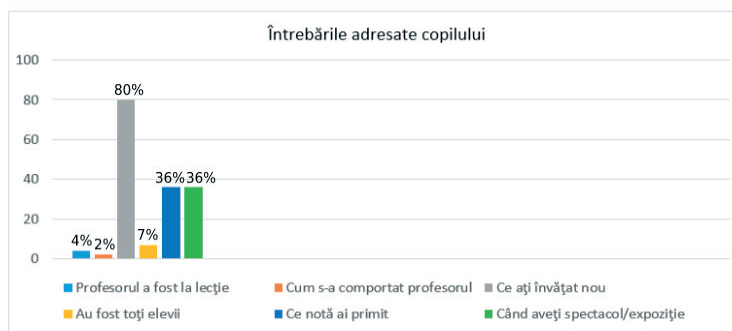
Figura 24. Taxa de studii în școala de muzică/arte/artes plastice

Părinții manifestă un interes sporit pentru activitatea copiilor în școlile de arte. În spectrul de întrebări cumulat în urma chestionarelor se poate observa diverse preocupări ale părinților față de acest aspect. Astfel, printre cele mai frecvente întrebări adresate copilului la întoarcerea acasă, regăsim:

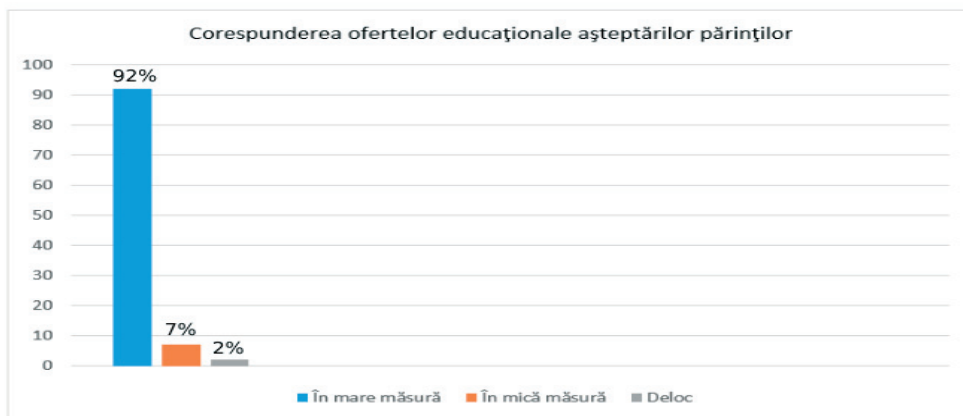
- ce ați învățat nou 80%;
- ce notă ai primit 36%;
- când aveți spectacol/concert/expoziție 36%.

Figura 25. Întrebările adresate copiilor de părinți

Pentru 92% din părinți ofertele educaționale corespund așteptărilor, deși, cca 60% intervin cu propuneri de îmbunătățire a activității școlilor de arte/muzică/artes plastice, în timp ce aproximativ 8% se arată nesatisfăcuți.

Figura 26. Corespunderea ofertelor educaționale așteptărilor părinților

Pentru 78% rezultate obținute la evaluare de către copii sunt importante, în timp peste 20% nu le consideră importante. În ceea ce privește perspectiva evaluării criteriale prin descriptori a copiilor, constatăm prezența a două opțiuni: - pro 36%; - contra 35%; în timp ce 48% manifestă o poziție neutră. În opinia noastră, neutralitatea poate să denote o predispunere către acest tip de evaluare.

Figura 27. Interesul părinților pentru notele copiilor

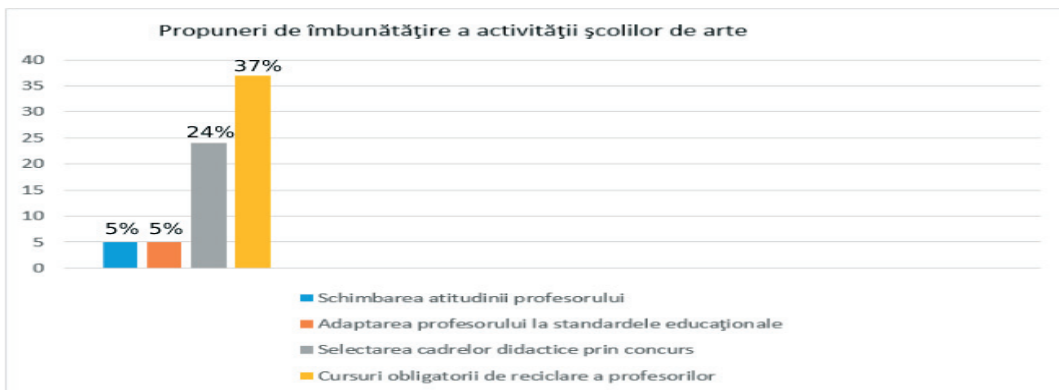

Dacă analizăm evoluția și tradițiile de dezvoltare a sistemului de educație și învățământ artistic extrașcolar din R. Moldova, în care nu a existat niciodată o astfel de practică de evaluare criterială prin descriptori (fără notare), această poziție a părinților apare ca o normalitate.

Totodată, putem presupune faptul că părinții care au o poziție negativă față de introducerea ECD reprezintă categoria părinților care optează pentru continuarea de către copii a studiilor în instituții medii și superioare de profil.

În ceea ce privește propunerile de îmbunătățire a activității școlilor de arte aproximativ 37% din părinții intervievați optează pentru cursuri obligatorii de formare profesională a cadrelor didactice, iar 24% optează pentru selectarea cadrelor didactice prin concurs.

Figura 28. Propunerile de îmbunătățire a activității școlilor de arte

Rezultatele vizualizate demonstrează o colaborare rezervată/insuficientă între părinți și profesori, inclusiv lipsa unui parteneriat educațional în ceea ce privește implicarea părinților în procesul educațional artistic extrașcolar.

Deși, doar 39% din părinți optează pentru continuarea de către copii a studiilor în instituții medii și superioare de profil, totuși, cca 80% din părinți acordă importanță certificatului de absolvire a instituției.

Figura 29. Aprecierea valorii certificatului de absolvire

În ceea ce privește aplicarea metodologiei de ECD în raport cu formele, conținuturile, metodele tradiționale de evaluare a rezultatelor elevilor în instituțiile de educație și învățământ artistic extrașcolar, părinții exprimă nedumeriri bazate pe propriile experiențe și percepții stereotipice de ordin materialist. Alegerea de a fi notați este justificată probabil de nepregătirea părinților către aplicarea ECD, dar și de tentația de a cunoaște repede și clar rezultatele copilului său. Pozițiile controversate ale părinților în ceea ce privește aplicarea metodologiei de ECD sunt justificabile, întrucât elementul nou al acestui tip de evaluare plasează accentul, în mod special, pe calitatea competențelor și performanțelor artistice ale elevului și mai puțin pe cantitatea acestora.

Concluzii la capitolul I

În rezultatul celor expuse, constatăm faptul că în țările europene există diferite sisteme instituționale de prestare a serviciilor educaționale extrașcolare (publice, private, mixte), la fel ca și moduri de finanțare. Totodată, în funcție de stat, dar și instituție, diferă atât modalitatea, cât și modelele de evaluare.

În cadrul Statelor CSI, predomină același model post-socialist, de abordare a educației extrașcolare. *Actualmente, educația și învățământul complementar* din spațiul CSI acoperă o arie extrem de largă de conținuturi, strategii și forme de organizare, obiectivul central al celor mai multe dintre programele propuse fiind cel cu privire la dezvoltarea personală și profesională a populației. Aceasta este orientată spre satisfacerea nevoilor educaționale ale unei persoane în direcția dezvoltării intelectuale, spirituale, morale, fizice și profesionale.

Realizându-se în afara programului și activităților școlare prin activități complementare procesului educațional, Învățământul artistic extrașcolar are menirea să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv și acțional al elevilor și tinerilor, să răspundă intereselor și opțiunilor acestora pentru timpul liber, să contribuie la dezvoltarea capacităților și aptitudinilor generațiilor tinere, și totodată la familiarizarea acestora cu genurile de artă.

În instituțiile de Învățământ Artistic Extrașcolar, evaluarea, în calitate de componentă esențială a procesului educativ, are scopul cunoașterii efectelor activităților desfășurate, pe baza colectării, organizării și interpretării rezultatelor obținute prin intermediul instrumentelor de evaluare. De asemenea rolul evaluării în aceste instituții este să depisteze limitele învățării, lacunele și greșelile, nivelul înalt sau scăzut de cunoștințe, dificultățile în interpretarea și aplicarea cunoștințelor.

Realizarea acestor funcții ale evaluării însumează folosirea echilibrată a strategiilor de evaluare, diversificarea tehnicilor și instrumentelor de evaluare. Evaluarea continuă și sumativă în școlile de muzică/arte și arte plastice se soldează cu note, pe baza cărora se asigură promovarea elevilor. Evaluarea performanțelor elevului care a realizat un produs școlar la profilul de specializare, urmărește anumite cerințe obligatorii pentru fiecare notă în parte.

În urma unei analize detaliate a procesului didactic din instituțiile extrașcolare cu profil artistic, rezultate din chestionarea ante și post, am constatat necesitatea promovării Metodologiei de evaluare criteriale prin descriptorii în cadrul instituțiilor extrașcolare cu acest profil.

CAPITOLUL II. TRADIȚIE ȘI MODERNITATE DE ABORDARE A EDUCAȚIEI EXTRAȘCOLARE ÎN REPUBLICA MOLDOVA (DOMENIUL ARTE)

2.1. Aspecte normative de reglementare a educației extrașcolare

Primul act normativ complex adoptat în Republica Moldova după proclamarea independenței a fost *Legea Învățământului* din 1995, care operează cu noțiunea de *învățământ complementar*. Articolul 34. Învățământul complementar (extrașcolar): (1) Învățământul, la toate nivelurile și treptele, se completează prin activități extrașcolare, care au menirea să dezvolte aptitudinile și capacitățile individuale, să satisfacă diversele interese și opțiuni ale individului; (2) Activitățile extrașcolare au profil științific, cultural-artistic, sportiv-turistic, tehnico-aplicativ; (3) Învățământul complementar se organizează, pe grupe și individual, în diverse instituții extrașcolare (cluburi, palate ale preșcolarilor și elevilor, tabere școlare, baze sportive, turistice și de agrement etc.), precum și în cadrul instituțiilor din rețeaua de învățământ; (4) Finanțarea învățământului complementar se face de la bugetul de stat și bugetele unităților administrativ-teritoriale, precum și din taxe de studii, sponsorizări, donații și din alte surse financiare legale; (5) Elevii și studenții se pot reuni benevol în diverse asociații, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare³³.

Codul Educației al Republicii Moldova, articolul 36 stipulează: învățământul *extrașcolar* se realizează în afara programului și activității școlare prin activități complementare procesului educațional desfășurat în instituțiile de învățământ și are menirea să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv și acțional al copiilor și tinerilor, să răspundă intereselor și opțiunilor acestora pentru timpul liber. Învățământul extrașcolar asigură posibilități suplimentare de informare, documentare, comunicare, dezvoltare, incluziune socială și autorealizare.

Articolul 37 stipulează: Învățământul extrașcolar este benevol și se organizează, în funcție de interesele și opțiunile copiilor și tinerilor, în instituțiile de învățământ general și în instituțiile de învățământ extrașcolar publice și private (centre, palate și case de creație, școli de arte, sport etc.), sub formă de activități educative specifice, desfășurate în grup și/sau individual, sub îndrumarea cadrelor didactice cu pregătire specială, în colaborare cu familia, unități socioculturale, mass-media, organizații de copii și tineret. Accesul la activitățile oferite de instituțiile de învățământ extrașcolar publice este liber pentru toți solicitanții cu vârsta cuprinsă între 5 și 21 de ani, cu respectarea principiului nediscriminării³⁴.

Titlul VIII al Codului Educației prevede următoarele unități conexe și servicii adiacente în sistemul educațional:

³³ Legea învățământului Nr. 547 din 21-07-1995// Monitorul Oficial Nr. 62-63 din 09-11-1995, p. 16.

³⁴ Codul Educației al Republicii Moldova Nr. 152 din 17-07-2001, disponibil pe: <http://lex.justice.md/md/355156>

- Bibliotecile din învățământ;
- Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și serviciile locale de asistență psihopedagogică;
- Serviciile locale de asistență psihopedagogică;
- Centrele de ghidare și consiliere în carieră.

Potrivit informației prezentate de Ministerului Educației, Culturii și Cercetării „activitatea extrașcolară este segmentul de educație, care asigură în mare parte transferul de cunoștințe, acumulate de către elevi în cadrul programului standard de ore obligatorii (curriculum formal) în practică, ceea ce oferă elevului deprinderi practice de a implementa cunoștințele teoretice acumulate”. Învățământul extrașcolar se adresează copiilor și tinerilor între 5-19 ani, fiind legat de școală, dar realizat în afara școlii. Accesul la activitățile realizate de instituțiile extrașcolare de stat este liber și gratuit pentru toți solicitanții cu vârsta între 5-19 ani, cu excepția școlilor sportive, indiferent de gen, rasă, origine, etnica, confesiune, oferindu-le tuturor, posibilități egale pentru dezvoltare multilaterală și autodeterminare în sfera timpului liber”³⁵.

În anul 2010, Ministerul Educației a adoptat *Regulamentul-tip al instituției extrașcolare*, care stabilește principiile generale de organizare și funcționare a instituției de învățământ extrașcolar (aspectele didactice, metodice, manageriale, etc.). Astfel, instituția de învățământ extrașcolar este definită ca o unitate educațională – parte integrantă a sistemului de învățământ, care realizează activități complementare procesului educațional din toate tipurile de unități de învățământ, menite să dezvolte potențialul cognitiv, afectiv și acțional al copiilor și tinerilor, să răspundă intereselor și opțiunilor acestora pentru timpul liber .

Tot odată, acest Regulament nu stabilește categoriile instituțiilor extrașcolare, nici profilurile activităților, fiind unul mult prea general.

În anul 2011, Ministerul Culturii a aprobat *Regulamentul Școlilor de Muzică, Arte și Arte Plastice* (Instituții de Învățământ Artistic Complementar (extrașcolar)), care prevede că acesta se inițiază în condițiile următoare: Școlile de arte - dacă au un efectiv de cel puțin 110 elevi, școlile de muzică – cel puțin 60 de elevi și școlile de arte plastice – cel puțin 50 de elevi; acestea pot avea următoarele profiluri: muzică, arte plastice, coregrafie, teatru, meșteșuguri, alte genuri de arte și funcționează cu învățământ de zi și seral.

În conformitate cu acest Regulament, activitatea instructiv-educativă se organizează și se desfășoară în baza Planului anual și Planurilor semestriale aprobate de Consiliul profesoral. Procesul instructiv-educativ se realizează prin lecții individuale, de grup, lecții practice de toamnă-primăvară (pentru arta plastică, artizanat și design vestimentar), cât și prin evoluarea elevilor în colective

³⁵ <https://mecc.gov.md/ro/content/invatamintul-extrascolar-prezentare-general>

artistice, coregrafice, teatrale, expoziții etc. Aprecierea cunoștințelor se face cu note de la „1” la „10”, nota „5” fiind notă de promovare. Verificarea cunoștințelor și aptitudinilor elevilor se face sistematic în cadrul lecțiilor, concertelor academice, colocviilor tehnice, probelor practice, viziunilor, examenelor. La finele anului de studii se organizează examene de promovare și de absolvire. Nota anuală se calculează în baza mediilor semestriale și examenelor de promovare ³⁶.

În anul 2018, în cadrul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării a fost elaborat proiectul *Regulamentului – tip de organizare și funcționare a instituției de învățământ extrașcolar*, fiind unul complex. Potrivit prevederilor acestui Regulament, învățământul extrașcolar este benevol și se organizează, în funcție de interesele și opțiunile copiilor și tinerilor, în instituțiile de învățământ general și în instituțiile de învățământ extrașcolar publice și private (centre, palate și case de creație, școli de arte, sport etc.), sub formă de activități educative specifice, desfășurate în grup și/sau individual, sub îndrumarea cadrelor didactice cu pregătire specială, în colaborare cu familia, unități socioculturale, mass-media, organizații de copii și tineret. În funcție de specificul activității, fiecare instituție își elaborează propriul regulament de funcționare, coordonat cu organul local de specialitate în domeniul învățământului ³⁷.

Regulamentul-tip definește și profilurile de bază în cadrul educației nonformale la nivelul învățământului secundar general:

- profilul artistic și estetic, include domenii de conținut, precum: literatură, muzică, arte vizuale, artă coregrafică, artă dramatică etc. Activitățile de instruire nonformală se desfășoară în studiouri, școli de muzică, arte/arte plastice, ansambluri pe anumite genuri de artă și creație artistică, cercuri de creație literară, de arte plastice și arte decorativ-aplicate, muzicale, coregrafice, teatrale, etc.
- profilul științific și tehnologic, include domenii de conținut, precum: matematică, științe și tehnologii (informatică, chimie, astronomie etc.). Activitățile de instruire nonformală pe aceste domenii se realizează în cadrul grupelor pe interese, cercuri de fizică, chimie, astronomie, matematică, tehnologii informaționale etc.
- profilul social-pedagogic, include domenii de conținut, precum: educația pentru timpul liber, educația pentru mass-media, educația pentru mediu, dezvoltare personală, cultura comunicării, deprinderi și abilități de viață etc. Activitățile se desfășoară în baza centrelor complexe de dezvoltare, cluburi de dezbateri, asociații în domeniul dezvoltării deprinderilor de viață, școli de business, etc.

³⁶ Regulamentul Școlilor de Muzică, Arte și Arte Plastice,
https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulament_scoli_arte_2011.pdf

³⁷ Regulamentul – tip de organizare și funcționare a instituției de învățământ extrașcolar (Proiect) , disponibil:
<https://particip.gov.md/ro/document/stages/regulament-tip-de-organizare-si-functiune-a-institutiei-de-invatamant-extrascolar-proiect/5454>

- profilul social-economic și financiar, include domenii precum: educație civică, educație socială, educație economică, educație financiară, educație casnică etc., și vizează pregătirea tinerilor pentru practicile economice, incluziunea socială și financiară, orientarea în lumea bunurilor și pe piața muncii etc.
- profilul tehnic, activitățile căruia se desfășoară în cadrul cercurilor de creație tehnică: avia-modelism, navomodelism, automodelism, radioelectronică, carting, cinema, foto, video etc.
- profilul intercultural și etnocultural, care include domenii de conținut, precum: educație interculturală, educație etnoculturală (obiceiuri și datini strămoșești) meșteșuguri populare, etnografie și folclor, cultura comunicării, muzee școlare etc.
- profilul istorico-patriotic, include domenii precum: istoria localității, istoria neamului, istoria patriei, personalități istorice, tradiții istorice etc. și vizează activități cu caracter patriotic, de cercetare ce se desfășoară în cadrul cercurilor de istorie, de studiere a ținutului natal, cluburilor civico-patriotice, de cercetași etc.
- profilul ecologo-biologic, care include domenii de conținut, precum: științe ale naturii, ecologie, biologie, chimie, geografie etc. Activitățile se desfășoară în baza cluburilor/cercurilor tinerilor naturaliști, tinerilor ecologi, tinerilor biologi, chimiști, asociațiilor care studiază natura.
- profilul turism și etnografie regională, include domenii de conținut, precum: țări și capitale europene, istoria Europei, geografia Europei, cultură și civilizație etc. Activitățile au drept scop lărgirea cunoștințelor în domeniul geografiei și istoriei Europei, culturilor și civilizațiilor europene, ale lumii, etnografiei etc. și se desfășoară în baza grupelor de marșuri turistice, călătorii, excursii, studiul istoriei și culturii ținutului natal.
- profilul sport și agrement, care include domenii de conținut, precum: tenis de masă, fotbal, volei, baschet, badminton, șah etc. Activitățile se desfășoară în scop recreativ, în baza grupelor de fortificare a sănătății și de pregătire inițială, grupelor de pregătire prin antrenamente, grupelor de perfecționare sportivă și a grupelor de măiestrie sportivă superioară, centrelor de agrement etc.

Acest Regulament, deși a fost elaborat în 2018, până în prezent nu a fost aprobat.

De asemenea, în anul 2018, a fost elaborată Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”, iar în 2020 este adoptată Hotărârea nr. 377 din 10 iunie Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”^{38*}.

Documentul stabilește obiectivele specifice și acțiunile prioritare, precum:

- Promovarea educației în afara instituțiilor de învățământ, inclusiv prin dezvoltarea serviciilor pentru tineri la nivel local, promovarea educației parentale și a educației comunitare, astfel încât copiii,

³⁸ Hotărâre nr. 377 din 10 iunie 2020 Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”, disponibil pe:

https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/strategia_nationale_de_dezvoltare_moldova_2030-t.pdf

* La momentul prezentării manuscrisului, Strategia nu a fost adoptată de Parlamentul Republicii Moldova

elevii și studenții să aplice concepte academice în afara clasei și să perceapă învățarea ca pe un proces organic, nu unul limitat la mediile de predare tradiționale.

- Impulsionarea reformei privind implementarea conceptului de educație continuă și învățare pe tot parcursul vieții în corespundere cu cerințele pieței forței de muncă; asigurarea (re)profesionalizării periodice a populației apte de muncă pentru asigurarea competitivității acestora pe piața forței de muncă.
- Dezvoltarea cadrului în domeniul învățării pe tot parcursul vieții și educației adulților, care trebuie să fie stabil, să definească rolul diferitor prestatori de servicii educaționale, obligațiile financiare, să fixeze în mod clar drepturile cetățenilor la învățare pe parcursul vieții, normarea standardelor și monitorizarea lor, deoarece educația adulților, la fel ca și învățământul primar, cel secundar și cel profesional, reprezintă un bun social.
- Punerea în aplicare a unui mecanism de recunoaștere a rezultatelor obținute în cadrul învățării nonformale și informale, asemănător cu cel de validare a rezultatelor din sistemul de educație formală.

Un alt act important în domeniul ENF este Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „EDUCAȚIA 2030”, elaborată prin concursul Institutului de Politici Publice și fiind la fel la etapa de proiect ³⁹.

Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova conține o serie de prevederi conceptuale. În virtutea faptului că există mai multe puncte de vedere asupra conceptelor: *educație nonformală*, *educație extrașcolară*, *învățământ extrașcolar*, dar și în vederea asigurării unei percepții coerente și relevante a Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova este nevoie de a explica și delimita aceste noțiuni:

- *Educația nonformală* – formă generală a educației și parte integrantă a Educației în sens larg social.
- *Educația extrașcolară* – formă specifică a educației elevilor, dar și proces organizat și gestionat, în vederea formării și dezvoltării personalității elevilor, realizat în instituțiile de învățământ de educație și învățământ extrașcolar, fiind parte integrantă a educației nonformale (parte a unui tot întreg).
- *Învățământ extrașcolar* – sistem, proces și finalitate a educației, instruirii și dezvoltării personalității elevilor și parte integrantă a educației extrașcolare în sens larg pedagogic.
- *Educația extrașcolară* (în sens îngust pedagogic) – o activitate de formare a unor calități, atitudini, trăsături concrete ale personalității elevului și parte integrantă a învățământului extrașcolar ⁴⁰.

³⁹ Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „EDUCAȚIA 2030”. Proiect în curs de elaborare. Versiunea Grupului de lucru la data de 12 aprilie 2021. Disponibil pe: https://ipp.md/wp-content/uploads/2021/04/Strategia-EDUCATIE-2030-Versiunea_01.pdf

Dincolo de instituțiile *stricto sensu extrașcolare*, activitățile complementare (nonformale) sunt organizate și în cadrul instituțiilor din învățământul general. Astfel, *Regulamentul – cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ primar și secundar general, ciclul I și II* stipulează:

- Procesul educațional se realizează prin lecții, seminare, lucrări practice și de laborator, ore opționale, activități *nonformale* și extrașcolare.
- Activitățile nonformale (cercuri, activități cultural-artistice, sportive, ecologice, de interes comunitar, de voluntariat, etc.) se desfășoară în afara schemei orare.
- Vizitarea Instituției și asistența la orele de curs sau la activități școlare / extrașcolare, efectuate de către persoane din exterior, se fac numai cu aprobarea directorului, cu respectarea prevederilor legale în vigoare. Fac excepție de la această prevedere reprezentanții instituțiilor cu drept de control.
- Personalul didactic de predare are următoarele obligațiuni:
 - e) elaborează proiecte didactice pentru lecții și activități extrașcolare;
 - i) asigură securitatea vieții și sănătății elevilor în cadrul lecțiilor și activităților extrașcolare (cercuri pe interese, tabere specializate, excursii, etc.);
 - j) organizează și desfășoară olimpiade și concursuri școlare ⁴¹.

Anual, Ministerul Educației și Cercetării adoptă *Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal* și *Programul activităților extrașcolare în învățământul primar și secundar, ciclul I și II*.

Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2021–2022 prevede: Activitățile extrașcolare vor fi organizate și desfășurate conform intereselor și opțiunilor elevilor. La proiectarea activităților pentru anul calendaristic 2021 se va ține cont de Programul activităților extrașcolare în învățământul primar și secundar, ciclul I și II, aprobat prin ordinul MECC din 25.02.2021. În scopul organizării activităților extrașcolare (cor, cerc de dans, orchestre, artă decorativă aplicată, design, ikebana, artizanat, pictură, grafică, activități de cercetare la disciplinele de studii etc.), se prevăd a câte 8 ore săptămânal pentru fiecare ciclu de clase I-a – IX-a și a câte 4 ore săptămânal pentru fiecare ciclu de clase a X-a–a XII-a. Grupele vor fi constituite în baza cererilor elevilor, din cel puțin 15 elevi (din aceeași clasă sau din clase diferite). Norma didactică săptămânală pentru o grupă de elevi este de 4 ore academice.

Programul activităților extrașcolare în învățământul primar și secundar, ciclul I și II include următoarele componente:

⁴⁰ Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova/ Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.]; coordonatori generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2020, p. 24.

⁴¹ Regulament – cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ primar și secundar general, ciclul I și II, disponibil: https://www.cna.md/public/files/rapoarte_expertiza/regul_instprimarsicundar_edu.pdf

1. Concursuri republicane, axate pe diverse aspecte tematice (mediu, securitate rutieră, drepturile copilului, inovație, etc.);
2. Activități extrașcolare tematice, realizate la nivel instituțional/și comunitar: săptămânale, decade, campanii (circulație rutieră, toleranță, ecologie, etc.);
3. Calendarul datelor remarcabile și comemorabile la nivel național și internațional (Anul Nou, Dragobete, Mărțișor, Paște, Opt martie, Ziua Drapelului, Ziua Independenței, etc.)⁴².

Prin urmare, constatăm că nici unul din cele trei acte (adoptate și implementate) din domeniul învățământului general nu face distincție și nu explică particularitățile activităților extrașcolare și celor nonformale. Analizând Planurile manageriale, dar și Rapoartele unui număr semnificativ de instituții din sistemul învățământului general din țara noastră, la fel stabilim prezența divergențelor terminologice:

- Activități extrașcolare;
- Activități nonformale;
- Activități extrașcolare/nonformale.

În concluzii, menționăm faptul că învățământul extrașcolar din Republica Moldova s-a constituit încă în perioada sovietică, păstrând și după declararea independenței unele influențe. În urma democratizării sistemului politic și respectiv a celui educațional, s-a impus necesitatea reconfigurării sub-sistemului educației nonformale/extrașcolare, prin adoptarea unui cadru normativ relevant, proces lansat în 2001, odată cu adoptarea Codului Educației, fiind continuat în anii 2010/2011. Totodată din cauza partajării ministerelor de către diferite partide, s-a produs o separare a instituțiilor din domeniul învățământului extrașcolar. Comasarea ministerelor în 2017 a condus la elaborarea unui regulament complex și relevant de reglementare a sistemului educației extrașcolare, care însă nu a intrat în vigoare. Noile strategii, aflate în proces de adoptare vor contribui la introducerea unei clarități în ceea ce privește domeniile și profilurile educației extrașcolare, precum și importante reglementări în procesul de predare/evaluare.

⁴² Ordin nr.196 cu privire la aprobarea Programului activităților extrașcolare în învățământul primar și secundar, ciclul I și II, disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr.196_din_25.02.2021.pdf

2.2. Cadrul axiologic al evaluării în educația extrașcolară

Ca și toate activitățile umane, educația – acțiune conștientă, întreprinsă deliberat, din perspectiva anumitor obiective, presupune și procese evaluative, realizate în interacțiune cu toate celelalte componente ale ei. Observările realizate asupra acțiunilor omului au condus la constatarea faptului că acțiunile de evaluare devin necesare, evidente, amplificându-se totodată și rolurile lor, în funcție de complexitatea activității.

Evaluarea reprezintă o componentă organică a procesului de învățare. Orice proces educațional se desfășoară și se finalizează prin evaluare, ca o cunoaștere și recunoaștere a rezultatelor procesului de achiziționare și formare. În activitatea educativă evaluarea se impune din mai multe considerente, care reies, pe de o parte, din interdependența educației cu dezvoltarea economică, socială și culturală, iar pe de alta, din cerințele interne ale sistemului educativ. Prima, fiind orientată spre scopul educativ, este originea celei de-a doua⁴³.

Evaluarea școlară nu este doar o metodologie educațională, ci o caracteristică definitorie ființei umane. În această calitate, evaluarea – ca sistem de acte atitudinale, însoțește orice activitate umană de constituire a individului în identitate umană, căci formarea-dezvoltarea personalității se realizează prin raportare permanentă la alte ființe și lucruri, precum și la propriul univers intim. Activitatea de formare-dezvoltare a personalității se produce preponderent în una din cele trei sfere de activitate umană – empiric-tehnologică, teoretic-științifică, artistic-estetică, și prin unul din cele patru tipuri de cunoaștere umană – empirică, mitic-religioasă, artistic-estetică, științifică. Aceste și alte episteme care dau explicație devenirii ființei umane prin educație urmează a fi luate în considerație la conceptualizarea, normarea didactică și realizarea efectivă a evaluării școlare⁴⁴.

Componenta „evaluare” nu este o etapă supraadăugată ori suprapusă procesului de educație extrașcolară artistică/prin arte, ci constituie un act integrat al activității pedagogice și al activității elevului, evaluarea constituind o ocazie de validare a justetei secvențelor educative, a componentelor procesului didactic și un mijloc de delimitare, fixare și intervenție în conținuturile și obiectivele educaționale – adică estimarea competențelor (produsul) și performanțelor (procesul) artistice, sub toate aspectele acesteia. În aceste condiții, evaluarea reprezintă un feed-back permanent între agenții procesului educativ, menit să confirme formarea la elevi a competențelor scontate. Evaluarea competențelor pornește de la definirea clară a acestora, drept capacitate de rezolvare a problemelor

⁴³ Practica evaluării – inovație și perspectivă/ Aneta - Cristina Mologani, Narciz Amza, Andreea - Mihaela Artagea [et.al.]; coordonatori revistă: Aneta - Cristina Mologani; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2018, p. 64.

⁴⁴ Pâslaru, Vl. Dimensiunile educațională și socială ale evaluării școlare. În: Didactica Pro..., 2006, nr. 1, pp. 3-8.

într-un context dat. Axarea procesului de învățare-predare-evaluare pe competențe presupune efectuarea evaluării pe parcursul întregului proces de instruire.

Scopul evaluării în procesul didactic este de a orienta și de a optimiza învățarea. Informațiile obținute pot fi folosite atât de elevi pentru a-și îmbunătăți competențele/performanțele, cât și de profesor pentru a varia și combina optim metodele de predare. Evaluarea în esență reprezintă indicatorul esențial de validare și valorificare a calității competențelor formate, este un proces continuu și are scopul de a demonstra și stimula succesul elevului – ea nu are funcția de a pedepsi; educă la elevi capacitatea de autoevaluare și ameliorare a propriilor performanțe profesionale. Proiectarea curriculumului pe competențe, formarea și dezvoltarea acestora implică strategii adecvate de evaluare a performanței, adică a produselor, comportamentelor și a altor manifestări observabile, care dau dovadă de prezența acelor competențe.

Problema „aprecierii” este una din cele mai dificile probleme în orice activitate a omului, inclusiv și în domeniul educației, mai cu seamă în domeniul educației artistice, unde elementul subiectiv predomină și este hotărâtor. „A scoate o „concluzie” în artă este un lucru ingrat și cu o perspectivă minimă” menționează cercetătorul I. Gagim. Dacă în sfera științelor obiective, aprecierea este ușor aplicabilă, atunci arta care urmează calea cunoașterii intuitive, ține de incalculabil, de imaterial, de irațional, oferă dimensiuni care nu se supun unor măsurări exacte și obiective⁴⁵.

Cadrul axiologic al evaluării în educația extrașcolară (domeniul Arte) reunește aspectele constitutive ale acesteia în calitate de componentă integrantă, constantă și permanentă a demersului educațional, prin:

- deschiderea evaluării spre rezultatele *spațiului atitudinal al elevului* (competențele relaționale: elev-arte; disponibilități de apreciere a valorilor artistice etc.);
- extinderea acțiunii de evaluare de la verificarea și aprecierea rezultatelor – obiectivul tradițional, la evaluarea desfășurării *procesului de activitate/manifestare artistică*;
- luarea în calcul a altor indicatori decât a achizițiilor cognitive, precum este *manifestarea atitudinilor vizavi de activitatea/manifestarea artistică/prin arte*.

În esență, evaluarea competențelor/performanțelor artistice se va axa pe urmărirea/aprecierea relației „elev – artă”, în actul educațional nonformal, relație construită pe sistemul funcțional-axiologic al artei asupra personalității:

- 1) *Gnoseologică sau de cunoaștere*: arta cercetează lumea înconjurătoare, viața umană (în special, universul interior al omului);

⁴⁵ Gagim I. Știința și arta educației muzicale. Chișinău: ARC, 1996. 223 p.// Ediția a II-a – 2004, Ediția a III-a – 2007, p. 114.

- 2) *Axiologică*: arta ia o atitudine față de realitate, o apreciază din punct de vedere valoric, selectează, din multiplele însușiri ale obiectului sau fenomenului, esențialul, irepetabilul, ceea ce poartă în sine o valoare;
- 3) *Hedonistică*: produce plăcere, delectare, satisfacție;
- 4) *Sugestivă*: sugerează omului anumite idei, gânduri, îi comunică anumite sentimente, convingeri;
- 5) *Iluministă*: poartă în sine și transmite anumite cunoștințe despre lucruri, fenomene, răspândește anumite idealuri, viziuni, concepții etc.;
- 6) *Comunicativă*: prin limbajul artei, oamenii comunică între ei, arta unește oamenii, contribuie la apropierea și la înrudirea lor spirituală;
- 7) *Euristică*: contactul cu arta nu poate fi efectuat în afara unei stări de creativitate, de inventivitate, de descoperire personală; arta dezvoltă anumite potențe și aptitudini de creație;
- 8) *Katharsis*: arta purifică sufletul, îl descătușează și-l eliberează de pasiunile „ieftinel ale vieții, îl înalță și-l înobilează;
- 9) *Estetică*: cultivă simțul frumosului, al perfecțiunii, al armoniei, al echilibrului, al măsurii etc.;
- 10) *Educativă*, considerată ca suprafuncție: arta educă sentimente morale, calități umane, cultivă sfera spirituală a omului.⁴⁶

Or, educația extrașcolară artistică/prin arte reprezintă o componentă indispensabilă a formării personalității în diferite contexte și etape ale vieții prin intermediul căreia se urmărește dezvoltarea capacității de a recepta, interpreta și crea frumosul. În procesul cunoașterii prin artă, elevul acumulează acea experiență care nu poate fi dobândită în contact cu alte fenomene/lucruri, indiferent de statutul deținut în calitate de receptor, creator sau interpret.

În opinia lui C. Cucos, noile manifestări ale praxisului social, cultural și tehnologic activează noi argumente pentru o întemeiere a eforturilor educative prin arte, pe următoarele temeuri: (1) Axiologic, (2) Cultural, (3) Legat de autorealizarea și autoafirmarea persoanei, (4) Simpatetic, de co-împărtășire a trăirilor și acceptanță reciprocă, (5) Temeiul structurării și al formării identitare, (6) Temeiul uzanței pozitive a temporalității, (7) Temeiul proiectivității și al transparenței individului și umanității, (8) Temeiul potențării creativității, (9) Temeiul modelării existenței în conformitate cu exemplaritatea artistică⁴⁷. Aceste temeuri reprezintă argumente pentru sprijinul necesității unui efort coerent, responsabil și inspirat de fundamentare pedagogică a educației artistice realizată în mediul nonformal (extrașcolar).

Actul educativ în cadrul educației extrașcolare, ca și actul de predare-învățare-evaluare, în genere, se abordează din trei perspective: ca *proces* (operații, acțiuni, activități); ca *produs* (ansamblu de achiziții: cunoștințe, capacități, atitudini, valori/ competențe); ca *funcție* (normativă, prescriptivă, formativă, dezvoltativă).

⁴⁶ Salade, D. Educația prin artă și literatură. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1973, p. 84.

⁴⁷ Cucos, C. Educația estetică. București: Ed. Polirom, 2014, p. 112.

➤ *Perspectiva procesuală a evaluării în educația nonformală (domeniul Arte)*

În domeniul științelor, aprecierea se efectuează pe linia „materialului” și a „cantității”- aici se evaluează, în special și în primul rând, volumul de cunoștințe acumulat. În artă, însă, acumularea de cunoștințe nu constituie un scop în sine, ea se subordonează unei cauze de altă natură. În artă, aprecierea se efectuează pe linia „spiritualului” și a „calității”- simțul, trăirea interioară, sensibilitatea și receptivitatea artistică nu pot fi calculate în termeni cantitativi matematici. Or în artă, anume aceasta și este important și esențial – trăirea unei stări deosebite la întâlnirea cu opera, prin:

- Participarea afectivă în actul de creare/interpretare, receptare și promovare a valorilor artei;
- Utilizarea terminologiei specifice pentru caracterizarea și aprecierea valorilor artei;
- Identificarea mijloacelor de expresivitate/elementelor de limbaj artistic în corespundere cu rolul fiecăruia în redarea imaginii artistice și al mesajului ideatic al creației artistice;
- Cunoașterea și înțelegerea diversității fenomenului artistic din perspectiva semnificațiilor emoționale, estetice, sociale și spirituale;
- Demonstrarea abilităților de creație, interpretare, receptare și promovare a valorilor artistice și integrarea lor în activități cultural-sociale⁴⁸.

În general, educația artistică se realizează prin prisma a două niveluri: informativ-teoretic și formativ-aplicativ. *Nivelul informativ-teoretic* vizează acumularea de cunoștințe, formarea priceperilor și deprinderilor reproductiv-interpretative. În urma contactului cu creația artistică și prin exerciții se formează reprezentări, noțiuni, categorii, judecăți, capacități de reproducere și interpretare; se discern criterii de apreciere valorică; se formează cultura teoretică; se cultivă capacitatea de a utiliza limbajul specific; se desprinde abilitatea de descifra mesajul artistic.

Nivelul formativ-aplicativ presupune formarea atitudinii adecvate față de valorile artistico-estetice și contribuie atât la formarea idealului estetic, de a avea satisfacții sufletești în fața frumosului din opera de artă, cât și la stimularea tendinței de a crea noi valori.

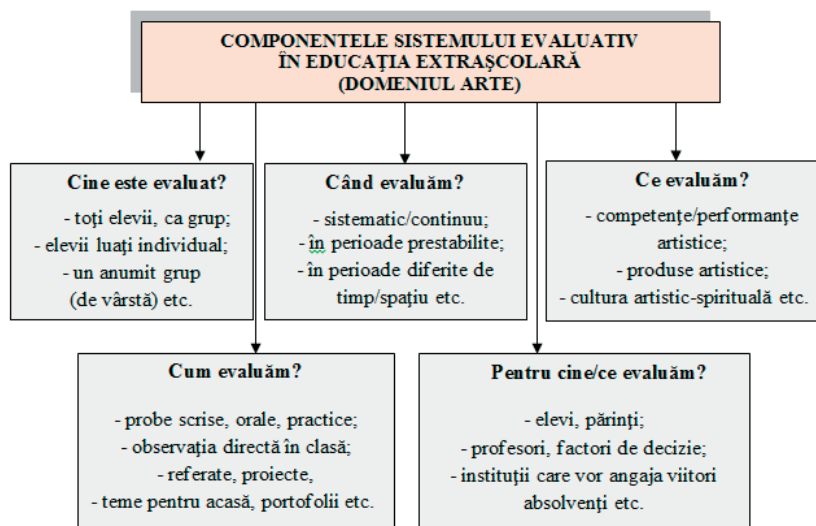
Cele două niveluri de realizare a educației artistice - *informativ-teoretic* și *formativ-aplicativ* – se află într-un raport de reciprocitate, completându-se unul pe altul în sensul că instruirea nu poate înlocui în totalitate cunoașterea artei, ci doar asigură o mai bună receptare a ei, în timp ce contemplarea propriu-zisă valorifică virtuțile instruirii și asigură realizarea scopului fundamental al educației artistice/prin arte. Astfel, profesorul este chemat să aleagă tehnologiile de evaluare adecvate rezultatelor școlare în procesul educației artistice⁴⁹.

Dificultățile evaluării în cadrul educației extrașcolare (domeniul *Arte*) pot trimite la veritabilele aporii, degajate de încercarea de a răspunde la 5 întrebări fundamentale:

⁴⁸ Gagim, I. Dimensiunea psihologică a muzicii. Iași: Timpul, 2003, pp. 112-113.

⁴⁹ Gagim I. Știința și arta educației muzicale. Chișinău: ARC, 1996. 223 p.// Ediția a II-a – 2004, Ediția a III-a – 2007, p. 74.

Figura 30. Componentele sistemului evaluativ în educația extrașcolară (domeniul Arte)

Cine este evaluat?

Evaluarea este procesul care, pe de o parte, implică, iar pe de altă parte, se orientează spre actorii acesteia (elevi sau profesori), rezultând o evaluare centrată pe elev și pe personalitatea sa și o evaluare centrată pe profesor, pe corectitudinea sa.

Evaluarea presupune, totodată, parcurgerea a trei operații:

- Măsurarea - se apreciază în termeni cantitativi (cifre, statistici, etc.);
- Aprecierea - presupune interpretarea faptelor și stabilirea unor caracteristici și performanțe;
- Decizia - urmărește prelungirea aprecierii într-o notă școlară și prezentarea unor caracterizări și recomandări.

Evaluarea permite *profesorului* să-și explice activitatea realizată și așteptările pedagogice, permițând cunoașterea celor realizate în parametri convenabili, dar și a punctelor critice, a zonelor în care s-au produs schimbări și în care se impun îmbunătățiri.

Din perspectiva *elevului* necesitatea evaluării reiese din faptul că:

1. Evaluarea oferă elevilor posibilitatea de a cunoaște gradul de îndeplinire a sarcinilor școlare, de atingere a obiectivelor activității didactice.
2. Pentru elevi evaluarea are efecte pozitive asupra însușirii temeinice a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor, prin repetarea, sistematizarea și întărirea pe care le prilejuiește.
3. Evaluarea produce efecte pozitive în plan formativ-educativ.
4. Evaluarea oferă elevilor posibilitatea de a cunoaște gradul de îndeplinire a sarcinilor școlare, conștientizând distanța la care se află față de performanțele așteptate.

5. Evaluarea exercită influență asupra dezvoltării psihice a elevilor (stimulează activitatea, formarea unei motivații pentru învățare, formarea deprinderilor de muncă intelectuală, formarea unor trăsături ca perseverență, tenacitate).

6. Evaluarea asigură succesul și previne eșecul școlar.

Când evaluăm? În general, pe parcursul procesului de învățare, în funcție de momentul actului evaluativ, vor fi utilizate trei strategii de evaluare: inițială (predictivă); formativă (continuă); sumativă (finală).

Evaluarea inițială (EI) este binevenită la început de an școlar/semestru/unitate de învățare, pentru a determina gradul de formare la elevi a pre-achizițiilor necesare studierii cu succes a noii unități de învățare. Rezultatele se valorifică în scopul eficientizării procesului ulterior de predare-învățare-evaluare.

Evaluarea formativă/continuă (EF) se proiectează și se realizează, de regulă, pe parcursul unităților de învățare. Are ca obiectiv cunoașterea sistematică și continuă a rezultatelor curente și a progresului elevilor.

Evaluarea sumativă (ES) se proiectează și se realizează la finele unui parcurs de învățare semnificativ: modul, semestru, an școlar.

Atunci când se pune problema estimării unei valori, apare întrebarea: **Ce evaluăm?** O stare existentă a individului sau evoluția lui?

Un neajuns mare al evaluării rezidă în centrarea sa exclusivă asupra uneia dintre reperele menționate. Starea de moment a elevului este, desigur, rezultatul unei istorii, al unui bagaj cultural, dar nu trebuie ocultată realitatea procesuală, devenirea existenței umane, virtualitățile și posibilitățile ce țin de viitor.

Într-o primă perspectivă, evaluarea este menită să furnizeze factorilor care gestionează activitatea educațională informații privind cantitatea și calitatea conținuturilor abordate. Acumularea cunoștințelor nu prezintă un scop în sine, ci se realizează pentru efectele pe care le produc în sensul formării culturii artistic-spirituale a elevilor și pentru a fi aplicate în noi demersuri social-culturale și acțiuni practice. Evaluarea rezultatelor de acest tip necesită o urmărire globală-sistematică, realizată în alt cadru decât cel al condițiilor instituționale ale educației nonformale. Cu atât mai mult, în sensul educației artistice/prin arte, unde cultura artistică/deschiderea pentru valorile artei se fundamentează în special pe aspectele afectiv-atitudinale ale elevilor.

Cum evaluăm? În domeniul educației artistice/prin arte extrașcolare, unde elementul subiectiv predomină și este decisiv, planul finalităților evaluării înregistrează deplasarea accentului de pe *aspectul exterior* – cel instructiv-informativ-teoretic (care presupune cunoștințe, precum și aptitudini/capacități de a crea, interpreta, analiza, aprecia etc. valori artistice), pe *aspectul interior* – cel

formativ-aplicativ (prin care se reflectă dragostea, interesul elevului pentru artă, tendința de autorealizare și de modelare a eului conform legilor ei sublimă – *a atitudinilor*)⁵⁰.

Pentru cine/ce evaluăm? Evaluarea manifestării cunoștințelor, capacităților și atitudinilor elevului, în contextul educației artistice/prin arte nonformală, nu poate fi examinată doar ca acțiune suficientă sieși. Această activitate trebuie să fie realizată ca un demers necesar actului de instruire/educare. În consecință, ea nu poate omite din atenție analiza aspectului instructiv, vizând formarea/dezvoltarea sistematică a competențelor artistice, după cum nici nu se poate limita la ele, neglijând ceea ce este general, semnificativ pentru o categorie întreagă de subiecți – formarea culturii artistic-spirituală a elevilor. Această conexiune legitimează realizarea acțiunilor de evaluare, ceea ce presupune rezultate estimative la nivelul competențelor practice de manifestare artistică, precum și a celor relative, avându-se în vedere cunoașterea situațiilor concrete, particulare de activitate artistică a elevilor, precum și *manifestarea atitudinală* de în raport cu valorile artei.

□ *Evaluarea ca produs al sistemului educațional extrașcolar (domeniul Arte)*

Actualmente, educația pe tot parcursul vieții se caracterizează prin continuitate și globalism, antrenând toate treptele și tipurile educației. Viziunea modernă asupra educației tratează educația artistică drept un proces individual continuu de autodesăvârșire spirituală a educatului prin forme multiple de contactare cu artele, acestea fiind și modalități de reflectare ale universurilor intim și exterior ale educatului. Învățarea continuă a devenit un obiectiv educațional fundamental, legalizat în R.Moldova ca sistem educațional deschis care asigură întreținerea și dezvoltarea continuă a potențialului cognitiv, afectiv și acțional al personalității, al capacităților și deprinderilor de autoeducație, formarea personalității independente și creative.

De menționat că procedurile evaluative necesită a fi extinse de la verificarea și aprecierea *rezultatelor/produselor școlare* la evaluarea *procesului* care a condus la aceste rezultate. Evaluarea procesului trebuie înțeleasă nu doar în dimensiunea sa temporală, ci mai ales în cea cauzală, legată de mijloacele cognitive implicate, de resursele utilizate de către elev pentru realizarea produsului. Sunt situații când evaluarea procesului este mai importantă decât evaluarea produsului, aceasta se referă, în primul rând, la domeniul *Arte* al educației nonformale (extrașcolare).

În acest context, sistemul educației artistice/prin arte pe tot parcursul vieții, reunește un șir de factori cu caracter multiaspectual, ce condiționează exhaustiv formarea dezvoltarea unui șir de competențe (produse):

1. Practicarea /aplicarea capacităților și abilităților artistice sub diverse forme și activități, manifestând potențial uman creativ, sensibilitate, implicare și inițiative;

⁵⁰ Idem.

2. Transferarea achizițiilor/talentelor artistice dobândite în cadrul activităților extrașcolare, în realizarea vocațională individuală, consemnând traseul de dezvoltare a persoanelor prin învățare și muncă, în funcție de specificul cerințelor și așteptărilor socioeconomice ale domeniului artistic și ale mediului de viață;
2. Explorarea tendințelor de autocunoaștere, autoinformare, autoformare, autopromovare și autodeterminare personală în domeniul artistic practicat, asigurând prin propriile posibilități și capacități un marketing vocațional de calitate;
3. Aprecierea și gestionarea fondurilor/produselor din domeniul artistic, dând dovadă de abilități ale unui creator/consumator fidel și elevat, capabil să contribuie astfel la sporirea prestigiului profesiilor artistice/culturale, promovarea și valorificarea întregului patrimoniu artistic la nivel local, național și universal;
4. Valorificarea domeniului artistic în spațiul social, cultural, artistic și informațional manifestând compatibilitate cu profilul ales și asigurând automodelarea conștientă a personalității⁵¹.

În opinia lui I. Toboșaru, receptarea nu numai că nu se consumă uniform, dar este și diferențiată în funcție de cultura, temperamentul, sensibilitatea și experiența artistică a receptorului: „varietatea modalităților de receptare este dictată de pregătirea consumatorului de artă, de înclinațiile pe care el le manifestă în viață și de capacitatea estetică sau critică de care dă dovadă tipul specializat”⁵².

În acest context, educația artistică/prin arte a elevului (formabilului) pentru receptarea/ crearea/ transmiterea operei de artă este dictată de maturitatea și experiența de viață a receptorului, fiecare vârstă descifrează noi sensuri ale operei de artă și poate să-și concentreze atenția în funcție de conținutul operei artistice din puncte de vedere diferite (Tabelul 1)⁵³:

Tabel 3. Factori determinanți și produse ale educației artistice extrașcolare

EDUCAȚIA NONFORMALĂ (Domeniul ARTE)	
FACTORI determinanți:	PRODUSE:
Sensibilitatea receptorului	Emoții artistice/estetice
Experiența artistică a receptorului	Competențe/performance achiziționate anterior
Înclinațiile și preferințele receptorului	Plăcerea receptării. Trebuința de valori artistice
Competența/performața artistică	Percepție, imaginație, gândire și creație artistică
Cultura receptorului, familia, mediul social și ideologic din care provine	Orientare axiologică și profunzime intelectuală
Temperamentul/Creativitatea	Intensitatea trăirilor afective/artistice

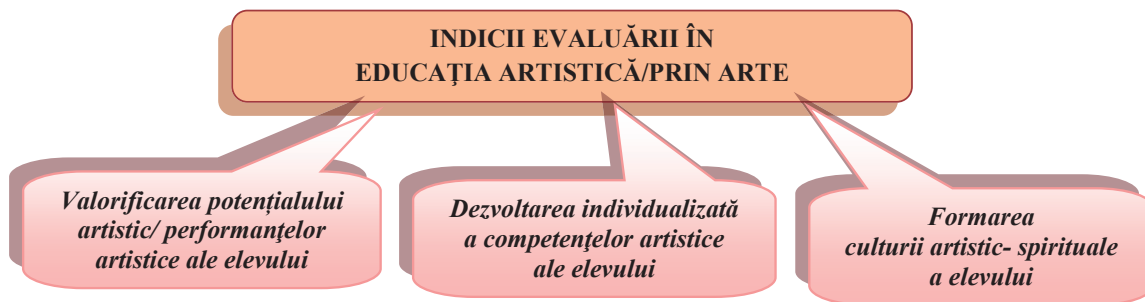
⁵¹ Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova/ Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.]; coordonatori generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2020.

⁵² Toboșaru, I. Principii generale de estetică. Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1978, p. 112.

⁵³ Cosumov, M. Experiența estetică și extraestetică ca proces și produs al educației prin arte pe tot parcursul vieții. În: Materialele Simpozionului Științific Internațional Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor (vol II), Bălți, Tipogr. Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți, 2020, pp. 114-118.

Dacă e să ne raportăm la aceste aspecte de cunoaștere și asimilare a artei, atunci *evaluarea în domeniul artistic* al educației extrașcolare reprezintă o formă de evaluare ce se referă, în special și în mod direct, la realizarea scopului final al *educației artistice*.

Figura 31. Indicii evaluării în educația artistică/prin arte
(după Concepția curriculară a educației și învățământului artistic extrașcolar în RM)

În aceste condiții, elementele evaluării în educația extrașcolară vor reuni:

- Informațiile care privesc nivelul cantitativ și calitativ al dezvoltării competențelor/performanțelor elevilor, permițând formularea aprecierilor;
- Aprecieri, estimări ale situației prezente sau prognoze ale celei viitoare;
- Decizii care privesc modalități de acțiune.

□ **Funcțiile evaluării în cadrul educației extrașcolare (domeniul Arte)**

Prin natura și specificul său, educația extrașcolară atestă însușiri proprii, printre care: varietatea formelor și conținuturilor; diferențierea activităților; formele de organizare etc. Însușirile educației artistice/prin arte extrașcolară dictează o viziune aparte și asupra problemei evaluării/aprecierii elevilor, aspecte care trebuie să poarte amprenta acestor însușiri. Aspectele docimologice tradiționale țin puțin cont de specificul educației/instruirii artistice (extrașcolară). Și acest lucru nu este întâmplător. Elaborarea unei „docimologii artistice” se confruntă cu un șir de probleme, care:

- a) necesită o viziune netradițională;
- b) nu permite întotdeauna încadrarea lor în „chingile” unor legi „obiective”.

Evaluarea în cadrul învățământului extrașcolar practic exclude notele sau ratingul. Evaluarea, în aceste condiții, are funcția de reflecție asupra stării emoționale, cognitive, morale a participanților, culegerii feed-back-ului pentru ameliorare și identificarea nevoilor și dorințelor formabililor. Astfel, excludem ideea unei risipe de timp și alte resurse, odată ce nu cuantificăm progresul sau impactul. Educația extrașcolară este *apriori* investiție în viitor, impact și rezultat pentru persoana care este activă, se implică, participă, cooperează, este curioasă, investește timp și atenție pentru propria formare împreună cu alții.

În educația extrașcolară, care prin specificul său evidențiază caracterul benevol, evaluarea va veni cu o încărcătură inclusiv, *motivațională* pentru elevi. În literatura de specialitate se disting, de obicei, două categorii opuse ale motivației pentru educație/auto-educație: motivația intrinsecă și motivația extrinsecă. *Motivația intrinsecă* își are sursa în însăși activitatea desfășurată și se satisface prin îndeplinirea acestei activități. Forma de bază a motivației intrinseci este curiozitatea și, îndeosebi, curiozitatea epistemică, ce exprimă nevoia de a ști. Activitatea de învățare motivată intrinsec este susținută de o pasiune pentru un anumit domeniu, de plăcerea de a învăța. Ea se realizează cu un efort de mobilizare relativ redus, antrenează sentimente de satisfacție, de mulțumire, de împlinire și conduce la o dezvoltare trainică și de perspectivă a competențelor formate/dezvoltate.

Motivația extrinsecă constă în determinarea elevului să se implice, să depună efort și să obțină realizarea unor obiective pentru că aceasta va genera anumite recompense care îi vor produce satisfacții. Or, motivația extrinsecă poate fi atinsă cu factori exteriori ai activității educaționale (nonformale) care nu cauzează specificul activității desfășurate.

Modul în care profesorul realizează evaluarea își va avea efecte incontestabile asupra motivației elevilor. Evaluarea înseamnă nu doar a da note elevilor, a-i clasifica și a constata nivelul reușitei acestora. Pentru ca evaluarea să fie cu adevărat motivantă pentru elevi, în sensul de a-i determina să se implice mai mult în activitățile educației nonformale și să persevereze, este necesar ca actul evaluativ să se centreze mai mult pe progresul elevilor, pe recunoașterea efortului pe care l-a depus fiecare pentru îmbunătățirea propriilor performanțe.

În acest context se reliefează ideea că lucrul cel mai important constă în faptul că valorile artistice, odată fiind interiorizate, obțin caracterul unor trebuințe lăuntrice. În varietatea împrejurimilor vieții, care se manifestă în aria educațională, ele ajung să reprezinte o chemare autoritară a conștiinței noastre, devenind motive stabile ale conduitei.

Din literatura de specialitate aflăm o listă de nume notorii, care determină orientarea, inițierea și reglarea activităților artistice în condițiile educației extrașcolare ca un sistem de motive, ce interacționează și conlucrează, manifestându-se în tendințe, interese, scopuri etc. În acest sens, F. Turcu menționează că „necesitățile provoacă diverse stări afective ale omului și numai în rezultatul activităților respective (ca proces educațional) ele pot fi percepute ca necesități”, iar V. S. Merlin remarcă că „necesitatea obține caracter motivațional numai dacă ea este concepută ca un provocator spre *acțiune*”. E. Stan reflectă percepția subiectiv-personală a realității obiectiv-înconjurătoare, generând un anumit sens imaginii personale. Reiese că „sensul, atitudinea, poziția iau naștere nu din nemijlocit conținutul/aparența, ci din relația dintre motivația acțiunii și rezultatul direct al ei... Scopul

motivațiilor, necesităților, conștientizării, calitățile specifice ale umanității se formează pe parcursul întregii vieți”, afirmă autorul ⁵⁴.

Problema motivației prin evaluare în domeniul pedagogiei artistice/prin arte a fost tratată pentru prima dată de către pedagogul D.Percic, spre sfârșitul anilor '60. El valorifica indispensabilitatea *necesităților psihologice* în realizarea diferitelor activități artistice, precum și importanța fenomenului artistic ca factor de prima linie în formarea/dezvoltarea unei culturi spirituale ascensive. La rândul ei – *necesitatea*, care se manifestă ca *motiv* al unui contact permanent cu valorile artei, solicită diverse forme și mijloace de satisfacție psio-spirituală. Posedând o structură motivațională proprie, elevul, va stabili o *dublă relație* față de mediul artistic înconjurător:

una - *de independență*, constând în capacitatea lui de a reacționa/a recepta doar produsele artistice de cea mai înaltă calitate, educative prin sine,

și alta - *de dependență*, constând în satisfacerea stărilor de necesitate psiho-spirituală pentru fenomenul artistic.

Formarea gândirii și acțiunii independente poartă amprenta specificului educației artistice. Cunoașterea și trăirea artei sunt traduse prin *structura psihică* a fiecărui elev – se pune valoare pe faptul prezenței, profunzimii, intensității și frecvenței trăirilor personale în actul percepției artistice. Desfășurarea activităților educaționale (nonformale) va fi rezultatul coordonării eforturilor comune ale celor trei parteneri ai procesului de predare-învățare-evaluare, respectiv: cadre didactice, părinți, copii, dar și a colaboratorilor și partenerilor educaționali din comunitate a căror implicare este la fel de importantă. În desfășurarea acestora, accentul va cădea pe încurajarea inițiativei copilului și a luării deciziei, pe învățarea prin experimente și exersări individuale. În aceste condiții, optăm pentru o evaluare-apreciere motivată și motivantă pentru elev (și nu pe una rigidă).

⁵⁴ Stan, E. Pedagogie postmodernă. Iași: Timpul, 2004, p. 72.

2.3. Evaluarea competențelor elevilor în instituțiile de învățământ extrașcolar cu profil artistic

Conștientizând caracterul specific al activităților didactice prevăzute la disciplinele de profil din școlile de muzică/arte și arte plastice, evaluarea, ca componentă a procesului de educație extrașcolară și verigă de mijlocire dintre lecții, presupune observarea continuă și sistematică a elevilor înmatriculați la studii de a participa în activitățile individuale și de grup (colective). Concomitent cu reproducerea la memorie a materialului muzical, dramatic, coregrafic și plastic în contextul activităților didactice, se practică și metode alternative de evaluare: referatul, testul, eseu, note critice, proiectul etc., precum și alte forme de evaluare a manifestărilor artistice extrașcolare: concerte, recitaluri, vizionări, expoziții, prezentări demonstrative, colocvii tehnice, concursuri, olimpiade, festivaluri etc.

Evaluarea rezultatelor învățării are scopul de a determina nivelul de realizare a competențelor specifice și a unităților de competență la toate disciplinele. În așa mod, cadrul didactic proiectează activitatea de evaluare concomitent cu proiectarea demersului de predare-învățare, incluzând următoarele tipuri de evaluări:

- evaluarea inițială, fiind una obligatorie pentru fiecare elev sau grupă la începutul semestrului;
- evaluarea curentă (formativă) care evaluează elevii în acțiune, în cadrul procesului de învățare;
- evaluarea sumativă, specifică și practică la finalul fiecărei unități de învățare.

Instrumentele de evaluare aplicate la disciplinele predate, pentru toți anii de studii, sunt structurate conform domeniilor de conținut:

- Timp și spațiu cuprins în evoluția unui anumit fenomen artistic;
- Limbaj artistic caracteristic domeniului Arte: muzical, plastic, dramatic și coregrafic;
- Izvoare de referință, tendințe și reprezentanți ai domeniului de profil: compozitori, plasticieni, dramaturgi și coregrafi;
- Cauzele și efectele prezente în evoluția și dezvoltarea perioadelor artei muzicale, plastice, dramatice și coregrafice;
- Atitudini și comportament personal în abordarea valorilor muzical-artistice, plastice, dramatice și coregrafice.

Conținuturile nemijlocite, supuse evaluării elevilor includ tematicile abordate în cadrul lecțiilor și includ:

- Conținuturi informativ-teoretice: cunoașterea autorilor, noțiunilor de gen, stil, epocă, limbaj muzical, plastic, dramatic și coregrafic;

- Conținuturi practico-aplicative: reflecții și analize ale creațiilor compozitorilor, dramaturgilor, plasticienilor și coregrafilor; recunoașterea auditiv-vizuală a creațiilor muzicale, dramatice, plastice și coregrafice; elaborarea propriei arhive muzicale, plastice, dramatice și coregrafice.

Evaluarea rezultatelor școlare urmărește să determine modul în care obiectivele stabilite se realizează în învățare. Evaluarea, ca proces continuu și de durată, include în esența ei momentele în care are loc acțiunea evaluativă, în funcție de scopul urmărit: la începutul programului de instruire, pe parcursul acestuia sau la sfârșitul său. Formularea explicită a scopului evaluării este relevantă pentru domeniul evaluativ, pentru a o delimita de alte tipuri de activități și pentru a asigura specificitatea proiectării.

Fiind o componentă indispensabilă a procesului instructiv-educativ ce cataloghează în sine și interdependența dintre cele trei elemente ale evaluării, actul evaluativ întrunește anumite componente:

- Criterii și strategii de evaluare;
- Formarea unui algoritm de cunoaștere (a ajunge la noțiuni teoretice plecând de la observații);
- Formarea și dezvoltarea spiritului științific, al rigorii, al conciziunii;
- Calitatea evaluărilor realizate prin analiză, sinteză, generalizarea datelor obținute prin investigare proprie;
- Calitatea judecăților formate, gândirea logică, flexibilitatea ⁵⁵.

Criterii de evaluare

Evaluarea rezultatelor în învățământul artistic extrașcolar este definită ca un proces complex de comparare a rezultatelor activității instructiv-educative cu obiectivele planificate (evaluarea calității), cu resursele utilizate (evaluarea eficienței), sau cu rezultatele anterioare (evaluarea progresului). Evaluarea, ca proces de activitate etapizată, desfășurată în timp, vizează domenii și probleme mult mai complexe (programe de învățământ, sistemul în ansamblu), implică un șir de măsuri, comparații, aprecieri, judecăți de valoare, pe baza cărora se pot adopta anumite decizii, menite să optimizeze activitatea sau domeniile supuse evaluării.

Evaluarea elevilor în sistemul de învățământ artistic extrașcolar se încadrează într-un spectru de funcții corelate în ansamblu: de diagnosticare și prognosticare, de selecție și certificare, de aria motivațională și cea de feed-back, de ameliorare și perfecționare, de optimizarea activităților și de supraveghere (control sau monitorizare), de orientare școlară și profesională.

Întregul proces al evaluării, ca și componentă indispensabilă a procesului instructiv-educativ, atrage după sine interdependența dintre anumite etape și aspectele caracteristice evaluării ca demers, constituind pași succesivi în realizarea acestui obiectiv:

⁵⁵ Crișciuc, V. Strategii specifice în predarea cunoștințelor muzicale la lecția de educație muzicală. În: Revista Artă și Educație artistică, nr.1, 2006, pp. 88-92.

- Măsurarea și cuantificarea rezultatelor școlare prin procedee specifice, care necesită utilizarea instrumentelor adecvate scopului urmărit: probe orale, scrise și practice, stabilindu-se astfel o relație funcțională, conform caracteristicilor pe care le posedă între metodologia de evaluare și ansamblul de fenomene și obiecte;
- Aprecierea rezultatelor, ca concept de valoare cu estimările situației prezente sau prognozele rezultatelor viitoare, pe baza raportării la sistemul de valori a criteriilor unitare: bareme de corectare și notare;
- Formularea concluziilor și adoptarea deciziilor educaționale adecvate în urma interpretării rezultatelor obținute, este constituită dintr-o succesiune de activități etapizate ce nu se rezumă la o singură acțiune de notare.

Preocuparea esențială a oricărui evaluator este de a asigura demersului evaluativ calități esențiale, precum validitatea, fidelitatea sau relevanța, care pot fi concretizate în prescripții riguroase. Criteriile de evaluare pot rezulta din prelucrarea statistică a unui mare volum de date de evaluare sau din contextul demersului educativ.

Strategii de evaluare:

Scopul oricărei evaluări este de a orienta și de a optimiza învățarea. Informațiile obținute pot fi folosite atât de elevi pentru a-și îmbunătăți performanțele, cât și de cadrele didactice pentru a varia și combina optim metodele de predare. Evaluarea în esență reprezintă indicatorul primordial de validare și valorificare a calității competențelor formate, este un proces continuu și are scopul de a demonstra și stimula succesul elevului; de a educa la elevi capacitatea de autoevaluare și ameliorare a propriilor performanțe profesionale. Proiectarea curriculumului pe competențe, formarea și dezvoltarea acestora implică strategii adecvate de evaluare a performanței, adică a produselor, comportamentelor și a altor manifestări observabile, care dau dovadă de prezența acelor competențe⁵⁶.

Evaluarea rezultatelor elevilor la disciplinele din domeniul Arte este o componentă funcțională importantă a procesului educațional. Strategiile de evaluare se concep astfel încât să solicite elevilor eforturi intelectuale, practic-acționale și să îi ajute să se dezvolte și să se modeleze în plan cognitiv, spiritual, psihomotor și afectiv-motivațional.

Evaluarea se axează pe măsurarea și aprecierea competențelor disciplinare, care sunt concepute ca finalități de bază ale procesului de învățământ și ca rezultate autentice ale învățării necesare elevului în viața de adult. Astfel, scopul evaluării vizează stimularea evoluției experiențelor artistice și a gradului de formare a competențelor specifice disciplinei date.

⁵⁶ Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova/ Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.]; coordonatori generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2020, p.51.

Pe parcursul procesului didactic, în funcție de momentul actului evaluativ, la disciplinele din sistemul educației artistice extrașcolare se realizează: evaluarea inițială – predictivă; evaluarea formativă – continuă; evaluarea sumativă – finală ⁵⁷.

- Evaluarea inițială este binevenită la început de an școlar, semestru, unitate de învățare, pentru a determina gradul de formare la elevi a pre-achizițiilor necesare studierii cu succes a noii unități de învățare. Nu are rol de control, iar rezultatele se valorifică în scopul eficientizării procesului ulterior de predare-învățare-evaluare. Poate fi atât instrumentală –pe baza unor instrumente de evaluare elaborate, cât și non-instrumentală;
- Evaluarea formativă se proiectează și se realizează, de regulă, la finele unităților de învățare (modulelor). Are ca obiectiv cunoașterea sistematică și continuă a rezultatelor curente și a progresului elevilor. Oferă profesorului posibilitatea intervenției imediate și permite aplicarea în timp optim a unor măsuri corective, care să modifice rezultatele elevilor în sensul dorit. Se raportează la unitățile de competențe și unitățile de conținut parcurse în perioada vizată. Este instrumentală și se realizează pe bază de produse recomandate, prin conceperea unor subiecte relevante;
- Evaluarea sumativă se proiectează și se realizează la finele unui parcurs de învățare semnificativ: semestru, an școlar. Se raportează la unitățile de competențe și unitățile de conținut proiectate pentru semestrul dat, respectiv – la finalitățile stipulate. Este instrumentală și se realizează pe bază de produse recomandate, prin conceperea unor subiecte care să acopere întreaga arie tematică abordată:
 - a) controlează rezultatele dobândite;
 - b) este de natură normativă și verifică rezultatele;
 - c) are drept scop perfecționarea procesului de învățare.

Pentru a elabora instrumente de evaluare, profesorul selectează și, eventual, îmbină produse relevante din lista celor recomandate în curriculum, urmărind unitățile de competențe supuse evaluării și conținutul parcurs, în contextul respectivei strategii de evaluare:

Strategii de evaluare identificate pot fi ierarhizate după mai multe criterii:

După departajarea ce se face între:

- evaluarea preponderent pedagogică, vizând în esență ceea ce elevii au asimilat, ceea ce știu să facă și ce capacități și trăsături și-au format;
- evaluarea preponderent psihologică, privind funcțiile psihice implicate în activitatea de învățare.

Evaluările psihologice vizează aptitudinea elevului de a învăța, adică ceea ce poate să facă.

⁵⁷ Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte (profil Muzică)/ Daniela Cotovițaia, Marina Cosumov, Irina Bogataia; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, p. 22.

După obiectul evaluării:

- evaluarea procesului de învățare, atât a achizițiilor cât și a procesului în sine;
- evaluarea performanțelor realizate individual, în grup sau de către grup;
- evaluarea a ceea ce s-a învățat în școală sau a ceea ce s-a învățat în afara școlii.

După accentul pus pe proces sau pe sistem:

- evaluarea de proces – se referă la performanțele elevilor;
- evaluarea de sistem – accentul se pune pe sistemul în care se desfășoară procesul de învățământ.

După domeniu:

- evaluarea în domeniul psihomotor – capacități, aptitudini, deprinderi;
- evaluarea în domeniul socio-afectiv – atitudini;
- evaluarea în domeniul cognitiv – cunoștințe.

După modul în care pot sau nu pot fi cuantificate rezultatele:

- evaluare cantitativă – redatele sunt cuantificabile în funcție de un punctaj;
- evaluare calitativă – la care rezultatele nu pot fi măsurate prin cuantificare.

Formularea explicită a scopului evaluării este relevantă pentru domeniul evaluativ, pentru a o delimita de alte tipuri de activități și pentru a asigura specificitatea proiectării. Preocuparea esențială a oricărui evaluator este de a asigura demersului evaluativ calități esențiale, precum validitatea, fidelitatea sau relevanța, care pot fi concretizate în prescripții riguroase.

Metodologia de evaluare pune accentul pe evaluarea formativă care evaluează elevii în acțiune, în cadrul procesului de învățare și este contextualizată, bazată pe ceea ce se învață; măsoară performanța actuală, este interactivă, angajează elevii în înțelegerea evaluării; este holistă, dar acceptă și modelul analitic; îl ajută pe elev să învețe, făcându-l conștient de ceea ce se întâmplă: ce și cum învață, ce reușește, permite elevului să-și remedieze erorile și lacunele imediat după apariția lor și înainte de declanșarea unui proces cumulativ; oferă un feed-back rapid, reglând procesul; este orientată spre ajutorul pedagogic; oferă posibilitatea tratării diferențiate; dezvoltă capacitatea de autoevaluare la elevi; sesizează punctele critice în învățare; instrumentele evaluării formative permit cadrului didactic să stimuleze sau să dezvolte la elev procesele cognitive.

Metodologia de evaluare stabilește modul de organizare și realizare a procesului de evaluare la disciplinele (individuale și de grup) prevăzute în Planul-cadru (2021) la profilurile: Muzică (interpretare instrumentală și vocală), Arte Plastice, Artă Dramatică și Artă Coregrafică.

În acord cu deontologia profesională, principiul de bază al căreia este respectarea drepturilor și demnității oricărei persoane, cadrele didactice care realizează evaluarea se asigură de respectarea următoarelor principii subordonate interesului superior al elevului:

Principii psiho-pedagogice:

- principiul centrării pe personalitatea celui evaluat (educat), pe caracteristicile sale individuale și de vârstă;
- principiul motivării pentru învățare;
- principiul confidențialității;
- principiul succesului;
- principiul transparenței și participării la procesul evaluării (elevul/părinte/ reprezentant legal al copilului).

Principii didactice:

- principiul relevanței și eficienței;
- principiul integrantei procesului educațional de predare-învățare-evaluare;
- principiul priorității autoevaluării;
- principiul flexibilității în alegerea instrumentelor de evaluare;
- principiul corelării evaluării formative cu cea sumativă ⁵⁸.

Pentru o explicitate a celor specificate, încadrăm unele repere ce detaliază fiecare principiu separat:

Principiul centrării pe personalitatea celui evaluat (educat), pe caracteristicile sale individuale și de vârstă:

- Învățarea este activitatea comună a cadrului didactic și a elevului direcționată spre autorealizarea elevului și dezvoltarea calităților lui personale în procesul studierii oricărei discipline de studiu;
- Oferă elevilor autonomie și control asupra alegerii subiectelor de studiu, a metodelor și a ritmului de învățare;
- Elevul urmează a fi implicat în luarea deciziei vizavi de ce, cum și când va învăța;
- Asigurarea și susținerea proceselor de autocunoaștere, autoedificare, autorealizare și autoevaluare a personalității copilului, dezvoltând individualitatea lui irepetabilă;
- Se ia considerare dezvoltarea psihosomatică a elevului, se ține cont de temperamentul, caracterul lui și se implică în activitatea de evaluare prin acțiuni de autoevaluare;
- Cadrul didactic nu se limitează la înregistrarea succesului sau insuccesului elevului, ci îi acordă ajutor pedagogic imediat, dacă e cazul individualizat și diferențiat, iar elevul se implică efectiv în reglarea pedagogică a propriei instruirii;
- Pune accentul pe capacități și atitudini;
- Obiectivele, conținuturile, strategiile și metodologiile de evaluare sunt flexibile, în funcție de caracteristicile elevilor evaluați și a situațiilor de evaluare, dar nu vor contrazice obiectivele și

⁵⁸ Vacarciuc M. Didactica Educației Muzicale. Chișinău, 2015. pp. 55-60.

conținuturile educaționale. Informația despre obiectul evaluării este pertinentă și poate fi căpătată prin utilizarea diverselor baze de evaluare, prin depășirea stereotipurilor, eliminarea clișeelelor la formularea rezultatelor evaluării;

- Evaluatorii adaptează procesul de evaluare la varietatea contextelor în care se desfășoară.
- Evaluarea este accesibilă tuturor participanților.

Principiul motivării pentru învățare:

- Elevii nu învață ca să fie evaluați, dar sunt evaluați ca să învețe;
- Evaluarea nu este stresantă pentru elevi, dar oferă prilejul unei bucurii de a demonstra că învățarea a fost calitativă;
- Evaluarea solicită o activitate creativă;
- Prin evaluare nu se solicită criterii de apreciere rigidă;
- Pentru o motivare eficientă, evaluarea nu necesită restricții regulamentare dure.

Principiul confidențialității:

- Rezultatele evaluării sunt comunicate elevului și părintelui fără a discuta public succesul copilului;
- Măsurile de ameliorare și îmbunătățire constituie obiectul discuțiilor de tip tête-a-tête fără a clasa elevul în fața colectivului.;
- Nu se fac comparații și nu se discută cu alți părinți ai altor elevi rezultatele grupei în general și nici în particular.

Principiul succesului:

- Eșecul nu este prevăzut.
- Cadrul didactic asigură condițiile pentru ameliorare, recuperare și îmbunătățire până la înregistrarea succesului.
- Orientarea evaluării rezultatelor școlare la schimbarea în pozitiv a elevului, la formarea și dezvoltarea lui în ritm propriu;
- Centrarea acțiunilor de evaluare pe rezultatele pozitive și nesancționarea celor negative;
- Nu solicită criterii de apreciere rigidă;
- Face ca elevul să aibă încredere în forțele proprii;
- Actul evaluativ nu se reduce la colectarea unor informații și formularea unor judecăți, ci la luarea unor decizii privind adaptarea strategiilor educative la particularitățile individuale și de vârstă ale elevilor și la demersurile educative sociale etc.

Principiul transparenței și participării la procesul evaluării

(elev, părinte, reprezentant legal al elevului):

- Acțiunile evaluative se fac cu știrea sau chiar la cererea celor evaluați sau a reprezentanților acestora, rezultatele evaluărilor aducându-se la cunoștința celor interesați, operativ și în forma corespunzătoare.
- Evaluarea reprezintă un demers interactiv.
- Elevii cunosc criteriile urmărite în demersul de evaluare sau chiar contribuie la stabilirea lor, reușind astfel să le interiorizeze foarte bine.

Principiul relevanței și eficienței:

- Evaluarea include obligativ aspectul practic, contextualizat.
- Dovezile de evaluare sunt colectate ca rezultat succesiv al unor sarcini relevante.
- Dezvoltăm convingerea elevilor asupra modalității în care subiectul predat concordă cu scopurile personale ale elevilor.
- Oferim elevilor oportunitatea de a-și valorifica experiențele anterioare.
- Accentuăm familiaritatea subiectului prin relaționarea acestuia cu experiențele anterioare ale elevilor.
- Aplicabilitate practică și socială.
- Sinonimele relevanței sunt: aplicabilitate, conexiune, relevanță, materialitate.

Principiul integranței procesului educațional de predare-învățare-evaluare:

- Modelul interactiv al procesului educațional accentuează corelația și interacțiunea reciprocă dintre predare – învățare - evaluare, pentru a evita centrarea exagerată numai pe predare.
- La finele procesului de instruire responsabil de succes este deopotrivă cadrul didactic, elevul și părintele.
- Evaluarea nu este un element aparte al procesului educațional și nu se situează la sfârșitul procesului.
- Evaluarea condiționează predarea, condiționând alegerea corectă a metodelor de predare.
- Evaluarea ca componentă a predării contribuie la învățare prin procedee de autoevaluare.
- Se folosesc metode de evaluare pentru învățare.

Principiul flexibilității în alegerea instrumentelor de evaluare:

- Profesorul va alege instrumentele de evaluare la dorință, însă acestea vor fi cât mai potrivite contextului evaluat.

Principiul corelării evaluării formative cu cea sumativă:

- Pe parcursul unității de învățare profesorul operează cu evaluări formative curente în timpul lecțiilor, dar și pe etape, de tip cumulativ care urmează să fie corelate cu evaluarea sumativă. Corelarea se realizează prin stabilirea acelorași obiective, sarcini și item.
- În procesul evaluării formative se asigură condițiile de îmbunătățire, ameliorare și recuperare.
- În acest mod se asigură succesul evaluării sugative.
- În urma evaluării sumative la fel se operează cu acțiuni de corecție ⁵⁹.

În instituțiile de învățământ artistic extrașcolar se practică și metoda de evaluare cum este – *autoevaluarea* ⁶⁰. Aceasta este utilizată, ca metodă alternativă de evaluare în activitățile programate pentru lecție, urmărind avansarea capacităților de formare la elevi. Pentru proiectarea și realizarea activității de autoevaluare se practică următoarele etape:

Autoverificarea. După finalizarea activităților propuse, profesorul ghidează elevii să se verifice în baza exemplurilor, sugestiilor oferite de profesor. Elevii confruntă variantele de interpretare oferite de către profesor (pe profiluri) sau în baza înregistrării audio/video, apoi intervine cu ajustarea variantei de interpretare proprie la corectarea greșelilor și inexactităților identificate, argumentând acțiunile prin explicații verbale.

Autocorectarea. Ca rezultat al autoverificării, profesorul ghidează elevii în vederea reflecției și identificării cauzelor care au condus la erori. Apoi asigură remediere imediată, folosind strategii diferențiate (ghidare sau mai mult sprijin) pentru ca elevii să se autocorecteze.

Autoaprecierea. Ca rezultat al autocorectării, profesorul ghidează elevii în aprecierea comportamentului performanțial. Este instrumentală și se realizează pe bază de produse școlare recomandate, prin parcurgerea și prezentarea repertoriului recomandat, conform cerințelor unice prevăzute în acest sens.

Principiul priorității autoevaluării prevede:

- În procesul evaluării cadrul didactic creează sarcini de autoevaluare și oferă posibilitatea elevilor de a aprecia produsul muncii lor.
- Înaintea evaluării de către profesor, se stimulează elevul pentru autoevaluare.
- Autoevaluarea este prioritară evaluării de către profesor sau colegi.
- Se încurajează autonomia în învățare și evaluare.

⁵⁹ Metodologia de evaluare criterială prin descriptori la disciplinele: Educație muzicală, Educație plastică, Educație tehnologică și Educație fizică Clasa a V-a/Mariana Marin, Valentina Gaiciuc, Lucia Pîrau [et.al.]; coordonatori generali: Angela Cutasevici, Valentin Crudu, Daniela Cotovițaia, Vasile Onica; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2018. p.7.

⁶⁰ Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte (profil Muzică)/ Daniela Cotovițaia, Marina Cosumov, Irina Bogataia; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, p. 23.

Produsul școlar reprezintă un rezultat proiectat pentru a fi realizat de către elev și măsurat, apreciat de către cadrul didactic, elevul însuși, colegii și, eventual, părinții. Acest fapt oferă libertate fiecărui cadru didactic în alegerea produselor în conformitate cu posibilitățile, condițiile și resursele disponibile. Pentru fiecare disciplină de profil, sunt recomandate seturi de produse, sistematizate pentru fiecare clasă și perioade de învățare. Ca exemplu: Domeniul Arte, disciplina – instrument muzical Pian:

Produsele școlare (repertoriul) includ:

- material tehnic corespunzător clasei: game și arpegii în diversitatea lor tehnică, studii de tehnică diferită;
- creații clasificate conform clasei: piese în diversitate și caracter diferit, creații de formă amplă, creații polifonice, piese originale ale compozitorilor naționali, creații de virtuozitate, ansambluri etc.

Pentru acest set de produse, în Curriculumul Modular sunt indicate pentru cadrul didactic și *criteriile de evaluare:*

- Poziționarea corectă la instrument;
- Interpretarea calitativă și ritmică a gamelor, arpeggiilor și studiilor, respectând (tempoul, ritmul, sunetul, nuanțele dinamice);
- Utilizarea digitației corecte;
- Utilizarea eficientă a mijloacelor tehnice;
- Respectarea textului muzical (forma, nuanțele dinamice, tempoul, caracterul);
- Respectarea stilistică și redarea expresivă a imaginii artistice;
- Respectarea grupărilor și a desenelor ritmice;
- Respectarea emisiei sonore;
- Rezistența fizică și emoțională;
- Stabilitatea tehnică și psihologică a interpretării;
- Interpretarea/evoluarea în scenă sub aspecte variate (artistică, înțelegere profundă a textului/partituri);
- Înțelegerea și redarea corectă a logicii dezvoltării imaginilor muzicale și a planului emoțional al creației în diversitate;
- Exprimarea corectă a caracterului muzicii (intonatie, articulații, nuanțe dinamice, frazare, stil) în diverse creații;
- Depășirea parametrilor tehnici;
- Prezentarea programului/repertoriului în mod personalizat;

- Aplicarea corectă a procedeelor tehnico-interpretative (de ex. pedalizarea, vibrato, surdina, tremolo, respirație, etc.);
- Fidelitatea și respectarea textului, conform partiturii muzicale;
- Interpretare logică, convingătoare;
- Respectarea gândirii și liniilor polifonice;
- Încadrarea în parametrii de interpretare (omogenizare), în ansamblu/colectiv.

Utilizarea de către cadrul didactic a produsele școlare:

- Studiază lista de produse specifice disciplinei pentru profilul și clasa respectivă și lista de produse transdisciplinare, care sunt recomandate.
- Selectează produsele relevante pentru cazul concret și le valorifică în proiectarea didactică, în elaborarea instrumentelor de evaluare și în cadrul monitorizării/ analizei performanțelor elevilor.
- Pentru a elabora un instrument de evaluare: probă orală, scrisă, practică, test etc., alege produsul în funcție de: unitățile de competențe vizate; obiectivele lecției; varietatea situațiilor de învățare; aspecte de didactică a disciplinei; experiența elevilor. Produsele alese orientează cadrul didactic în alcătuirea sarcinilor propuse elevilor în proba de evaluare.

Actualmente, în Instituțiile de Învățământ Artistic non-formal sunt viabile câteva tipuri de evaluare recomandate de Curriculumul Modular, domeniul Arte:

Colocviu tehnic – este o probă de evaluarea intermediară, în cadrul cărei se evaluează nivelul de pregătire tehnică interpretativă la profilul Muzică. Include (game și studii). Se desfășoară pe parcursul semestrului I sau II, la decizia administrației. Produse evaluabile: Game, Arpegii, Studii;

Concert academic – se desfășoară la sfârșitul semestrului I, este o probă intermediară prin care se evaluează programul/competențele formate pe parcursul semestrului și are un caracter public/deschis, (pot participa părinți, profesori, elevi). Produse recomandate/Program recomandat: Produse evaluabile: Piese, lucrări polifonice;

Vizionare – se desfășoară la finele semestrului, în prezența unei comisii, constituită prin ordinul directorului instituției. Produse evaluabile: lucrări în diverse tehnici, practicate pe parcursul semestrului, anului de studii;

Examen de promovare/absolvire – este o formă de verificare a îndeplinirii curriculumului. Se desfășoară la finele anului școlar pe profiluri, în prezența unei comisii, constituită prin ordinul directorului instituției. Poate fi de promovare sau de absolvire. Produse evaluabile: lucrări de formă amplă, piese etc.⁶¹.

⁶¹ Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte (profil Muzică)/ Daniela Cotovițaia, Marina Cosumov, Irina Bogataia; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, p. 24.

Obiectul evaluării în Școala de Muzică/Arte și Arte Plastice îl constituie rezultatele individuale ale elevilor. Spectrul rezultatelor vizate este determinat de Curriculumul Modular la disciplinele de profil, Domeniul Arte, centrat pe formarea de competențe. Produsul școlar reprezintă un rezultat proiectat pentru a fi realizat de către elev și măsurat, apreciat de către cadrul didactic, elevul însuși, colegii și, eventual, părinții.

Concluzii la capitolul II

În Republica Moldova s-a constituit baza normativă de reglementare a procesului educațional în instituțiile extracolare, deși o serie de regulamente continuie să se afle la etapa de proiect. Totodată, există deficiențe în ceea ce privește baza metodologică și care urmează a fi elaborată.

Actul educativ în cadrul educației și învățământului artistic extrașcolar (nonformal), ca și actul de predare-învățare-evaluare, în genere, se abordează din trei perspective: ca *proces* (operații, acțiuni, activități); ca *produs* (ansamblu de achiziții: cunoștințe, capacități, atitudini, valori/ competențe); ca *funcție* (normativă, prescriptivă, formativă, dezvoltativă).

Cadrul axiologic al evaluării în educația nonformală (domeniul Arte) reunește aspectele constitutive ale acesteia în calitate de componentă integrantă, constantă și permanentă a demersului educațional, prin: *deschiderea evaluării spre rezultatele spațiului atitudinal al elevului* (competențele relaționale: elev-arte; disponibilități de apreciere a valorilor artistice etc.); extinderea acțiunii de evaluare de la verificarea și aprecierea rezultatelor – obiectivul tradițional, la *evaluarea desfășurării procesului de activitate/manifestare artistică*; luarea în calcul a altor indicatori decât a achizițiilor cognitive, precum este *manifestarea atitudinilor vizavi de activitatea/manifestarea artistică/prin arte*.

Evaluarea rezultatelor învățării în instituțiile de învățământ artistic extrașcolar are scopul de a determina nivelul de realizare a competențelor specifice și a unităților de competență la toate disciplinele. În așa mod, cadrul didactic proiectează activitatea de evaluare concomitent cu proiectarea demersului de predare-învățare, incluzând următoarele tipuri de evaluări: evaluarea inițială, evaluarea curentă (formativă) și evaluarea sumativă.

Totodată, evaluarea rezultatelor școlare urmărește să determine și modul în care obiectivele stabilite se realizează în învățare. Ca proces continuu și de durată, evaluarea include în esența ei momentele în care are loc acțiunea evaluativă, în funcție de scopul urmărit: la începutul programului de instruire, pe parcursul acestuia sau la sfârșitul său. Formularea explicită a scopului evaluării este relevantă pentru domeniul evaluativ, pentru a o delimita de alte tipuri de activități și pentru a asigura specificitatea proiectării.

Evaluarea rezultatelor elevilor la disciplinele din domeniul Arte este o componentă funcțională importantă a procesului educațional. Strategiile de evaluare se concep astfel încât să solicite elevilor eforturi intelectuale, practic-acționale și să îi ajute să se dezvolte și să se modeleze în plan cognitiv, spiritual, psihomotor și afectiv-motivațional.

CAPITOLUL III. DIMENSIUNI CONSTITUTIVE ALE EVALUĂRII ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL-ARTISTIC EXTRAȘCOLAR

3.1. Competența și performanța – axe valorice ale evaluării în educația artistică

Termenul *competență* este de origine latină *cumpetere* și *competere* (a se aduna într-un loc; a concura). Sugerează sau evocă ideea că este necesar de a uni eforturile pentru a face față unei viitoare provocări... Conform dicționarului de pedagogie, *competența reprezintă un sistem integrat de cunoștințe, abilități, atitudini și valori dobândite, formate și dezvoltate prin învățare, a căror mobilizare permite identificarea și rezolvarea diferitor probleme în diverse contexte*⁶².

Substantivul „competență” într-un context școlar conduce în mod firesc la conceptul de „obiectiv”. O astfel de abordare, în principiu nu evocă nota, dar sugerează un mod mai larg de evaluare pe termen lung. B.S. Bloom a fost primul cercetător, care în anii 1950 a elaborat o metodă de clasificare a *obiectivelor* pentru a elucida mai bine scopurile unei examinări și astfel să faciliteze evaluarea (nu numai să noteze un rezultat prin sancționarea erorilor sau omisiuni dar și să ofere mijloace pentru a explica mai bine ce se așteaptă de la candidați și detecteze mai bine indicii observabili). Bloom și colaboratorii săi (Harrow și Krathwohl) menționează faptul că nu există doar „cognitivul” dar și „psihomotoriul” și „afectivul”. Astfel, achizițiile elevului nu pot fi limitate la simple cunoștințe⁶³.

Cea mai valoroasă contribuție din Europa în ceea ce privește clarificarea sinergiei „obiective/competențe” îi aparține lui D. Hameline (1979). Afirmând de la bun început că „definirea obiectivelor pedagogice [nu pot] lua locul pedagogiei”, a insistat asupra necesității unei mai bune operaționalizări a obiectivelor prin multiplicarea scopurilor (aceasta nu presupune reducerea cerințelor prin fragmentare).

Ph. Perrenoud propune de operat cu noțiunea de *capacitate* sau *abilitate* atunci când ne referim la o operațiune specifică; și *competență*, când este vorba de rezolvarea unei situații complexe, prin mobilizarea diverselor resurse, dobândite la diferite etape de învățare, care implică adesea mai multe discipline sau simpla experiență⁶⁴.

Ideea de competență denotă preocuparea de a orienta programele didactice spre dobândirea de abilități complexe, esențiale pentru adaptarea ulterioară a elevului la mediul în schimbare. Abordarea procesului instructiv prin intermediul competențelor presupune faptul că nu pot exista cunoștințe fără

⁶² Cristea S. Dicționar de pedagogie. Chișinău-București. Grupul Editorial Litera, 2000, p. 95.

⁶³ Gaillot B-A. L'approche par competences en arts plastiques, <http://www4.ac-nancy-metz.fr/arts-plastiques/docs/gaillot.pdf>

⁶⁴ Perrenoud Ph. Évaluer des compétences. In: Édicateur, n° spécial « La note en pleine évaluation », mars 2004, pp.8-11.

know-how și fără competență, totodată nu pot exista competențe fără cunoștințe. Din acest considerent este necesară explicarea fiecărei noțiuni.

Pentru științele educației, *cunoștințele* se referă la referințe științifice, cunoștințe pregătite de instituția școlară (simplificate, ierarhizate, codificate, transpuse de către didactica disciplinară). În arte, există o cunoaștere obiectivă care poate fi învățată: vocabular specific, lucrări, artiști, mișcări etc.

Prin urmare, cunoștințele reprezintă informația pe care un subiect o dobândește ca urmare a procesului de descoperire sau inculcare. Din perspectiva socio-constructivistă, cea mai apropiată de domeniul arte, este important „conflictul cognitiv” provocat de profesor pentru crearea „interacțiunilor sociale” în cadrul clasei, în vederea confruntării reprezentărilor inițiale ale elevilor prin „verbalizare” cu „pluralitatea punctelor de vedere”.

Astfel, în arte, caracterul construit al cunoștințelor interiorizate de elev este dublu ontologic, deoarece este mai mult dependent de singularitate, fiind imposibilă reiterarea oricărui eveniment artistic (nu există adevăr în artă).

În ceea ce privește cunoștințele disciplinare, psihologia cognitivă distinge trei categorii principale: *declarative* (cunoștințe teoretice), *procedurale* (a ști cum de acționat) și *condiționate* (a ști când de acționat). Dintr-o altă perspectivă de abordare, cunoștințele pot fi grupate în:

- *tehnice* (cunoștințele dobândite din experiența exploratorie, know-how, măiestria practică care se mai numește și pricepere);
- *teoretice* (pentru clasele mici este vorba de vocabular, pentru cele mai mari - citate ale marilor scrieri despre artă);
- *culturale* (cunoașterea artiștilor, lucrărilor);
- *inter și transdisciplinare*.

Totodată, cunoștințele pot fi inutile dacă nu sunt aplicate. Prin urmare elevul ar trebui să fie capabil să folosească ceea ce știe și datoria școlii este de a promova „abordarea bazată pe competențe”. În lucrarea Teoria și metodologia evaluării educaționale, sunt expuse o serie de afirmații referitoare la competențe ca alternativă la învățământul centrat pe cunoștințe, care ar fi necesar de luat în considerare la elaborarea unei noi concepții a evaluării rezultatelor școlare. Dintre ele vom menționa următoarele:

1. Competența se exprimă în performanțe, se manifestă prin acestea. Competența nu se măsoară (nu se poate măsura), ea se descrie și se apreciază. Performanța este expresia competenței, forma și nivelul ei de manifestare în plan personal. Conform afirmației lui Chomski, „performanța este pentru competență ceea ce este atitudinea pentru caracter”.

2. Descriptorii de performanță descriu nivelurile minimal, mediu și maximal de realizare a unei competențe. O competență nu se poate măsura în sine, ea se descrie prin performanțe specifice, de

diferite niveluri și se apreciază în consecință. Descriptorii de performanță (descrierea standardelor) se raportează la obiectivele de evaluare și nu la itemii de evaluare ⁶⁵.

Performanța (acest cuvânt anglo-saxon poate fi tradus ca „acțiune”) ar fi ceea ce a produs calitatea atribuită unui obiect sau conținut: este ceea ce tocmai a fost (mai mult sau mai puțin) făcut. Definițiile sunt ambigue. Astfel, *Dicționarul Pedagogic Bordas* (2000) prevede „evaluarea competențelor elevilor constă în aprecierea performanțelor realizate”, adăugând că „performanța presupune existența competenței”⁶⁶. Conform *Dictionary of sport science* (1992), prin performanță se înțelege atât procesul, cât și rezultatul unei acțiuni.

Performanța este un concept general ce semnifică o realizare deosebită, excepțională, îndeplinirea unei sarcini la anumite standarde de corectitudine. În context educațional, performanța școlară este un tip de realizare, care nu întotdeauna se asociază cu rezultate excepționale, fiind și un produs al experienței și învățării în diferite medii, inclusiv și nonformal⁶⁷.

Deseori, exigențele cerute unei persoane sunt denumite „performanțe”. În științele sociale, termenul poate semnifica și dependența rezultatului de abilitățile existente și aptitudinile dezvoltate. Potrivit lui D. Bob, mărimile ce influențează performanțele sunt:

- variabilele din predare (informația, ajutorul pentru înțelegere, programul de predare, metodele de predare, personalitatea profesorului, structura socială, etc.);
- variabilele din învățare (experiența, memoria, ritmul psiho-motor, atenția, dispoziția pentru efort, talentul, creativitatea);
- variabilele performanței (output, reușită, mișcare, feedback).
- Pot fi considerați ca indicatori ai performanței în procesul de învățare următoarele criterii:
- gradul de dificultate al sarcinii (informație, metode de predare, programe de predare, curriculum);
- procesul de interacțiune din cadrul instituției (profesor-elev, elev-profesor, elev-elev);
- capacitatea de performanță a subiectului (talent, aptitudine, experiență, concentrare);
- disponibilitatea la performanță (efort, motivație, atitudine, interes);
- cunoștințele despre performanță (înțelegerea sarcinilor, mijloacelor, căilor și limitelor performanței).⁶⁸

⁶⁵ Potolea, D., Manolescu, M. Teoria și practica evaluării educaționale. București. 2005, p. 286.

⁶⁶ Ains de Raynal F., Rieunier A. Pédagogie : dictionnaire des concepts-clés. Apprentissage, formation et psychologie cognitive. Paris : ESF, 1997, p. 279.

⁶⁷ Gherasim, L.-R., Butnaru S. Performanța școlară. Determinanți individuali și contextuali în adolescență. Iași. Editura Polirom, 2013, p. 13.

⁶⁸ Bob, D. Abordări specifice ale performanței în educație din perspectiva calității. În: Școala modernă: provocări și oportunități: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 5-7 noiembrie 2015. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației (Tipogr. „Cavaoli”), p. 154.

A. Ghicov susține că performanța este definită în lucrările pedagogice în două sensuri:

1. Rezultatele obținute de elev în urma unei activități de învățare. Este vorba de rezultatele constatabile și măsurabile. În acest caz, performanța atestă unei competențe dobândite. Indicându-se gradul de performanță, elevul se informează despre nivelul competenței, care nu este un scop în sine, dar un indicator al progresului său.
2. Rezultate de excepție, care depășesc nivelul atins în mod obișnuit, fiind atribuit elevilor cu o dotare superioară într-un anumit domeniu⁶⁹.

Unii autori remarcă dificultatea diferențierii performanței și competenței. Confuzia poate fi provocată de diferențierea dintre *pedagogia prin obiective* (PPO) și *abordarea bazată pe competențe* (ABC). PPO, definește a priori obiectivele operaționale exprimate în termeni de abilități non-mentaliste observabile („a fi capabil să...”). Elevul, după învățare, este invitat să actualizeze materialul în realizarea unei „sarcini” care, dacă corespunde „produsului așteptat”, va fi validat. Într-un astfel de caz, performanța este sarcina de certificare care atestă că obiectivul a fost atins și se poate afirma că performanța operaționalizează deprinderea.

APC, dimpotrivă definește competențele ca pe niște dispoziții, potențial așteptat. În acest sens, competența nu rezultă din învățarea magistrală anterioară (cel puțin nu în totalitate) dar se construiește treptat, prin formularea unor sarcini deschise, determinând elevul să-și mobilizeze resursele.

Competența este definită drept capacitatea dovedită de a utiliza cunoștințe, abilități și capacități, ceea ce implică echivalarea competenței cu performanța (aceasta din urmă fiind singura modalitate prin care competența devine observabilă și măsurabilă, adică prin care competența poate fi dovedită).

În educația artistică, competențele pot fi dezvoltate în raport cu cele trei axe cognitive:

- plastice (capacitatea de asociere și aplicare a mijloacelor plastice);
- teoretice (a fi capabil de a reflecta pe marginea unei opere de artă);
- culturale (a fi capabil să situeze și să înțeleagă o operă prin prisma diverselor probleme ale timpului său și ale țării sale).

Competența nu este întotdeauna axată pe o situație specifică, delimitată (a putea reproduce forme vizuale nu înseamnă a putea reproduce și forme sonore) și nu poate fi exclusă posibilitatea acționării în diferite circumstanțe, care necesită argumentarea sau comparația. Mai mult, cu atât competențele unui individ sunt mai numeroase, cu atât le va putea dezvolta în contextul unor situații noi. Din această perspectivă de abordare se operează cu termenul de *competențe transversale*, cultivate în cadrul mai multor domenii disciplinare. Un exemplu relevant este cel al „competenței lingvistice” fiind aplicată în toate programele (comentarea unei opere de artă necesită prezența vocabularului, dar și capacitate de exprimare).

⁶⁹ Ghicov, A. *Pedagogia aplicativă a performanței*. Chișinău. Editura Pontos, 2012, p. 13.

În Belgia, în 2009, a fost adoptat Decretul de întocmire a inventarului competențelor, incluzând următoarele:

- instrumentele necesare dezvoltării gândirii, imaginației creatoare și acțiunii din perspectiva cunoașterii și învățării continue;
- competențele transversale care pot fi mobilizate în cadrul disciplinei și să ia în considerare transferul lor către alte domenii de gândire;
- competențele implementate în practica artelor plastice care integrează cunoștințele minime;
- atitudini observabile în cadrul disciplinei și care oferă o orientare pozitivă.

Inventarul de „competențe finale și cunoștințe disciplinare” se axează pe cinci obiective mari: „a face, a privi, a se exprima, a cunoaște și a aprecia” detaliate în capacități transversale și capacități disciplinare.

Tabel 4. Competențele din cadrul obiectivului „a ști”

Competențe transversale	Competențe disciplinare
<p>Abilitatea de a observa, compara, analiza și conceptualiza</p> <p>Racordarea fenomenelor în contemporaneitatea lor. Operarea cu sinteze.</p> <p>Stabilirea conexiunilor interdisciplinare.</p> <p>Înscrierea fenomenelor în timp și spațiu.</p> <p>Racordarea expresiilor la sensul lor.</p> <p>Exprimarea gândurilor în mod clar pentru a putea comunica.</p> <p>A învăța să înveți.</p> <p>Extragerea informațiilor din surse și utilizarea cu rigoare.</p>	<p>Scoaterea în evidență a caracterelor stilistice ale unui scenariu, unei epoci sau unui stil.</p> <p>Corelarea apariției formelor de contextul lor istoric, sociologic, psihologic, filozofic. Analiza interacțiunii dinamice dintre aceste diferite componente și demonstrarea modului în care artistul forțează, definește, chiar provoacă valorile și sensibilitatea culturii unei anumite societăți.</p> <p>Compararea lucrărilor prezentului și trecutului, identificarea corespondențelor și convergențelor fortuite, detectarea influențelor, aprecierea impactului unei lucrări pe termen scurt și lung.</p> <p>Utilizarea unui vocabular precis, nuanțat și specific cu privire la tehnicile folosite. Precizarea bogăției lucrării analizate.</p> <p>A învăța să înveți istoria artei (folosirea enciclopediilor, bibliotecilor, CD-ROM-uri, Internet etc.).</p> <p>Promovarea prezenței directe a lucrărilor în galerii și muzee pentru a cunoașterea adevăratelor lor dimensiuni spațiale și sensibile.</p>

În Elveția, competențele din domeniul *Arte* sunt structurate pe trei niveluri și patru axe tematice: expresie-reprezentare/percepție/tehnici/cultură.

Tabel 5. Nivelurile și axele tematice ale competențelor

	expresie-reprezentare	percepție	utilizarea tehnicilor	cultura
Ciclul 1	reprezentarea și exprimarea unei idei, unui imaginar, unei emoții prin practica diferitelor limbaje artistice	mobilizarea percepțiilor senzoriale	explorarea diverselor tehnici plastice, artisanale și muzicale	cunoașterea diverselor domenii și culturi artistice

Ciclul 2	reprezentarea și exprimarea unei idei, unui imaginar, unei emoții bazată pe particularitățile diferitelor limbaje artistice	dezvoltarea și îmbogățirea percepțiilor senzoriale	experimentarea cu diverse tehnici plastice, artizanale și muzicale	înțelegerea diverselor domenii și culturi artistice
Ciclul 3	reprezentarea și exprimarea unei idei, unui imaginar, unei emoții prin în diferite limbaje artistice	analiza percepțiilor senzoriale	exersarea diverselor tehnici plastice, artizanale și muzicale	compararea și analiza diverselor opere artistice

În Luxemburg sunt practicate trei domenii de competență disciplinară în educația artistică (arte plastice):

- crearea imaginilor personale;
- crearea imaginilor media;
- aprecierea operelor de artă și obiectelor de patrimoniu cultural.

Competența: Crearea imaginilor personale

Exploatarea ideilor pentru o creație plastică: deschidere la o propunere; focalizarea atenției la ideile, imaginile, emoțiile, senzațiile și impresiile pe care le trezește; păstrarea traseului ideilor exprimate; explorarea diferitelor moduri de exprimare a ideilor în imagini; selectarea ideilor și anticiparea proiectului de creație.

Utilizarea gesturilor transformatoare și elementelor limbajului plastic: experimentarea modalităților de materializare a ideilor; corelarea memoriei gesturilor transformatoare cu cunoștințele limbajului plastic; alegerea celor mai semnificative gesturi și elemente în raport cu intenția sa creativă; dezvoltarea modalităților de utilizare a gesturilor și elementelor.

Structurarea realizării plastice: formatarea elementelor materiale și lingvistice și organizarea lor spațiu; examinarea opțiunilor materiale și lingvistice din perspectiva intenției creative; ajustarea lor în funcție de opțiunile artistice; rafinarea, după necesitate a anumitor elemente.

Reflectarea asupra experienței de creație plastică: interogarea privind intenția creativă și calea aleasă; identificarea elementelor importante ale experienței personale și identificarea caracteristicilor; evidențierea cunoștințelor acumulate și mijloacelor aplicate.

Competența: Aprecierea operelor de artă

Analiza unei opere sau realizări: pătrunderea în esența operei sau realizării și identificarea elementele materiale și lingvistice din ea; identificarea elementelor în baza diverselor criterii; dacă este cazul, folosind informațiile puse la dispoziție, de identificat aspectele istorice; stabilirea legăturilor dintre aceste elemente.

Interpretarea semnificației operei sau a realizării: identificarea elementelor expresive și simbolice și corelarea cu efectul resimțit; interconexiunea elementele reținute.

Emiterea unei judecăți critice și estetice: revederea interpretării anterioare a lucrării pe baza contextului istoric; construirea argumentului prin aplicarea anumitor criterii și exprimarea punctului de vedere.

Reflectarea asupra experienței de apreciere: identificarea elementelor importante ale experienței și caracteristicilor lor; generalizarea studiilor efectuate și mijloacelor folosite.

În Franța, competențele sunt structurate în patru seturi mari:

Competențe plastice și tehnice (a fi capabil de a asocia și stăpâni mijloace plastice în vederea realizării intențiilor):	<ul style="list-style-type: none"> - să-și mobilizeze cunoștințele despre mijloacele plastice, precum și capacitățile expresive și creative; - să-și aleagă propriile mijloace de exprimare în funcție de un anumit proiect; - să înțeleagă rolul practic jucat de diverșii constituenți plastici și materiali și să știe să-i folosească; - să stăpânească tehnicile; - să știe cum să se adapteze la noile constrângeri materiale și tehnice.
Competențe teoretice (a fi capabil de o reflecție retrospectivă atât a propriului demers, cât și a altora și să analizeze orice operă de artă):	<ul style="list-style-type: none"> - în baza practicii și reflecției efectuate asupra operelor, să știe să le analizeze și să scoată în evidență caracteristicile plastice semantice și artistice; - să știe să identifice creația artistică și estetică a unui artist.
Competențe culturale (a fi capabil de a localiza și înțelege o lucrare în termenii diverselor aspecte ale timpului său și țării sale):	<ul style="list-style-type: none"> - pe baza unui vocabular descriptiv precis și adecvat, să localizeze o lucrare în cadrul său istoric, dezvăluind caracteristicile sale; - să cunoască impactul inovațiilor tehnice asupra creației plastice.
Competențe transversale precum și cele legate de atitudini, procese și metodologie:	<ul style="list-style-type: none"> - cunoștințe lexicale; - planificarea muncii; - utilizarea mediilor digitale; - manifestarea creativității; - exercitarea gândirii critice; - deducerea sensului documentelor; - exprimarea într-un mod clar și argumentat etc.

Uniunea Europeană a elaborat încă în 2006 competențele cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți, incluzând și domeniul *Sensibilizare și exprimare culturală*, ce prevede:

Cunoștințe – conștientizarea moștenirii culturale, locale, naționale, europene și a locului patrimoniului cultural în lume; cunoștințe de bază referitoare la produse culturale majore, inclusiv cultura contemporană populară; înțelegerea diversității culturale și lingvistice în Europa și în alte regiuni ale lumii, înțelegerea nevoii de a conserva această diversitate, a importanței factorilor estetici în viața de fiecare zi.

Deprinderi – aprecierea critică și estetică a operelor de artă și a spectacolului, precum și a propriei exprimări printr-o varietate de mijloace, folosind propriile aptitudini; raportarea propriilor

puncte de vedere creative și expresive la opiniile altora; identificarea și realizarea oportunităților sociale și economice în activitatea culturală; dezvoltarea abilităților creative care pot fi transferate într-o varietate de contexte profesionale.

Atitudini – înțelegerea profundă a propriei culturi și sensul identității ca bază a respectului și a atitudinii deschise față de diversitatea exprimării culturale; creativitate și dorință pentru cultivarea capacității estetice prin expresie artistică și prin participare la viața culturală.

În *Reperle metodologice și organizaționale pentru învățământul extrașcolar în anul de studii 2021-2022*, competența, în diferite forme ale sale de manifestare și de complexitate, reprezintă ca finalitate:

- 1) un rezultat măsurabil obținut în cadrul procesului educațional;
- 2) un obiectiv proiectat (ceea ce profesorul intenționează să realizeze în procesul educațional);
- 3) un obiectiv terminal (ceea ce trebuie să atingă elevul în procesul educațional);
- 4) un obiectiv de învățare/ educație (ceea ce real a achiziționat elevul)⁷⁰.

În funcție de finalitate/ rezultat, competența se prezintă în cel puțin două forme:

- a) de proces – realizarea unor acțiuni, activități;
- b) de produs al actului de învățare: proiecte, modele, scheme, poezii, machete etc.

Metodologia de proiectare a activității de formare-evaluare integrată a competențelor școlare presupune realizarea de către evaluatori a următorilor pași:

1. Selectarea din curriculum a competenței specifice de format și evaluarea nivelului inițial de competență a elevilor la capitolul respectiv în vederea stabilirii punctului de pornire în demersul de formare.
2. Proiectarea anticipativă a rezultatului/produsului de evaluat în cadrul unei unități de învățare, cu previzionarea nivelurilor de performanță posibil de atins.
3. Identificarea ansamblului de cunoștințe, capacități și atitudini necesare pentru achiziționarea competenței date și organizarea acestora într-o unitate de învățare.
4. Stabilirea produsului-rezultat necesar de realizat de către elevi, la sfârșitul unității date de învățare și, respectiv, de măsurat-apreciat de către cadrul didactic.
5. Anunțarea criteriilor de evaluare a produsului, cu precizarea indicatorilor de performanță care trebuie să apară în produsul-rezultat.
6. Proiectarea demersului de formare-evaluare a competenței avute în vedere (selectarea conținuturilor adecvate, stabilirea numărului necesar de ore, analiza resurselor etc.).

⁷⁰ Reper metodologic și organizațional pentru învățământul extrașcolar în anul de studii 2021-2022, https://mecc.gov.md/sites/default/files/25_reper_2021_extrascolar_final.pdf

7. Realizarea printr-un sistem de lecții a demersului de formare-evaluare integrată, bazat pe metode interactive de predare-învățare-evaluare.
8. Verificarea pe tot parcursul perioadei de formare a nivelului de competență, prin instrumente de evaluare formativă, fără note, și raportarea la criteriile anunțate.
9. Reglarea imediată/ permanentă (retroactivă, proactivă) a activității de formare în vederea ameliorării performanțelor școlare.
10. Evaluarea finală a nivelului de competență atins, prin măsurarea și aprecierea produsului realizat, în baza criteriilor anunțate, analiza rezultatelor școlare obținute și luarea unei decizii pedagogice care se impune ⁷¹.

În procesul educației artistice extrașcolare, competențele reprezintă un pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, capacități, abilități, valori și atitudini, care permite individului să-și realizeze împlinirea și dezvoltarea personală prin arte. În domeniul artistic, competența se naște și se formează la confluența sensurilor date de verbele *a ști, a ști să faci, a ști să fii, a ști să conviețuiești, a ști să devii*, deci nu este rezultatul acțiunii educaționale numai pe domeniul cognitiv, ci se raportează și (mai ales) la cel afectiv-atitudinal și psihomotor.

Competența generală specifică domeniului Arte (inclusiv pentru profilurile Artă muzicală, Arta dramatică/teatrală, Arta coregrafică, Arte plastice/vizuale/decorative) este competența estetică, concepută drept un ansamblu de achiziții atitudinale, comportamentale, afective, acționale care exprimă calitatea omului de a percepe și aprecia, a trăi și iubi *Frumosul* în concordanță cu spiritualitatea și cultura epocii în care trăiește.

Arta, constituind un mare fenomen al lumii, reprezintă un element inerent în viața cotidiană a societății, în conștiința și natura omului. Relația „om-artă” plasează în prim-plan funcția educativă prin care aceasta – educă sentimente morale, calități umane, cultivă sfera spirituală a omului. Arta este, în esență, cea mai profundă expresie a creativității umane, pe cât de dificilă de definit, pe atât de dificilă de evaluat, având în vedere faptul că *arta* este rezultatul alegerii, de către artist, al unui mediu, a unui set de reguli pentru folosirea acestui mediu și a unui set de valori ce determină ce anume merită a fi exprimat prin acel mediu pentru a induce un sentiment, o idee, o senzație sau o trăire în modul cel mai eficient posibil pentru acel mediu. Prin modul său de manifestare, arta poate fi considerată și ca o formă de cunoaștere (cunoașterea artistică).

Educația artistică/prin arte realizată, inclusiv, prin educația extrașcolară (pe lângă cea formală și informală) se prezintă ca un proces individual continuu de autodesăvârșire spirituală a personalității prin multiple forme de relaționare cu valorile artei. În acest context, educația artistică/prin arte este

⁷¹ Morari M. Repere în formularea competențelor în domeniul educației artistice. În: Teoria și metodologia educației artistice: dimensiuni tradiționale, actuale și de perspectivă. – Bălți: US Bălți, 2019, p. 113.

semnificativă perenității - educației pe întreg parcursul vieții, pe cele trei dimensiuni ale ființei umane: biologică, intelectuală, spirituală, deoarece este întemeiată implicit pe caracterul flexibil al universului, cosmosului și existenței umane.

Centrarea educației artistice/prin arte pe competențe, adică pe structuri achizitive complexe, unde alături de cunoaștere sunt vizate și atitudinea, sensibilitatea, afectul, credința, constituie o premisă și un fundament pentru o bună formare spiritual-culturală. Educația estetică constituie în acest context, un puternic factor de îmbogățire și dezvoltare personală, de construire a identității, de experimentare a diferitelor sensibilități materializate în opera de artă.

În cadrul educației extrașcolare (Domeniul *Arte*) elevul în dezvoltarea sa are nevoie să-și cultive sensibilitatea, imaginația, creativitatea, în scopul unei autorealizări și adaptări la realitatea înconjurătoare, aceasta sporind rata succesului în viață și, totodată, determinând motive puternice de influență formarea/dezvoltarea propriei personalități.

3.2. Valoarea produselor artistice pentru o evaluare eficientă

Proiectarea curriculumului pe competențe, formarea și dezvoltarea acestora implică strategii adecvate de evaluare a performanței, adică a *produselor*, comportamentelor și a altor manifestări observabile, care dau dovadă de prezența acelor competențe. Evaluarea în esență reprezintă indicatorul esențial de validare și valorificare a calității competențelor formate, este un proces continuu și are scopul de a demonstra și stimula succesul elevului – ea nu are funcția de a pedepsi; educă la elevi capacitatea de autoevaluare și ameliorare a propriilor performanțe profesionale. Scopul oricărei evaluări este de a orienta și de a optimiza învățarea. Informațiile obținute pot fi folosite atât de elevi pentru a-și îmbunătăți performanțele, cât și de profesor pentru a varia și combina optim metodele de predare.

O competență/ unitate de competență poate fi evaluată prin diferite produse, și invers: același produs poate permite evaluarea diferitor unități de competențe. Acest fapt oferă libertate fiecărui cadru didactic în alegerea produselor în conformitate cu posibilitățile, condițiile și resursele disponibile.

Produsul școlar
reprezintă un rezultat școlar proiectat pentru a fi realizat de către elev și măsurat, apreciat de către cadrul didactic, elevul însuși, colegii și, eventual, părinții.
(Codul educației al RM, 2014)

În opinia cercetătoarei G. Meyer, *produsul* este de mai multe feluri:

- de ordin *intelectual* (se formulează o idee, o definiție, o explicitare, se oferă o argumentare, se elaborează o schemă, un desen, un model ideal, un soft etc.);
- de ordin *moral* (se însușesc și se interiorizează unele valori etice - spre exemplu normele de conviețuire socială, se formează conștiința morală, conduita morală);
- de ordin *material* (se construiește un dispozitiv, un aparat, o instalație, un model material etc.)⁷².

Produsul artistic
reprezintă finalitatea unui proces creativ materializat în bunuri sau servicii cultural-artistice destinate să satisfacă necesități de ordin spiritual, moral, artistic, estetic gândit (conceput), executat/creat și prezentat consumatorului ca un produs irepetabil, care necesită un anumit consum de resurse financiare, umane și materiale.
(după M. Cosumov)

Totodată, *produsele* pentru măsurarea competenței sunt structurate în două categorii:

- (a) atitudinal-valorice (cultura comportamentală, experiența artistică elementară, activism, participativitate, interes pentru arte etc.);
- (b) descriptive (răspuns oral/scriș, eseu structurat, comentarii/reflexii artistice, produsul artistic etc.)⁷³.

⁷² Meyer, G. De ce și cum evaluăm. (traducere). Iași, Editura Polirom, 2000. p. 32.

Produsele recomandate prin repererele metodologice ale *evaluării criteriale prin descriptori (în continuare – ECD)* determină situații semnificative care permit observarea manifestării unităților de competențe supuse evaluării. Astfel, produsele selectate pentru evaluarea unor unități de competențe reperatează proiectarea itemilor (sarcinilor) din care se constituie instrumentele de evaluare (probe scrise, orale, practice; teste etc.). La fiecare disciplină, vor fi valorificate atât produse specifice disciplinei respective, cât și produse transdisciplinare⁷⁴.

Educația și învățământul artistic/prin arte extrașcolar din perspectiva procesuală în esență poartă, preponderent, un caracter activ/ interactiv, fiind un *proces de creare* de semnificații vizavi de noua informare și de cunoștințele anterioare, de transformare a structurilor cognitive ale elevului, consecință a încorporării noilor achiziții (cunoștințe, capacități), prin angajarea eforturilor intelectuale și psihomotorii de construire a cunoașterii, inclusiv celui artistic pentru domeniul Arte.

Cunoașterea artei este un proces complex de conștiință, care provoacă emoții, impresii, sentimente și idei în cadrul practicilor de percepție / reprezentare / interpretare / creație. Accesul la esența artei este înlesnit de convergența trăirii și înțelegerii, sensibilului și mentalului, desfătării și cugetului. Trăirea emoțională a mesajului artei reprezintă punctul de plecare al cunoașterii artistice, care, mai apoi, accede spre experiența mintală, punând în vibrație rațiunea. Astfel, în toate activitățile didactic-artistice, descoperirea fenomenului artistic (vizual, spațial, sonor, verbal etc.) va solicita, inițial, re-trăirea emoțională, apoi – cunoașterea propriu-zisă.

Gândirea creativă este un proces mental, prin care poate fi rezolvată o situație sau o problemă. Ea presupune generarea unor soluții necesare pentru realizarea diverselor obiective sau a unor idei noi și se axează pe asocierea dintre faptele noi și cunoștințele deja existente. Procesul creator cuprinde dinamica psihologică de la acumularea informațiilor necesare, generarea ipotezei de lucru, a soluției creatoare, până la realizarea produsului creativ. În procesul creator sunt implicate procese cognitive, afective, motivaționale, factori de personalitate, așadar putem spune că este antrenată întreaga personalitate a creatorului.

Creativitatea este capacitatea complexă și fundamentală a personalității, care, sprijinindu-se pe date sau produse anterioare, în îmbinarea cu investigații și date noi, produce ceva nou, original, de valoare și eficiență științifică și social-utilă, ca rezultat al influențelor și relațiilor factorilor subiectivi și obiectivi – adică a posibilităților (și calităților) persoanei și a condițiilor ambientale, ale mediului socio-cultural. Astfel, creativitatea artistică, ca rezultat al gândirii artistice, are ca scop principal realizarea *produsului artistic* propriu-zis.

⁷³ Metodologia de evaluare criterială prin descriptori la disciplinele: Educație muzicală, Educație plastică, Educație tehnologică și Educație fizică Clasa a V-a/Mariana Marin, Valentina Gaiciuc, Lucia Pîrau [et.al.]; coordonatori generali: Angela Cutasevici, Valentin Crudu, Daniela Cotovițaia, Vasile Onica; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2018. pp. 9-11.

⁷⁴ Ibidem.

Creativitatea artistică reprezintă capacitatea individului de a reda evenimentele, fenomenele, procesele și lucrurile sub diverse forme atractive, estetice, adică în forma anumitor produse. Analizele ample ale formelor de manifestare a creativității în arte, au identificat șase caracteristici ale creativității artistice în care *procesul și produsul* reprezintă determinantele fundamentale ale acesteia:

- arta este *productivă*. Productivitatea artei/creativității este reprezentată de numărul mare de idei, soluții, tehnici specifice acestui domeniu;
- creativitatea se manifestă în *procesul* de elaborare a *produselor* sau de creare a operelor de artă;
- creativitatea *produce* valoare estetică, ce indică situarea *produsului* creator în limitele frumosului artistic;
- *produsele* noi sunt rezultatul creativității artistice;
- creativitatea *produce* originalitate și se manifestă prin elaborarea compozițiilor noi, inedite;
- creativitatea și creația se află în raport de interconexiune și interdeterminare. În timp ce termenul creație vizează întreg domeniul artei, inclusiv *procesul de producere* a operelor de artă, termenul *creativitate* se aplică cu referire la persoana de creație, denumind capacitatea acesteia de a *produce* opere de artă⁷⁵.

În general, sistemul de educație artistică extrașcolară din Republica Moldova are ca obiectiv nu doar implantarea valorilor morale și culturale, ci și schimbarea atitudinii, comportamentului și mentalității. Tinerii de astăzi sunt proiectați să devină persoane independente, care să poată să se modifice în dependență de schimbările, care au loc în societate. Implementarea curriculumului va pune în circuit și va dezvolta mecanisme, care vor ajuta la crearea și formarea obiectivelor și normelor de comportament ale elevilor în societate, valorilor naționale în corelare cu acești caracteristici sociali, concepțiilor despre societatea ce îi înconjoară, abilităților de acomodare cu mediul cultural/social/economic.

Deși, componenta „evaluare” va fi axată pe *performanțele/ produse artistice*, obiectul evaluării solicitat de orientările actuale nu reprezintă doar produsul, rezultatul activităților de învățare, ci, mai ales, *procesul* care a contribuit la obținerea rezultatului. Astfel, în actul evaluării, în special în educația și învățământul extrașcolară, nu se va ține cont doar de produsul final prezentat de către elev într-o situație problematică, dar se va încerca și aprecierea modului de gândire, factorii, *procesul* care au condiționat realizarea aceluia *produs*.

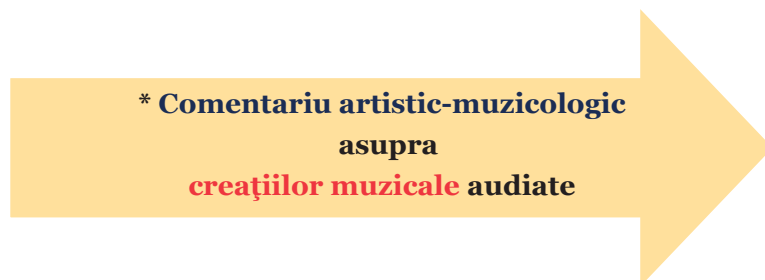
În acest context, produsul relatează despre tipurile de informații pe care le procesează de la tipurile de conținut. Produsul este rezultatul operațiunii efectuate de individ și este compus din două

⁷⁵ Arbuz-Spatari, O., Vatavu A. Repere estetico-filosofice ale creativității artistice și limbajului plastic cu referire specifică la arta plastică. <https://ibn.idsi.md/ro/rssu>

elemente „dimensiuni”: *conținutul* – element asupra căruia se va efectua operațiunea; *operațiunea* – activitate intelectuală produsă de individ, care se aplică obiectului ⁷⁶.

Produsul artistic, în acest context, va implica valorificarea unui conținut artistic, în baza căruia se va realiza **procesul** trecut prin fazele consecutive de gândire (concepere), executare/creare și prezentare finală.

De exemplu: **Figura 32. Componentele produsului artistic**

Unde: **Produsul artistic = creații muzicale;**
Procesul = comentariul artistic-muzicologic ca rezultat al audiției și reflecției asupra muzicii audiate (trecând prin fazele de: ascultare, „auzire”, simțire, înțelegere, trăire, descoperire, etc. a conținutului muzical).

În domeniul științelor, aprecierea se efectuează pe linia „materialului” și a „cantității” – aici se evaluează, în special și în primul rând, volumul de cunoștințe acumulat. În artă, acumularea de cunoștințe nu constituie un scop în sine, ea se subordonează unei cauze de altă natură. În artă, aprecierea se produce pe linia „spiritualului” și a „calității” – simțul, trăirea interioară, sensibilitatea și receptivitatea artistică nu pot fi calculate în termeni cantitativi, matematici. Or, în artă anume aceasta este important și esențial – trăirea unei stări deosebite la întâlnirea cu opera. Aici, evaluarea produsului artistic este foarte dificilă, dar în același timp necesară, deși se utilizează termenul de *produs*, este vorba despre valori speciale: artistice, morale, spirituale, estetice etc.

Conținuturile artistice au, cel mai adesea, un caracter subiectivist, întrucât sunt concepute în concordanță atât cu viziunile personale ale autorilor, cât și cu cele ale actanților evenimentelor și proceselor culturale. Lumea artistică, știut lucru, este foarte controversată, fiind plăsmuită din oameni sensibili, care sunt mai pasionali decât alții și în zona admirației, dar și în cea a contestării. Astfel, conținuturile artistice sunt concepute, în mare parte, în momentele în care autorul este cuprins de emoții, deci ele *a priori* nu pot fi obiective. Acestea întotdeauna conțin o anumită doză de impresionabilitate și de subiectivitate, din care motiv este extrem de dificil de a le fixa în niște parametri.

⁷⁶ Minder, M. Didactica funcțională. Obiective, strategii, evaluare (traducere). Chișinău: Cartier Educational, 2003. p. 187.

Listele de produse recomandate au caracter deschis. Cadrul didactic nu va utiliza toate produsele recomandate, el poate propune și produse proprii, dar este recomandabil de a identifica în listele date produsul adecvat, proiecția cea mai veridică pentru fiecare caz concret⁷⁷. Sistemul curricular pentru profilurile domeniului *Arte* (*Arte muzicale, Arte plastice/vizuale/decorative, Arta coregrafică și Arte dramatice*) circumscrie varietatea produselor artistice (în procesul predare-învățare-evaluare), conform *Matricii de produse specifice domeniului „Arte” al educației și învățământului extrașcolar (nonformal)* (Tabelul nr. 6).

⁷⁷ Pogoșă, L., Bucun, N. (coord.). Chicu, V., et al. Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor prin disciplinele de studiu. Chișinău: IȘE, 2014. pp. 85-87

Produse recomandate specifice domeniului „Arte” ale educației și învățământului extrașcolar					
Profiluri	Discipline	Teoria elementară a muzicii și Solfegiu:	Istoria teatrului universal și național:		
ARTA MUZICALĂ	Instrument muzical: Game în diversitate tehnică; Studii în diversitate tehnică; Partituri muzicale analizate/interpretate; Piese diferite după gen, stil și caracter; Creații de formă amplă; Creații polifonice; Programe/afișuri alcătuite; Suport informațional /concert; Evoluări în concert, concursuri, festivaluri, etc.; Portofoliul muzical/repertoriu.	Literatura muzicii: Răspunsuri scrise/orale; Set de analize /contururi melodice ale creațiilor muzicale audiate; Reprezentări grafice și spațiale ale formei muzicale; Portrete biografice din diferite surse; Comentarii muzicale asupra creațiilor muzicale audiate; Audii muzicale comentate/cu elaborarea notițelor; Melogestica; Piese de identitate ale programelor artistice vizionate (invitații, afișe, programe etc.); Portofoliul partiturilor personale ale creațiilor muzicale audiate/studiate; Lista creațiilor preferate din palmaresul muzical universal și național; Eseuri/ Postere/Proiecte de grup.	Răspunsuri scrise/orale; Scheme metro-ritmice elaborate; Set de analize /contururi melodice ale creațiilor muzicale audiate; Teste rezolvate/dicteuri etc.; Melogestica; Intonarea/fredonarea textelor muzicale; Improvizări melodice, metro-ritmice (scris/oral).	Teoria elementară a muzicii și Solfegiu: Răspunsuri scrise/orale; Scheme metro-ritmice elaborate; Set de analize /contururi melodice ale creațiilor muzicale audiate; Teste rezolvate/dicteuri etc.; Melogestica; Intonarea/fredonarea textelor muzicale; Improvizări melodice, metro-ritmice (scris/oral).	Istoria teatrului universal și național: Lucrări, eseuri, rezumate, comentarii, sinteze, etc.; Proiecte despre autori dramatici de referință (actor/regizor/ instituție)
ARTA DRAMATICĂ	Arta actorului: Studii și exerciții pentru acțiunea fizică - cu obiecte / cu obiecte imaginare/ în circumstanțe propuse; Studii pentru acțiunea interioară (singurătatea publică); Studii care corespund tempo-ritmului extern și intern/ pe contrastul dintre tempo-ritmul	Arta vorbirii scenice: Exerciții, recitaluri constituite din cimitituri, proverbe, zicători, snoave; Recitaluri constituite din fragmente sau opere integrale: nuvele, povestiri și schițe scurte, fabule, sonetul, poezia civică, poezia lirică, monologuri dramatice; Repertoriu constituit din texte literare cu vorbire dialogată (schiță, nuvelă, fragment din roman, compoziție de versuri).	Mișcarea scenică: Compoziții ce în de coordonarea vorbirii, respirației în mișcare; Prezentări publice ale exercițiilor pentru dezvoltarea mobilității, coordonarea mișcărilor; Prezentări publice ale compozițiilor cu utilizarea mișcării și plasticității corporale,	Mișcarea scenică: Compoziții ce în de coordonarea vorbirii, respirației în mișcare; Prezentări publice ale exercițiilor pentru dezvoltarea mobilității, coordonarea mișcărilor; Prezentări publice ale compozițiilor cu utilizarea mișcării și plasticității corporale,	Istoria teatrului universal și național: Lucrări, eseuri, rezumate, comentarii, sinteze, etc.; Proiecte despre autori dramatici de referință (actor/regizor/ instituție)

	<p>extern și intern;</p> <p>Studii pentru tăcerea organică/ cu partenerul în condițiile tăcerii organice;</p> <p>„Studii - observații” asupra animalelor, păsărilor, oamenilor, cu partenerul sau colective;</p> <p>Studii de apreciere a evenimentului;</p> <p>Studii cu utilizarea minimă a cuvintelor/ frazelor scurte;</p> <p>Studii în baza lucrărilor muzicale/ plastice/ moralei fâbuli/subiectul basmului/ nuvelei/povestirii;</p> <p>Studii - înscenarea fâbulii;</p> <p>Parodii – artistul, prezentatorul preferat.</p>		<p>tehniciilor pantomimei;</p> <p>Prezentări publice ale compozițiilor plastice ce au la bază elemente de pantomimă, acrobație, luptă scenică;</p> <p>Prezentări publice ale studiilor cu obiecte imaginare și fizice.</p>	<p>teatrală) și analize ale creațiilor autorului (text dramatic/ rol/ spectacol).</p>
<p>ARTA</p> <p>COREGRAFICĂ</p>	<p>Dans clasic:</p> <p>Exersisuri la bară și în mijlocul sălii;</p> <p>Exerciții simple allegro.</p>	<p>Dans popular:</p> <p>Studii de dans popular simple;</p> <p>Exerciții combinate mai complicate în tempou rapid/ de dans popular.</p>	<p>Dans sportiv/contemporan:</p> <p>Studii de dans sportiv/ contemporan simple;</p> <p>Exerciții/cominații complexe în tempou rapid, de dans sportiv/ contemporan.</p>	<p>Lumea fermecată a dansului (File din istorie):</p> <p>Scurte lucrări – eseuri, rezumate, comentarii, sinteze, etc. – sau prin dezbateri;</p> <p>Proiecte în baza temelor studiate.</p>
<p>ARTE</p> <p>PLASTICE/</p> <p>VIZUALE/</p> <p>DECORATIVE</p>	<p>Desen:</p> <p>Lucrări practice în format A3: joc de puncte, linii, forme în diverse materiale grafice;</p> <p>Compoziții: diverse tipuri de puncte, linii, hașuri trasate cu materiale grafice;</p>	<p>Pictura:</p> <p>Lucrări practice în format A3: joc de puncte, linii, forme în culoare;</p> <p>Exersări cromatice (acuarelă, guașe, temperă, culori de acril);</p> <p>Pictură: draperii, diverse obiecte;</p> <p>Obiecte de uz casnic pictate în diverse</p>	<p>Compoziție:</p> <p>Lucrări practice în tehnici grafice/pictură - format A3: Corpul uman/Portretul; Studiul accesoriilor/ costumului național etc.;</p> <p>Compoziție figurativă cu</p>	<p>Istoria artelor</p> <p>plastaice:</p> <p>Desene/schițe: imagini din preistorie;</p> <p>Referate; postere;</p> <p>prezentări în format electronic;</p>

<p>Draperii și corpuri geometrice: cilindru, con, cub; sfera etc.;</p> <p>Obiecte de uz casnic de diferită textură, peisaje, schițe de chipuri umane;</p> <p>Peisaje. Rozetă. Corpuri geometrice din ghips;</p> <p>Natură statică cu placă din ghips și mlaje/ pasări, compusă din obiecte de uz casnic în tehnici diferite;</p> <p>Portofoliul cu schițe/crochiuri, format A3 cu reprezentarea structurilor din natură (frunze, ramuri, copaci etc) în diverse materiale grafice;</p> <p>Expoziții personale/de grup.</p>	<p>tehnici;</p> <p>Peisaje, chipuri umane în culoare;</p> <p>Studii în culoare, format A3 cu reprezentarea structurilor din natură (plante, flori, diverse peisaje etc.);</p> <p>Studii în culoare ce reprezintă grupuri de oameni;</p> <p>Natură statică în diverse tehnici specific picturii;</p> <p>Natură statică compusă din obiecte de uz casnic în tehnici specifice picturii;</p> <p>Portofoliul cu studii în culoare, format A3 cu reprezentarea structurilor din natură (frunze, flori, ramuri, copaci, peisaje, elemente arhitecturale etc).</p>	<p>elemente din arta populară/elemente arhitecturale (exterior)/elemente de perspectivă (interior)-subiecte: Casa mare etc.;</p> <p>Compoziție nonfigurativă cu motive ornamentale;</p> <p>Peisaje rurale/urbane cu chipuri umane în diverse tehnici;</p> <p>Chipul uman (corpul omului, portretul)/grup de oameni;</p> <p>Portofoliul cu schițe/căutări compoziționale, crochiuri, studii în diverse tehnici (desen, pictură).</p>	<p>Portofoliul cu scheme, tabele, schițe, desene, reproduceri de artă plastică etc.</p>
--	---	---	---

În aceste condiții, în procesul educațional artistic extrașcolar, cadrul didactic va:

- ✓ Studia, prin confruntare cu prevederile curriculumului, lista de produse specifice disciplinei școlare pentru clasa respectivă și lista de produse transdisciplinare, care sunt recomandate;
- ✓ Selecta produsele relevante pentru cazul concret pe care, ulterior, le va valorifica în proiectarea didactică, în elaborarea instrumentelor de evaluare și în cadrul monitorizării/ analizei performanțelor elevilor;
- ✓ Elabora un instrument de evaluare (*probă orală/ scrisă/ practică, test etc.*), alege produsul (ele) în funcție de unitățile de competențe vizate; obiectivele lecției; varietatea situațiilor de învățare; aspecte de didactică a disciplinei; experiența elevilor. Produsele alese orientează cadrul didactic în alcătuirea sarcinilor propuse elevilor în proba de evaluare (Anexa 3).

3.3. Descriptori de performanțe artistice în educația extrașcolară

O competență nu se poate măsura în sine, ea se descrie prin performanțe specifice, de diferite niveluri și se apreciază în consecință. De îndată ce multe din aspectele educației și învățământului artistic extrașcolar nu pot fi măsurate direct și exact, profesorul va apela la alte metode evaluative – tangențiale, indirecte. Se cere o adevărată măiestrie în acest sens. Orientarea doar la metodele „obiective” poate șterge mult din „vraja” relației copilului cu artele, ținându-l pe terenul „prozaic” al unei instruirii pragmatice.

Direcția principală a evaluării competențelor/performanțelor artistice a elevilor o reprezintă extinderea lor asupra activității propriu-zise, a condițiilor, factorilor și proceselor de care depinde calitatea și eficiența produselor realizate. Această conexiune legitimează realizarea acțiunilor de evaluare, ceea ce presupune rezultate școlare măsurabile la nivelul *cunoștințelor* și *capacităților* artistice, precum și a celor relative, avându-se în vedere cunoașterea situațiilor concrete, particulare de activitate artistică extrașcolară (nonformală) a elevilor, precum și *manifestarea atitudinală* de contact cu valorile artei. În consecință, rezultatele activităților artistice extrașcolare (nonformale) nu pot fi cunoscute, dar, mai ales, interpretate, apreciate și explicate decât în strânsă legătură cu evaluarea atitudinilor și necesităților spirituale, în rezultatul cărora ele s-au realizat.

Modul în care elevul/individul se va orienta în mediul cultural-artistic ce-l înconjoară permanent (prin felul în care interpretează valorile artistice, prin volumul de cunoștințe acumulate, prin capacitatea de a deosebi o creație artistică de înaltă calitate față de una mai modestă în acest sens, prin felul cum vorbește despre ea și cum o percepe la nivel spiritual etc.) ne va vorbi despre nivelul culturii artistice și generale a lui.

Produsul artistic, în acest context, exprimă ideile, teoriile, imaginile artistice, valorile, lumea spirituală a individului și relațiile spirituale dintre indivizi. Principalele mecanisme ale producției spirituale determină consumul de produse ale artei, de exemplu, vizitarea unui teatru sau a unui muzeu, dezvoltarea unor noi abilități/deprinderi, crearea unor valori artistice etc.

În acest context, remarcăm astfel de dimensiuni, ca:

- prezența sufletului și a rațiunii, prezența conștiinței și a conștiinței de sine;
- tendința spre perfecționare continuă a ființei sale, a fizicului și psihicului său;
- simțul și necesitatea frumosului;
- capacitatea și necesitatea de a crea, de a se autodepăși prin creație etc.

Descriptorii de performanță constituie indicatori operaționali direct observabili în comportamentul performanțial al elevilor și la nivelul rezultatelor și produselor activității concrete a

acestora; descriu și apreciază calitatea produsului evaluat. În conformitate cu nivelul atins, descriptorii permit acordarea de calificative: suficient; bine; foarte bine ⁷⁸.

Astfel, descriptorii descriu modul de manifestare a competențelor elevului în procesul realizării finalităților curriculare pe două dimensiuni interconținute:

- **dimensiunea formativă** (formatoare, dinamică) vizează comportamentul performanțial al elevului și **permite caracterizarea prin descriptorii a nivelurilor de performanță: independent; ghidat de învățător; cu mai mult sprijin;**

- **dimensiunea cumulativă** (decizională) vizează nemijlocit performanțele elevului și **permite atribuirea de calificative: foarte bine; bine; suficient**⁷⁹.

Descriptorii

criterii calitative de evaluare care descriu modul de manifestare a competențelor elevului și permit determinarea gradului de realizare a acestora (minim, mediu, maxim). În conformitate cu nivelul atins, descriptorii permit acordarea de calificative (suficient, bine, foarte bine).

(după C. Cuceș)

Evaluarea criterială prin descriptorii aplicată în contextul educației și învățământului artistic extrașcolar reprezintă lista de comentarii descriptive a performanțelor bazată pe analiză, sinteză, propuneri, încurajări, feed-back-uri. Descriptorul de performanță concretizat în forma unei scale de apreciere are avantajul practic de a argumenta judecata de valori, întemeind-o în mod sistematic.

Acest lucru pare a fi extrem de important pentru evaluarea performanțelor artistice ale elevilor în condițiile educației și învățământului extrașcolar, unde aprecierea didactică nu va fi percepută de elevi ca probă de evaluare, ci ca activitate de creație. Astfel, acțiunile de evaluare urmează a fi adecvate la condițiile procesului de educație artistică/prin arte, conform algoritmului (Tabelul nr. 7):

⁷⁸ Codul Educației al Republicii Moldova, nr. 152 din 17.07.2014. Monitorul Oficial nr. 319-324/634 din 24.10. Chișinău, 2014, p. 23.

⁷⁹ Metodologia de evaluare criterială prin descriptorii la disciplinele: Educație muzicală, Educație plastică, Educație tehnologică și Educație fizică Clasa a V-a/Mariana Marin, Valentina Gaiciuc, Lucia Pîrău [et.al.]; coordonatori generali: Angela Cutasevici, Valentin Crudu, Daniela Cotovițaia, Vasile Onica; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2018. pp. 11-12

Tabelul nr. 7

ALGORITMUL ABORDĂRII SISTEMICE A EVALUĂRII CRITERIALE PRIN DESCRIPTORI

ELEVUL CARE A DOBÂNDIT COMPETENȚE

	<ul style="list-style-type: none"> ● constituție stabilă, capabile de autodezvoltare 	<ul style="list-style-type: none"> ● care necesită antrenament pentru consolidare 	<ul style="list-style-type: none"> ● competențele nu au fost dobândite 	indicators de performanță
 REALIZEAZĂ PRODUSE ȘCOLARE				
<ul style="list-style-type: none"> ● corect ● complet ● coerent ● depășind nivelul corespunzător 	<ul style="list-style-type: none"> ● corect ● complet ● coerent ● fără ezitări 	<ul style="list-style-type: none"> ● cu greșeli mici ● cu incompletitudini mici ● cu incoerențe mici ● cu ezitări mici, depășite ca rezultat al ghidării (întrebărilor orientative) oferite de profesor 	<ul style="list-style-type: none"> ● cu greșeli ● cu incompletitudini ● cu incoerențe ● cu ezitări depășite ca rezultat al sprijinului (indicațiilor, explicațiilor) oferite de profesor 	descriptori de performanță generali

MANIFESTĂ COMPORTAMENT PERFORMANȚIAL

independent, manifestând inițiative proprii	independent	ghidat de învățător	cu mai mult sprijin	niveluri de performanță	<i>dimensiunea formativă (dinamică)</i>
 ATESTĂ REZULTATE ȘCOLARE APRECIABILE PRIN					
excelent	foarte bine	bine	satisfăcător	calificative	<i>dimensiunea cumulativă (decizională)</i>

Cultura artistic-estetică a unei persoane se zidește pe trei linii co-existente - educația, instruirea și dezvoltarea - în strânsa lor unitate⁸⁰. Prin **educație** se subînțelege atitudinea față de această artă, dragostea, interesul pentru frumusețile ei, transformarea valorilor artei în necesitate sufletească, cultivarea prin intermediul ei a lumii interioare, avansarea prin ea pe linia spirituală, într-un cuvânt, modelarea eu-lui conform legilor sublime ale artei.

Instruirea artistică/prin arte presupune prezența unor dexterități, a deprinderilor de interpretare (muzicală, coregrafică, dramatică), creație artistic-plastică, capacitatea de a pătrunde în sensurile artei, de a o analiza și aprecia, precum și prezența unui volum de cunoștințe despre diverse domenii ale artei.

Prin **dezvoltarea** artistică/prin arte se are în vedere cultivarea aptitudinilor necesare în această artă – a receptivității și sensibilității emoționale, a auzului, a simțului, a gândirii, memoriei, imaginației, a gustului artistic-estetic etc. În felul acesta, dinamica dezvoltării competențelor artistice/performanțelor elevului se vor urmări și atesta din perspectiva acestor trei linii.

De aici, și caracterul educației și învățământului artistic extrașcolar va impune o tratare specifică a metodelor de evaluare a rezultatelor/performanțelor artistice ale elevilor: fiind stabilite două grupe de metode de evaluare: metode directe și – intuitiv-indirecte. Astfel, pe lângă modalitățile de evaluare „obiectivă”, directă, care se aplică în mod special la aprecierea aspectului informativ-instructiv al procesului de învățare (cunoștințe, aptitudini artistice etc.), se folosesc pe larg și metode indirecte, tangențiale, intuitive, care se aplică la detrmnarea aspectului formativ-educativ (atitudini, interese, cultura artistică etc.).

Scopul actului de evaluare în procesul educației și învățământului artistic extrașcolar nu presupune, în exclusivitate, evidența reușitei/nereușitei elevilor, ci vizează, în special, stimularea interesului elevilor pentru studiul domeniilor artei, cunoașterea sinelui și lumii prin arte. Comunicarea publică a nereușitei sau demonstrarea nivelului slab de dezvoltare a capacităților artistice a unor elevi poate influența negativ asupra întregului proces educational artistic extrașcolar.

În acest context, cadrul didactic va potrivi/adapta descriptorii corespunzătorii profilurilor artistice ale Domeniului *Arte* (din lista exemplelor propuse mai jos) pentru a explica și argumenta elevului de ce este evaluat cu unul din calificative: excelent, foarte bine, bine, suficient, insuficient⁸¹.

⁸⁰ Gagim I. Știința și arta educației muzicale. Chișinău: ARC, 1996. 223 p.// Ediția a II-a – 2004, Ediția a III-a – 2007, p. 32

⁸¹ Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte (profil Muzică)/ Daniela Cotovițaia, Marina Cosumov, Irina Bogataia; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, p. 32.

Exemple:						
Indicatori de performanță	Descriptori de performanță	Calificative	Arta muzicală	Arta dramatică	Arta coregrafică	Arte plastice/ vizuale/decorative
Competența: este constituită inclusiv prin autodezvoltare	Elevul realizează produsul școlar: corect; complet; coerent; depășind nivelul corespunzător	Excelent	interpretare pasionată, cu atitudine creativă, tonică, încrezută, originală, depășind cerințele prevăzute curricular pentru disciplina și nivelul respectiv	înșușire a 100 % din exercițiile învățate, demonstrare profundă și remarcabilă a competențelor practice, utilizare cu ușurință/originală/ logică/ corectă a elementelor de trucaj în momente artistice	interpretare corectă în muzică, a figurilor, combinațiilor, partea partenerului și a parteneriei, pașii de bază și explicarea tehnicii de interpretare	realizare cu maxima eficiență, cu elemente de originalitate a lucrărilor plastice
este constituită stabil, capabilă de autodezvoltare	corect; complet; coerent; fără ezitări	Foarte bine	interpretare justă, participativă, deseori tonică, expresivă, cu sensibilitate, în conformitate cu cerințele prevăzute curricular pentru disciplina și nivelul respectiv	înșușire a 81 – 99 % din exercițiile învățate, demonstrare foarte bună a competențelor practice, abordare creativă și corectă a tehnicii în demonstrarea studiilor artistice	interpretare cu mici greșeli a dansurilor și a combinațiilor, partea partenerului și a parteneriei, pașii de bază	realizare cu maxima eficiență, cu elemente de originalitate a lucrărilor plastice
necesită antrenament pentru consolidare	cu greșeli mici; cu incompletitudini mici; cu incoerențe mici; cu ezitări mici, depășite ca rezultat al ghidării (întrebărilor orientative)	Bine	interpretare inspirată, completă, cu mici abateri, integrare proximală în parametrii cerințelor prevăzute curricular pentru disciplina și nivelul respectiv	înșușire a 71 – 80 % și respective 61 – 70% din exercițiile învățate, demonstrare bună a competențelor practice cu momente de lipsă de încredere și imprecizie a tehnicii în demonstrarea studiilor artistice	interpretare cu greșeli a elementelor de bază și a combinațiilor	realizare cu mici ezitări, cu elemente de originalitate a lucrărilor plastice

se află în curs de formare	oferite de cadrul didactic. cu greșeli; cu incompletitudinii; cu incoerențe; cu ezități depășite ca rezultat al sprijinului (indicațiilor, explicațiilor) oferit de cadrul didactic.	Satisfăcător	interpretare pasivă, cu incoerențe pronunțate, cu oarecare efort fizic, psihonoțional, integrare cu dificultăți în parametrii cerințelor pentru disciplina și nivelul respectiv	înșușirea 50 - 61 % din conținuturile curriculare, demonstrarea volumului redus de competențe, înșușirea modestă a tehnicilor și exercițiilor, aplicarea acestora cu dificultăți, lipsă de încredere și lacune la capitolul <i>Mișcarea scenică</i> în prezentarea lucrărilor de creație	cunoaștere insuficientă a materialului muzical, manifestă greșeli de interpretare tehnică, prezintă o tehnică interpretativă slabă a mișcărilor	realizare cu sprijinul colegului sau a profesorului a lucrărilor plastice
fără premise/ perspective pentru dezvoltare	_____	Nesatisfăcător	interpretare cu erori, fără inițiative, cu efort fizic și psihonoțional pronunțat, necorespondere cu cerințele prevăzute pentru disciplina și nivelul respectiv	_____	necunoașterea figurilor de bază, a tehnicii interpretării, materialului muzical, lipsă totală a cunoștințelor despre obiect	_____

3.4. Criterii de apreciere a competențelor artistice

Profilul de formare (educațional) reprezintă componenta reglatoare a curriculumului modular, la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/ Arte/ Arte Plastice (Chișinău, 2021), ce definește așteptările cadrului didactic față de absolvenți și elevii din clasele de promovare. Profilul de formare este o schiță, un model de realizat, pe care profesorii îl concretizează și îl practică în cunoștințe, capacități, competențe și atitudini. Astfel, elevii din învățământului artistic extrașcolar trebuie:

- să demonstreze gândire creativă prin formarea și utilizarea unor deprinderi de judecată critică;
- să folosească diverse modalități de comunicare în situații reale prin utilizarea deprinderilor de comunicare variată;
- să înțeleagă sensul apartenenței la diverse tipuri de comunități;
- să demonstreze capacitate de adaptare la situații diferite, contribuind la construirea unei vieți de calitate;
- să înțeleagă și să utilizeze tehnologiile în mod adecvat;
- să-și dezvolte capacitățile de investigare și să-și valorizeze propria experiență;
- să-și construiască un set de valori individuale și sociale și să orienteze comportamentul în funcție de acesta ⁸².

Alături de obiective, în calitate de finalități sunt caracteristice și alte tipuri de achiziții, ca rezultat al realizării obiectivelor - competențele, care reprezintă ansambluri structurate de cunoștințe și deprinderi dobândite de elev prin învățare, cu ajutorul cărora poate rezolva diferite probleme într-un anumit domeniu.

Competențele pot fi generale (pentru o disciplină, pe un ciclu de învățământ) și specifice (pe obiect de studiu, pe un an școlar). Măsurarea și aprecierea rezultatelor elevilor este un proces cu numeroase operații realizate în trei etape: examinarea, cunoașterea rezultatelor și aprecierea. Examinarea prevede aplicarea probelor (colocviu, colocviu tehnic, concert academic, expoziție/ prezentare, examen de promovare/ absolvire), care constituie mijlocul de verificare a progreselor elevului. Datele obținute prin aplicarea acestor probe necesită o prelucrare și analiză amănunțită. După realizarea probei, profesorul compară rezultatele obținute cu obiectivele urmărite și apoi emite aprecieri asupra acestor rezultate.

Ceea ce este esențial la aceste probe, este faptul că ele permit o evaluare mai obiectivă a performanțelor în învățare ale elevilor, pe baza unor criterii de apreciere coerente și explicite, care au câteva caracteristici:

⁸² Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte (profil Muzică)/ Daniela Cotovițaia, Marina Cosumov, Irina Bogataia; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, p. 75.

- sunt formate dintr-un grupaj de sarcini (itemi) care reprezintă cerințele programei;
- sunt practicate mijloace care se utilizează pentru verificările periodice;
- sunt asigurate condiții asemănătoare de verificare pentru toți elevii;
- sunt corelate unui anumit barem de verificare.

Criteriile de apreciere ale evaluărilor se realizează ținând cont de originalitatea interpretării/expunerii, concordanța tema-conținut, calitatea exprimării, vocabularul adecvat. Indiferent de metoda de evaluare folosită, aceasta are un caracter stimulator, de al încuraja pe elev și de al stimula să învețe mai bine. În mod obișnuit, evaluarea este înțeleasă ca o modalitate de ameliorare a predării și învățării, de eliminare a eșecului și de realizare a unui progres constant în pregătirea fiecărui elev.

Pentru măsurarea progresului realizat individual la orele individuale sau de grup, se identifică nivelul minim inițial și a celui maxim obținut de elev, corespunzător fiecărei competențe specifice disciplinei. Competențele specifice disciplinei sunt:

- Investigarea istorico-stilistică și structurală a fenomenului muzical/ plastic/ dramatic/ coregrafic;
- Identificarea terminologiei de specialitate (limbajului artistic);
- Realizarea mesajului artistic prin procedee interpretative/ componistice tradiționale și noi;
- Întruchiparea idealurilor morale etice în arta muzicală/ plastică/ dramatică/ coregrafică.

Evaluarea prin competențe în domeniul învățământului artistic extrașcolar este o practică care s-a succedat în organizarea procesului educativ, având la bază prevederile planurilor și programelor de învățământ. Aceasta semnifică faptul că atenția în procesul evaluativ este focalizată pe activitățile mentale ale celui instruit, programat să susțină obținerea performanțelor așteptate.

Competența, ca referențial la care cadrul didactic se poate raporta, este un criteriu de evaluare, care presupune o identificare și o evaluarea a componentelor din care este alcătuit, făcând referință la cunoștințele sau noțiunile reactivitate, la analiza proceselor care explică funcționalitatea abilităților sau a capacităților, la deprinderile și atitudinile care au fost antrenate, la motivația care a susținut realizarea competenței – ca ansambluri de resurse cognitive care permit constituirea de răspunsuri adecvate la situațiile complexe ⁸³.

Formarea competenței necesită un timp mai îndelungat, ani de studiu și nu se poate realiza pe etape parțiale, scurte, imediat controlabile, așa încât pe parcurs se evaluează doar stadiul de dezvoltare a capacităților cognitive, nivele atinse temporar, și nu competența în sine, în plenitudinea ei finală. De aceea, evaluarea competențelor este una sumativă, de bilanț.

În activitatea didactică, cadrele didactice practică și regândirea strategiilor evaluative:

⁸³ Dezvoltatori de instrumente de evaluare a competențelor (vizitat 02.11.2022)
<https://dokumen.tips/documents/programului-c-dezvoltatori-de-instrumente-de-evaluare-a-.html?page=7>. p. 4.

- extinderea acțiunii de evaluare, de la verificarea și aprecierea rezultatelor, la evaluarea procesului care a dus la anumite rezultate. În acest context se evaluează nu numai elevul ci și conținuturile, metodele, obiectivele etc.;
- luarea în vedere și altor indicatori ca: atitudinea, conduita, personalitatea elevului;
- extinderea folosirii tehnicilor de evaluare;
- deschiderea evaluării către mai multe laturi ale activității didactice cum ar fi: competențele, comunicarea profesor-elev, înclinații și tendințe de integrare în mediul social;
- formarea elevului ca partener al profesorului în evaluare (prin autoevaluare).

Evaluarea competențelor elevilor în instituțiile de învățământ artistic extrașcolar este un proces prin care sunt colectate și analizate dovezile necesare pentru judecarea competenței în raport de cerințele curriculumului de profil ⁸⁴. Procesul de evaluare presupune nu numai o analiza a elementelor de competență și a criteriilor de performanță, dar tot odată, cadrul didactic urmărește care este obiectivul evaluării, competențele sau rezultatele învățării care urmează a fi evaluate. Prin urmare, obiectivele sunt reprezentate de evaluarea cunoștințelor, abilităților și atitudinilor elevilor. Prin citirea criteriilor de performanță pentru elementul de competență al fiecărui elev se obține un indice asupra tipurilor de cunoștințe, abilități și atitudini solicitate. Pe baza acestor informații, se realizează o hartă mentală care evidențiază elementele care trebuie evaluate pentru fiecare unitate de competență.

Metodele de evaluare a elevilor în instituțiile de învățământ artistic extrașcolar, scot în evidență:

- cunoștințele și deprinderile dovedite de către elev;
- capacitatea de înțelegere a materiei de profil;
- atitudinea elevului față de anumite situații;
- capacitatea de adaptare în vederea obținerii rezultatelor așteptate;
- capacitatea de a acționa în situații neprevăzute.

Criterii de evaluare a competenței

Pentru evaluarea competențelor elevilor se iau în considerare următoarele niveluri de formare: reproductiv, productiv și creativ. Descrierea acestora prin raportarea la componentele competenței le reflectăm în următorul tabel:

Tabel 8. Criteriile de evaluare a competenței la elevii muzicieni/ plasticieni/ actori/ coregrafi

Nivelul	Componenta motivațională	Componenta cognitivă	Componenta acțională	Componenta de reflecție
Reproductiv	Lipsa motivației și a interesului pentru educația artistică, lipsa de interes în utilizarea TIC în	Cunoașterea formală a elementelor de limbaj, definițiilor teoretice, metodelor de	Capacitatea slabă de a evalua, de a demonstra, utiliza cunoștințele artistice și informaționale în	Nivelul scăzut de autoevaluare a gradului de pregătire, lipsa de încredere în utilizarea cunoștințelor artistice

⁸⁴ Lisievici P. Evaluarea în învățământ. Teorie, practică, instrumente. Editura Aramis București, 2002.

	pregătirea profesională.	soluționare.	pregătirea profesională.	și TIC, incapacitatea de a gestiona procesele de învățare.
Productiv	O motivație și un interes constant în pregătirea profesională artistică; Conștientizarea importanței formării artistice; Dorința de a îmbunătăți capacitatea de a utiliza cunoștințele artistice în pregătirea profesională.	Cunoașterea elementelor de limbaj, definițiilor și tehnicilor de realizare în pregătirea profesională.	Competențe și abilități ale operațiunilor mentale în limita judecăților elementare, experiență fragilă a demonstrațiilor și respingerilor, capacitatea de a utiliza cunoștințele artistice în pregătirea profesională.	O evaluare mai mare a abilităților. Un grad considerabil de certitudine, în utilizarea cunoștințelor artistice și TIC în pregătirea profesională, dorința de a gestiona procesul de învățare și a extinde cunoștințele privind utilizarea cunoștințelor artistice în studierea domeniului artistic.
Creativ	Motivație puternică pentru pregătirea artistică; grad ridicat de conștientizare a importanței pregătirii artistice. Un interes special în utilizarea cunoștințelor artistice. Încrederea în necesitatea folosirii de informații și TIC în pregătirea profesională.	Cunoștințe teoretice în domeniul analizei artistice, capacitatea de a decide și a accepta decizia, a justifica utilizarea acesteia. Posesia cunoștințelor artistice și conexiunilor interdisciplinare.	Capacitatea de a aplica în mod independent tehnicile de realizare în diverse situații. Aptitudini pe termen lung a operațiunilor mentale de bază. Îmbunătățirea cunoștințelor și aptitudinilor profesionale. Soluționarea problemelor cu conținut profesional care utilizează cunoștințe artistice.	Autoevaluare înaltă al propriilor abilități. Încrederea în folosirea cunoștințelor artistice în soluționarea situațiilor profesionale. Gradul ridicat de conștientizare a nevoilor actuale și viitoare în învățământul artistic extrașcolar. Dorința și capacitatea de a gestiona propriul proces de învățare.

Evaluarea include în sine diferite componente ale competenței, inclusiv autoevaluarea, motivația, etc. Beneficiile metodelor de evaluare a componentelor competenței, depind de selectarea acestora, capabile să conducă la dovezi de competență relevante.

Tabel 9. Selectarea metodelor de evaluare pentru componentele competenței

Componenta competenței	Metode de evaluare
pentru componenta cognitivă	Testul scris, întrebări orale, proiecte, portofoliu
pentru componenta motivațională	Sondaje/ chestionare, teste psihologice de evaluare a motivației
pentru componenta de acțiune	Rezolvare de probleme, proiecte, practica, lucrul individual
pentru componenta de reflecție	Anchete de autoevaluare pentru a diagnostica necesitățile autodezvoltării personale

Învățământul și educația extrașcolară sunt profund integrate în cultura postmodernă, prevăzând reconstrucția societății preocupată fundamental de ființa umană:

1. Procesul educațional are un caracter determinat teleologic, motivational, este integru și bipolar.
2. Procesul de formare-dezvoltare a personalității nu poate avea loc fără participarea ei activă în acest proces.
3. Dezvoltarea competențelor unei personalități are un caracter interconex și interdeterminat. În procesul real de formare a personalității aceste competențe se manifestă în diferite combinații.
4. Componentele procesului educațional nu sunt egale în raport una cu alta, există o supunere, o interconexiune între ele: pătrunzând una în alta, în cele mai diverse combinații, ele constituie un proces educațional unic/ integralizat⁸⁵.

Competențele specifice disciplinelor de profil/ tipurilor de activități în cadrul profilurilor respective derivă din competențele generale pe domenii, competențele specifice pe profiluri și se proiectează pe baza taxonomiilor. Competențele specifice reprezintă sisteme integrate de cunoștințe, capacități, valori și atitudini, care se formează în cadrul studiilor disciplinelor respective de profil și/ sau în cadrul tipurilor de activități respective.

⁸⁵ Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova/ Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.]; coordonatori generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2020, p.36.

3.5. Contexte și forme de evaluare în educația artistică extrașcolară

Proiectul Planului-cadru pentru Școli de Arte/Muzică și Arte Plastice (Instituții de învățământ / extrașcolar/nonformal de arte) domeniul ARTE, stipulează că *evaluarea se desfășoară ritmic, pe tot parcursul anului școlar, în cadrul orelor/lecțiilor, prin examinări orale și scrise, testări, colocvii tehnice, lucrări scrise, lucrări de control, lucrări practice, concerte academice, audieri, expoziții, spectacole, evenimente/ ceremonii spectaculare, vizionări, examene.*

Formele de evaluare:

profilul Artă Teatrală și Artă Coregrafică:

Testare/ vizionare – reprezintă procesul de lucru în desfășurare, etapa de lucru asupra examenului la sfârșit de an. Forma respectivă de evaluare testează performanțele tehnice, artistice acumulate de către elev pe parcursul unui semestru de studii și constituie un eveniment intern, cu accesul părinților, profesorului.

Testarea reprezintă forma de evaluare la disciplinele teoretice și se desfășoară de regulă, la sfârșitul primului semestru al fiecărui an de studii.

Vizionarea este forma de evaluare la disciplinele practice, și se desfășoară la fel la finele semestrului I.

Examen – formă de evaluare la sfârșitul fiecărui an de studii, în cadrul căruia va fi testat programul artistic, procedeele tehnice însușite, aptitudinile de performanță interpretativă acumulate de către elev pe parcursul anului de studii la disciplinele de profil. Poate fi organizat în formă de eveniment cu accesul publicului. Examenul la disciplinele teoretice se vor desfășura fără prezența publicului și vor testa cunoștințele teoretice acumulate de elev. Examenul promovează elevul în următorul an de studii, doar în cazul în care acesta a îndeplinit programul curricular. Disciplinele *Arta actorului, Organizarea și regia spectacolului teatral/ manifestării artistice*, pot fi evaluate printr-un examen comun, în baza deciziei catedrei de profil/ administrației instituției de învățământ.

Profilul Muzică:

Concert academic - formă de evaluare intermediară, prin intermediul căreia se evaluează competențele formate pe parcursul semestrului/repertoriul de interpretare parcurs pe durata semestrului I-ii. Poate avea inclusiv caracter public, cu participarea părinților, profesorilor, elevilor.

Colocviu tehnic –formă de evaluare a competențelor elevilor sub aspect tehnic și interpretativ, realizat prin intermediul unui program /repertoriu, care obligator, include game și studii.

Examen – formă de verificare finală, care atestă gradul de realizare a curriculumului, finele semestrului II al anului școlar. De regulă se desfășoară în prezența unei comisii, constituită prin ordinul directorului instituției. Poate fi de promovare, pentru a asigura transferul elevilor dintre clase sau de absolvire pentru elevii din clasele terminale.

Profilul Arte Plastice:

Vizionare – este o formă de evaluare, organiza disciplinele practice (Desen, Pictură, Compoziție, Arta plastică, Sculptura), la finele unei componente/modul din program, la sfârșitul semestrului sau anului școlar.

Test scris/mesaj argumentativ oral, se propune pentru verificarea cunoștințelor teoretice la disciplina Istoria artelor plastice, la finele semestrului II.

Expoziții de grup/clasă sau personale (a laureaților, participanților la diverse concursuri de artă plastică etc.) se organiza periodic, pe parcursul sau la finele anului de studii.

Examen – formă de evaluare prin intermediul căreia se evaluează gradul realizare a prevederilor curriculare și de însușire a conținuturilor studiate, pe parcursul anului de studii. Examenele de absolvire au loc la finalizarea întregului curs/program ⁸⁶.

Prin urmare, constatăm faptul că evaluarea în domeniul artistic poate fi structurată pe două **contexte de bază**:

I. Tradițional/formal;

II. Nonformal.

În ceea ce privește primul context de evaluare (tradițional/formal), cadrele didactice din învățământul extrașcolar dispun de întregul set de instrumentarii (cadrul normativ, cadrul metodologic, experiență, etc.). Totodată, pornind de la ideea că evaluarea școlară constituie o componentă cu multiple elemente inovative, rezultate din utilizarea competențelor. Elementul esențial al evaluării competențelor îl reprezintă (indiferent de tipul de evaluare) trecerea de la evaluarea cunoștințelor, spre ofertarea unor situații evaluative pe baza cărora poate fi identificat modul de realizare al competențelor supuse evaluării. Din această perspectivă, elementul central al evaluării îl reprezintă ofertarea unor situații bine construite, pe baza cărora să poată fi identificat atât demersul realizat de elev, cât și rezultatele acestui demers. Un rol important îl poate avea imaginarea unor situații cu un caracter proiectiv.

Evaluarea este un instrument important în procesul de apreciere a performanței elevilor. Este o parte esențială a procesului de învățare și poate ajuta elevii să-și îmbunătățească competențele. Un evaluator bun va examina datele de performanță pe tot parcursul anului. În plus, un evaluator ar trebui să discute despre performanțele elevului la fiecare disciplină. În învățământul artistic, evaluarea este diferită decât la celelalte discipline, obiectivul principal constând în determinarea potențialului și competențelor elevului. Scopul unei evaluări este de a determina dacă elevul poate îmbunătăți calitatea muncii sale. Evaluarea finală ar trebui să reflecte progresul întregului an. Profesorul de artă ar trebui să reflecteze asupra performanței sale de-a lungul anului și să schițeze planuri de îmbunătățire.

⁸⁶ Plan-cadru pentru Școli de Arte/Muzică și Arte Plastice (Instituții de învățământ / extrașcolar/nonformal de arte). Domeniul ARTE, https://particip.gov.md/ro/download_attachment/14412

La fel, un rol important îi revine aprecierii valorii învățării. Însă, valoarea trebuie să fie reflectată în procesul creativ și nu în creația în sine.

Reieșind din acest considerent, vom prezenta o serie de *forme/modele* de evaluare în domeniul artistic din perspectiva abordării formale, dar axate pe componenta **competențelor**. Evaluarea competențelor de exprimare:

- Aprecierea operelor de artă din diferite domenii: pictură, sculptură, arhitectură, imagini media, opere de artă, arta spectacolului.
- Accederea la mesajele artistice conținute în lucrări și exprimate în diferite limbaje artistice.

Evaluarea se va concentra pe capacitatea de a exprima emoții și sentimente, de a percepe elemente de înțelegere și/sau de a reflecta asupra mesajelor. Aceste competențe contribuie la construirea gândirii critice. Evaluarea are ca rezultat o capacitate de a:

- descrie;
- explica;
- argumenta;
- demonstra;
- exprima sentimente sau emoții ⁸⁷.

Evaluarea competențelor creative:

- Crearea prin folosirea diverselor limbaje artistice.

Dificultatea evaluării în artă vine din subiectivitatea relației cu opera. Acest program își propune să limiteze evaluarea unei realizări artistice la constrângerile definite de profesor:

- respect pentru subiect;
- respect pentru tehnica și tehnicile aplicate;
- alegerea instrumentelor adecvate;
- calitatea realizării în raport cu tehnica folosită;
- respectarea timpului alocat;
- atitudine față de prezentare.

Originalitatea și estetica care caracterizează producția dau naștere unei evaluări subiective care rămâne informală. Aprecierea colegilor în timpul discuțiilor sau dezbaterilor poate, totuși, să ofere elevului feedback asupra producției sale, informându-l despre sentimentele colegilor de clasă⁸⁸.

Evaluarea aptitudinilor se referă la:

- calitatea produsului finit în comparație cu modelul;
- respectarea tehnicilor;

⁸⁷ L'évaluation en éducation artistique, <https://www.k12.gov.sk.ca/docs/francais/fransk/artfrans/inter/evaluation.html>

⁸⁸ Programme d'Éducation artistique (cycle primaire), <https://www.eursec.eu/Syllabuses/2013-04-D-10-fr-2.pdf>

- respectarea planului de lucru;
- respectarea timpului alocat,
- grija.

Evaluarea cunoștințelor despre operele artistice:

Cunoștințe cultural-artistice se construiesc de-a lungul vieții prin familiarizarea cu diverse opere, care dau naștere unor schimburi constructive. Evaluarea cunoștințelor cultural-artistice se referă atât la cunoașterea operelor, artiștilor, curentelor artistice, cât și la capacitatea de a corela lucrările și, prin urmare de a apela la cunoștințele de referință ale cuiva pentru a face comparații. Această evaluare este deci continuă și se poate face în timpul descoperirilor de noi lucrări (vizite, spectacole etc.) în baza portofoliului și/sau cărții de artă.

În educația artistică se preconizează o serie de schimbări privind formele și modalitățile de evaluare, precum:

- înlocuirea evaluării cantitative cu o evaluare calitativă cu caracter formativ, având la bază descriptorii de performanță;
- înlocuirea probelor de evaluare tradiționale ce vizau evaluarea cunoștințelor memorate cu probe și teste de evaluare ce verifică capacitățile dobândite;
- modificarea raportului dintre evaluarea sumativă și cea formativă (continuă) cu ponderea celei din urmă;
- modificarea raportului dintre probele orale, practice și cele scrise, accentul fiind pus pe probele practice, specifice obiectului de învățământ, acest mod de evaluare demonstrând cel mai concludent stadiul de formare a competențelor muzicale, inclusiv a celor atitudinale.

În activitatea de evaluare, obiectivele de referință menționate sub formă de competențe (v. programa) în matricea de evaluare sunt transformate în descriptorii de performanță. Formularea acestora, prin verbe la modul indicativ, exprimă faptul că ei verifică realizarea obiectivelor de referință propuse (formulate în termeni de posibilitate) atât din punct de vedere cantitativ cât mai ales calitativ. Descriptorii de performanță „descriu” trei niveluri de performanță în atingerea obiectivelor specificate în programă, care devin criterii de apreciere prin cele trei calificative care asigură promovabilitatea: suficient, bine, foarte bine.

Tabel 10. Elevul interpretează cântecele din repertoriu în nuanță medie

Suficient	Bine	Foarte bine
<ul style="list-style-type: none"> – abordează o poziție corectă dar nu o menține pe parcursul cântării; – inspiră după modelul învățătorului dar începe 	<ul style="list-style-type: none"> – abordează o poziție corectă, după modelul învățătorului – inspiră după model și începe cântarea la semnalul dat 	<ul style="list-style-type: none"> – abordează și menține o poziție corectă în timpul cântării – inspiră profund, începe cântarea prompt, la semnalul dat, urmărind cu atenție gestica

cântarea cu nesiguranță fără să respecte semnalul învățătorului – cântă în grup nesincronizându-se cu colegii – cântă cu intonație nesigură, fluctuantă , cu ajutorul învățătorului – reproduce din memorie cel puțin o strofă din cântecul învățat	– cântă în grup cu unele desincronizări – cântă deviind pe alocuri dar menținând tonica cu ajutorul învățătorului – reproduce din memorie cel puțin două strofe din cântecul învățat	învățătorului – cântă în grup cu siguranță, sincronizându-se perfect cu colegii – intonează corect fără ajutorul învățătorului – reproduce din memorie cel puțin trei strofe din cântecul învățat
--	--	--

Tabel 11. Elevul acompaniază cântecele liber și spontan

Suficient	Bine	Foarte bine
– bate în bancă sau în obiecte sonore ritmul cântecului, fără precizie, numai cu sprijinul învățătorului – cântă doar ajutat de învățător în ritmul melodiei intonate sau audiate – bate din palme, în bancă sau pe tobițe timpii cântecului cu ajutorul învățătorului – reproduce motive ritmice scurte, de două măsuri, compuse din pătrimi și optimi după exersări repetate, cu sprijinul învățătorului; – alternează interpretarea vocală a cântecului cu ritmizarea, ajutat de învățător	– bate în bancă sau în obiecte sonore ritmul cântecului, cu sprijin sporadic din partea învățătorului – cântă corect ritmul melodiei intonate sau audiate cu ajutorul sporadic al învățătorului – bate – din palme, în bancă sau pe tobițe – timpii cântecului intonat de colegi – reproduce motive ritmice scurte, de două măsuri, compuse din pătrimi și optimi după două-trei repetări; – alternează interpretarea vocală a cântecului cu ritmizarea la atenționarea învățătorului	– bate în bancă sau în obiecte sonore ritmul cântecului fără sprijinul învățătorului – cântă corect ritmul melodiei intonate sau audiate fără ajutorul sporadic al învățătorului – bate – din palme, în bancă sau pe tobițe – timpii cântecului concomitent cu cântarea sa – reproduce motive ritmice scurte, de cel puțin două măsuri, compuse din pătrimi și optimi după o singură exemplificare a învățătorului; – alternează interpretarea vocală a cântecului cu ritmizarea fără atenționarea învățătorului

Am menționat anterior că evaluarea poate fi structurată atât în baza contextului formal, cât și a celui nonformal. Totodată, o evaluare permanentă și complexă implică ambele contexte. **Cadrul axiologic al evaluării în educația nonformală (domeniul *Arte*)** reunește aspectele constitutive ale acesteia în calitate de componentă integrantă, constantă și permanentă a demersului educațional, fiind reprezentat de următoarele ipoteze:

1. Componenta „evaluare” în educația artistică/prin arte nu este o etapă supraadăugată ori suprapusă procesului de învățământ artistic extrașcolar, ci constituie un act integrat al activității pedagogice și al activității elevului, evaluarea constituind o ocazie de validare a justeții secvențelor educative, a componentelor procesului didactic și un mijloc de delimitare, fixare și intervenție în conținuturile și

obiectivele educaționale – adică estimarea competențelor (produsul) și performanțelor (procesul) artistice, sub toate aspectele acesteia.

2. Elementele evaluării în educația nonformală vor reuni:

- Informațiile care privesc nivelul cantitativ și calitativ al dezvoltării competențelor elevilor, permițând formularea aprecierilor;
- Aprecieri, estimări ale situației prezente sau prognoze ale celei viitoare;
- Decizii care privesc modalități de acțiune.

3. Cadrul nonformal al educației (domeniul Arte) va orienta componenta evaluării spre anumite dimensiuni:

- de deschidere a evaluării spre rezultatele spațiului atitudinal al elevului (competențele relaționale: elev-arte; disponibilități de apreciere a valorilor artistice etc.);
- de extindere a acțiunii de evaluare de la verificarea și aprecierea rezultatelor – obiectivul tradițional, la evaluarea desfășurării procesului de activitate/manifestare artistică;
- de luare în calcul a altor indicatori decât a achizițiilor cognitive, precum este manifestarea atitudinilor vizavi de activitatea/manifestarea artistică/prin arte.

În cadrul educației artistice extrașcolare un rol important îi revine **autoevaluării**. Este important ca elevii să-și evalueze continuu propriile competențe și să-și îmbunătățească rezultatele. În acest fel, autoevaluarea este crucială pentru procesul artistic și pentru învățare și ar consta în compararea propriei prestații/prezentări în raport cu alt elev (interpretarea unui cântec, recitarea unei poezii, pictarea unui tablou, modelarea unei compoziții, etc.).

Pentru a fi eficientă, autoevaluarea trebuie exersată regulat, copilul fiind invitat în orice moment și sub diverse forme să-și aprecieze munca, împreună cu profesorul și colegii (Coevaluare). Pe lângă această practică zilnică, devine esențială utilizarea unui instrument adaptat la evaluarea abilităților dobândite de elev. Prin urmare, utilizarea portofoliului pare adecvată, deoarece este un instrument personal menit să evidențieze succesele. Este construit de elev, care îl prezintă profesorilor, părinților, membrilor familiei sale, precum și colegilor și prietenilor, devenind un mediu de discuții și schimburi.

Portofoliul este alcătuit din trei părți:

- o biografie: care urmărește istoria sa artistică și preferințele sale (practicile artistice ale elevului) și care reflectă centrele sale de interes (atracția față de o formă de artă) abordarea personală în arte (eseuri, cercetări, vizite, audieri etc.);
- un dosar: compus dintr-o colecție de diverse documente alese de elev pentru a reflecta progresul său, reușitele și cunoștințele dobândite;
- un pașaport: fișe de autoevaluare pe care copilul își poate nota reușitele.

Evaluarea portofoliului începe de obicei prin explicarea de către profesor, la începutul perioadei, a obiectivelor învățării în perioada pentru care se va primi nota. Profesorul și elevii cad de acord asupra produselor pe care trebuie să le conțină portofoliul și care să dovedească îndeplinirea obiectivelor învățării. Atunci când elevul își prezintă portofoliul, profesorul realizează de obicei un interviu cu acesta, trecând în revistă lucrările anexate, analizând atitudinea lui față de munca depusă, lăudându-l pentru lucrurile bune, și ajutându-l să se concentreze asupra aspectelor care trebuie îmbunătățite. Evaluarea acestor produse se face pornind de la anumite criterii stabilite la început.

De exemplu, criteriul conformității la teoria predată poate fi completat cu cel al inovativității și originalității. Fiecare produs cuprins în portofoliu poate fi evaluat din punct de vedere cantitativ (numărul de pagini, de exemplu), dar mai ales calitativ: creativitatea produsului individual sau colectiv, elementele noi, punctele forte.

De asemenea evaluarea portofoliului este legată și de efectele pe care acest gen de evaluare l-a avut asupra dezvoltării personalității, a capacității de autoevaluare și a competențelor de intercomunicare. Portofoliul reprezintă un element flexibil de evaluare, care, pe parcurs, poate să includă și alte elemente către care se îndreaptă interesul elevului și pe care dorește să le aprofundeze ⁸⁹.

Excursii, vizite, drumeții, expediții - sunt forme de activitate extrașcolară, organizate în natură sau la diferite instituții culturale sau agenți economici în vederea realizării unor obiective instructiv - educative. În timpul desfășurării excursiei / drumeției, cadrele didactice dirijează procesul de observare în mod sistematic, îndemnând elevii să noteze ceea ce li se pare interesant sau chiar construind fișe de monitorizare a excursiei / drumeției în care elevii, periodic au anumite sarcini de efectuat (de exemplu, anul construcției monumentului vizitat, ctitorul lăcașului de cult, materialele utilizate de constructori, culorile utilizate de artist(i), etc.). În vederea realizării excursiei/vizitei/drumeției sau expediției va fi realizat planul activității, reguli de securitate, ordin de organizare însoțit de lista elevilor/beneficiarilor.

În calitate de instrument de evaluare sau autoevaluare pot servi întrecerile, competițiile, concursurile, expozițiile, cantonamentele, maratoanele, victorinele, fiind niște forme cu caracter competitiv, care permit beneficiarilor manifestarea competențelor specifice dezvoltate ⁹⁰. Astfel, în cadrul spectacolelor, festivalurilor, concursurilor, expozițiilor, etc., elevii pot participa atât în calitate de prezentator (interpret), cât și spectator. În calitate de prezentator are loc analiza sau evaluarea prestației sale, iar în calitate de spectator, evaluează prestația participanților.

Concursurile sunt preferate de copiii de diferite vârste și se referă la diferite domenii ale științei, tehnicii, artei. Ele oferă elevilor posibilitatea de a demonstra practic ce au învățat, să deseneze diferite

⁸⁹ Manea V., Mihăilescu S. Metode și tehnici de evaluare în învățământul primar. Portofoliul. În: Revista *Dynamis*, nr. 6, 2019, p. 36.

⁹⁰ Repere metodologice și organizaționale pentru învățământul extrașcolar în anul de studii 2021-2022, https://mecc.gov.md/sites/default/files/25_repere_2021_extrascolar_final.pdf

aspecte, să confecționeze modele variate. Prin organizarea unor concursuri între grupele aceleiași clase sau între clase diferite (pe diferite faze, pe diferite teme) promovăm valori culturale și etice fundamentale, precum și fair play-ul competițional, sensibilitatea și personalitatea lor suferind modificări pozitive, putând ușor depista tinere talente artistice în vederea cultivării și promovării lor ⁹¹.

Spre exemplu, în perioada 14-18 octombrie 2022, Centrul de Activitate Extrașcolară „Curcubeul”, sect. Rîșcani a desfășurat **Concursul „Zâna Toamnei – 2022”**, având drept scop stimularea și valorificarea potențialului creativ și expresiv al elevilor, prin implicarea lor în realizarea unei ținute vestimentare din materiale din natură care să marcheze frumusețile și bogățiile anotimpului toamna.

Obiectivele concursului au fost:

- Formarea și dezvoltarea gustului estetic;
- Încurajarea capacităților creative a copiilor în sfera designului vestimentar
- Valorificarea potențialului creativ prin realizarea unei ținute vestimentare, folosind:
Materiale naturale diverse (flori și frunze, semințe (de dovleac, fasole, grâu, porumb etc.), sâmburi, castane, legume, fructe, etc.); Tehnici adecvate latitudinii imaginației;
- Dezvoltarea capacităților de cooperare în scopul confecționării articolelor vestimentare;
- Susținerea și promovarea tinerilor talente în domeniul creației vestimentare;
- Dezvoltarea spiritului competitiv.

Pentru evaluarea concursului, a fost constituit juriu din experți în domeniu atât din aria curriculară „Arte” cât și din domeniul designului vestimentar. A fost apreciată:

- Originalitatea creației proprii;
- Ținuta scenică;
- Îmbinarea diverselor tehnici și materiale naturale aplicate;
- Acuratețea perfectării costumului, compatibilitatea materialelor ⁹².

În cadrul **expozițiilor**, elevul poate compara creația personală în raport cu cea a colegilor, identificând punctele tari și slabe a lucrărilor și stabilind relații de comunicare.

Tabel 12. Evaluarea competențelor elevului în cadrul expozițiilor

<i>Elevul în calitate de producător</i>	<i>Elevul în calitate de spectator</i>
<p>Să producă imagini, obiecte Să utilizeze multiple moduri de exprimare : desen, pictură, modelare (volum), ansamblu de elemente (volum), fotografie digitală, cinema, video. Abordare: știu să explic ce vreau să fac, știu să prezint în fața grupului etapele abordării mele. Instrumentele: în funcție de intenții</p>	<p>Producția elevilor, operele - spune ceea ce vezi (percepție, denotație); - spune ce simți (conotație, ce mă face să mă gândesc, rezonanțe, sentimente); - identifică și descrie asemănări sau diferențe între producția ta și o operă, între producția ta și producția altui copil; - în ceea ce privește modul de exprimare (desen, pictură, sculptură, fotografie, instalație etc.); - să analizeze materialele, formele, culorile, gesturile folosite, operațiile plastice folosite (reproducere,</p>

⁹¹ Bălan E-L. Activitățile nonformale. În: Revista Aleinad, nr. 25, aprilie 2018, p. 14.

⁹² <https://detsriscani.md/2022/10/totalurile-concursului-din-sector-zana-toamnei-2022/>

(inițiale sau intervenite pe parcurs) să aleagă instrumentele, să aleagă gesturile, să aleagă mediul, să aleagă suportul	izolare, transformare, asociere). Producția personală - să știi să vorbești despre munca ta (intenție, procedură, alegere, pași, semnificație etc.); - să știi să-ți dai aprecierea personală a muncii tale (satisfăcut sau nu etc.); - preluarea unei activități pentru a realiza altceva .
--	---

Tabel 13. Fișa de evaluare a modului de prezentare a lucrării în cadrul expoziției

Criterii de apreciere	foarte bine	bine	Satisfăcător	nesatisfăcător
Cultura expunerii lucrării				
Originalitatea lucrării				
Măiestria interpretativă				
Utilizarea diverselor tehnici și materiale				
Creativitatea și expresivitatea				
Nivelul de competențe valorificate				
Coresponderea cu subiectul expoziției				
Comentarii:				

Sursa: Specificul evaluării în învățământul extrașcolar. Suport metodic. Chișinău. ARTICO, 2014, p. 13.

Pentru profilul *artă dramatică/teatrală* poate fi recomandată lecția-concurs. În cadrul lecției-concurs, evaluarea este determinată de câteva caracteristici/variabile definitorii, formulate în formă de întrebări: Ce urmărește? Cum se realizează? Când se realizează? Ce roluri (funcții) îndeplinește? Ce roluri îndeplinește profesorul? Ce roluri îndeplinește elevul? Cu ce instrumente?

Tabel 14. Evaluarea în cadrul lecției-concurs

Variabile ale evaluării	Caracteristici ale evaluării în cadrul lecției-concurs
Ce urmărește?	- cum învață elevul; - modalitatea în care elevul procesează informația, construiește propria cunoaștere; - rezultatele vizibile ale învățării (produsul realizat la o etapă sau alta a lecției); - capacitățile, abilitățile, competențele manifestate în procesul activității/rezolvării sarcinii; - motivația, interesul, atitudinea elevilor față de activitatea/sarcina propusă de profesor.
Cum se realizează?	- urmărirea rezultatelor, a evoluției elevului de la o activitate/sarcină la alta; - urmărirea aspectelor calitative ale activității de învățare și ale produsului; - aprecierea contribuției individuale și a echipei; - analiza și autoanaliza rezultatelor, a măsurilor ameliorative.
Când se realizează?	- pe parcursul activității elevilor și la finalul unor etape importante, având rol de bilanț.
Ce roluri (funcții) îndeplinește?	- prognozarea, anticiparea demersurilor ce vor urma; - monitorizarea rezultatelor activității întreprinse; - reglarea activității, optimizarea, motivarea elevilor; stimularea interesului de cunoaștere

Ce roluri îndeplinește profesorul?	- coordonare; - monitorizare; - stimulare; - îndrumare; - oferirea suportului necesar.
Ce roluri îndeplinește elevul?	- participant direct; - autoevaluator; - autoreglator.
Cu ce instrumente?	- metode/sarcini interactiv-participative, cu caracter ludic, de problemă.

În literatura de specialitate, mai mulți cercetători, abordând problema concursurilor școlare ca alternative organizatorice ale activității de învățare, menționează atât avantajele acestora, cât și dezavantajele lor. Referindu-se la concursurile școlare, ca activitate didactică extracurriculară, C. Cucoș sublinia că acestea „pot contribui la deșablonizarea practicilor educative, la flexibilizarea și extensia ocaziilor de învățare, la asumarea de către tineri a unei formări responsabile, autoconsimțite, pot suplini ceea ce nu face educația formalizată, instituționalizată, prin activitățile rutiniere”.

Dezavantajele invocate de mai mulți profesori-practicieni, de părinți (stresul, epuizarea fizică și psihică a elevilor, ocuparea timpului lor liber, înrăutățirea relațiilor sociale etc.) nu pot fi considerate ca atare în cazul lecțiilor-concurs, deoarece acestea se deosebesc de olimpiadele propriu-zise și, în funcție de natura lor (de asimilare, de consolidare, de evaluare), de metodele, sarcinile de lucru aplicate (ludice, interactiv-participative, cu caracter de problemă) solicită de la elevi nu memoria, ci capacitățile lor creative.

Prin urmare, lecția-concurs, diferită atât prin obiectivele sale, prin modul de desfășurare, cât și prin strategiile aplicate, de olimpiadele școlare, care constată prestațiile sau posibilitățile elevului, urmărind formarea/cultivarea elitelor, rămâne una dintre formele netradiționale de organizare a activității de învățare a elevilor, oferind fiecărui elev oportunitatea de a se simți luat în seamă, de a se autoafirma, de a-și pune în valoare un portofoliu de predispoziții, de stări trăite, de cunoștințe etc.⁹³.

Educația artistică (*profilul Artă muzicală*) urmărește, pe lângă definirea și însușirea unor noțiuni, și formarea capacităților de receptare și de exprimare verbală a imaginilor și a trăirilor declanșate de audierea unor lucrări muzicale. Urmărește, de asemenea, evoluția spirituală și a trăirii artistice, dezvoltarea sensibilității, creșterea interesului pentru activitățile muzicale ș. a. Având în vedere specificul acestei discipline, evaluarea se realizează de multe ori prin metode indirecte, inductive.

Întrucât muzica are caracter sincretic (muzică, vers, mișcare, expresie plastică), activitățile didactice se pot face asociindu-le pe cele strict muzicale cu activități plastice. Ideea de a interacționa în cadrul lecțiilor de educație muzicală cu educația plastică nu-mi aparține, ea a prins contur în cadrul cursurilor primului program masteral pe care l-am urmat (în specialitate).

⁹³ Vîlcu M. Educația literar-artistică și lingvistică a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale. Teză de doctor. Chișinău. UPS „Ion Creangă”, 2021, p. 123-124.

Muzica și arta plastică

Fiind vorba de reuniunea a două arte, activitățile educative urmăresc îndeosebi formarea de valori și atitudini. Deși evaluarea se poate realiza prin orice metode – lucrări scrise, lucrări practice, metoda proiectului (artistic sau științific), metoda portofoliului – obiectivele aprecierii vor fi mai mult de ordin afectiv, de formare de deprinderi și capacități și mai puțin de ordin cognitiv (ne referim strict la învățământul de masă, nu la cel vocațional). Spre exemplu, în urma audiției concertului „Primăvara” din ciclul „Anotimpuri” de Antonio Vivaldi, elevii pot realiza un tablou în culori evocând numai elementele sonore specifice anotimpului surprinse de compozitor, apoi își vor prezenta tabloul realizat, explicând legătura dintre muzică și imagine.

În urma reaudierii Simfoniei a IX-a, „Din lumea nouă”, partea I. *Adagio. Allegro molto* (în formă de sonată) de Antonin Dvořák, elevii vor reprezenta forma de sonată realizând o lucrare plastică asemănătoare unei frize decorative împărțind o coală de desen în trei (pe lungime) în care vor indica, prin culori (respectând raportul acestora), atmosfera evocată de compozitor ținând seamă de structura formei de sonată și caracteristicile celor două teme: *expoziția* cu cele două teme contrastante în partea de sus a foii, *dezvoltarea* în mijloc și în partea de jos – *repriza*.

Muzica și limba română

Asocierea muzicii cu această disciplină determină utilizarea probelor scrise în care se pot evalua și atingerea obiectivelor de ordin cognitiv. Elevii pot despărți în silabe textul unei piese muzicale clasice învățată în clasă (de exemplu „Cântec de leagăn” de Johannes Brahms), după care vor indica silabele care reprezintă timpi accentuați, silaba/ silabele care reprezintă anacruza, menționând și măsura cântecului. Sau pot asocia emoțiile trăite în timpul audiției muzicale cu diverse părți de vorbire (de exemplu 5 substantive, 5 verbe, 5 adjective) pe care să le utilizeze apoi într-un scurt eseu de prezentare a piesei audiate indicând și tonalitatea acesteia.

Muzica și TIC

În această epocă a tehnologiilor, fiecare elev își formează competențe TIC, utilizarea calculatorului, a internetului fiind una din activitățile lor preferate: caută informații și ascultă muzică, redactează documente, utilizează softuri de prelucrare a imaginii, a sunetului. Aceste competențe pot interacționa pozitiv cu cele formate la educație muzicală. Prezentarea unei opere, operete sau balet în PowerPoint poate fi un bun exemplu în acest sens. Elevii pot lucra în echipe de „specialiști” în care fiecare își poate valorifica aptitudinile în diverse activități: în domeniul documentării și sintetizării informațiilor, în selectarea și prelucrarea imaginilor reprezentative, în căutarea, descărcarea și chiar prelucrarea fișierelor audio-video sau în interpretarea unor arii celebre în timpul prezentării proiectului ⁹⁴.

Cu siguranță, evaluarea la disciplinele din *profilul arte muzicale* poate lua diverse forme, interdisciplinaritatea poate genera creșterea interesului pentru educația muzicală și o mai mare implicare a elevilor în activitățile didactice.

⁹⁴ Moldovan A. E. Educația muzicală – evaluarea interdisciplinară, <https://www.sucitoruldeminti.ro/atelier-didactic/educatia-muzicala-evaluarea-interdisciplinara/>

3.6. Repere metodologice ale evaluării criteriale prin descriptori în învățământul artistic extrașcolar (profil arte muzicale)

Procesul educației artistice nonformale/extrașcolare reunește o serie de caracteristici de bază, inclusiv:

- flexibilitate și mai mare deschidere în raport cu educația formală;
- proiectarea pedagogică neformalizată, deschisă spre interdisciplinaritate și educație permanentă, spre inovație și experiment;
- **evaluarea facultativă, neformalizată cu accente pe stimulare.**

Studiile întreprinse evidențiază necesitatea adecvării acțiunilor de evaluare la schimbările de accent survenite în ultimele decenii în domeniul învățământului, inclusiv a învățământului extrașcolar, determinând, totodată, reconceptualizarea și regândirea strategiilor evaluative. Necesitatea revizuirii procesului de evaluare, precum și elaborarea unei metodologii de evaluare a competențelor elevilor în cadrul instituțiilor de învățământ artistic extrașcolar este determinată de:

- lipsa coerenței și continuității între educația formală și educația nonformală/extrașcolară în ceea ce privește evaluarea rezultatelor școlare ale elevilor;
- absența documentelor/metodologiei clare cu privire la evaluarea rezultatelor/competențelor elevilor pentru învățământul extrașcolar, la general și pentru domeniul Arte, profilul Arte Muzicale în particular;
- aspectele vulnerabile, identificate în procesul evaluării rezultatelor competențelor elevilor în cadrul instituțiilor de învățământ artistic extrașcolar (Școli de Arte/Muzică).

Reperete metodologice privind evaluarea competențelor artistice ale elevilor în cadrul școlilor de arte/muzică evidențiază și propun recomandări ce se întemeiază pe reformele Ministerului Educației și Cercetării în ceea ce privește re-organizarea sistemului de educație și învățământ nonformal/extrașcolar în Republica Moldova și reprezintă o cercetare importantă realizată ca urmare și în conformitate cu prevederile *Codului Educației al Republicii Moldova (2014)*, ale *Cadrului de referință al educației și învățământului extrașcolar (2020)*, ale *Curriculumului de bază: sistem de competențe pentru învățământul extrașcolar (2020)*, ale *Curriculumului modular la disciplinele de profil pentru Școlile de muzică/Arte (Domeniul Arte, Profil Artă muzicală) (2021)*.

În contextul Codului Educației al Republicii Moldova, ECD este abordată ca un proces dinamic, solistic, continuu și complex de determinare și valorificare a particularităților individuale de învățare ale copilului în vederea sporirii performanțelor lui individuale. Acest proces de evaluare reprezintă un sistem de eficientizare permanentă și diferențiată a predării, învățării și evaluării prin introducerea criteriilor și descriptorilor, fără acordarea notelor.

Reperete metodologice de evaluare a competențelor artistice ale elevilor în școlile de arte/muzică propuse reliefează trăsăturile evaluării criteriale prin descriptori (ECD) stabilite în Metodologia evaluării criteriale prin descriptori (MECD) (2019), unde accentul evaluării cade pe evaluarea formativă evaluând elevii în acțiune, în cadrul procesului artistic/de creație:

- este contextualizată, bazată pe legătura dintre experiențele concrete de viață și ceea ce se învață;
- angajează elevii în situații reale de viață; măsoară performanța actuală, oferă date calitative;
- este interactivă, angajează elevii în înțelegerea evaluării;
- oferă posibilitatea tratării diferențiate a elevilor;
- dezvoltă capacitatea de autoevaluare la elevi;
- reduce timpul destinat actelor evaluative ample, sporindu-l pe cel destinat creației/învățării;
- instrumentele evaluării criteriale prin descriptori permit profesorului să stimuleze sau să dezvolte la elev procesele creative/cognitive.

Valoarea practică a cercetării constă în elaborarea și implementarea reperelor metodologice de realizare a evaluării criteriale prin descriptori în procesul educațional-artistice extrașcolar al școlilor de arte/muzică la disciplinele: *Instrument muzical, Literatura muzicii, Teoria muzicii și Solfegiu*.

În consens cu argumentele enumerate, lucrarea de față își propune următoarele obiective:

- ✓ Elaborarea descriptorilor generali de evaluare criterială raportați la calificativele excelent, foarte bine, bine, suficient și nesatisfăcător;
- ✓ Identificarea tehnologiilor de evaluare criterială prin descriptori la disciplinele școlare: *Instrument muzical, Literatura muzicii, Teoria muzicii și Solfegiu*;
- ✓ Utilizarea coerentă a produselor școlare, criteriilor și descriptorilor în cadrul strategiilor de evaluare: formelor, metodelor, tehnicilor, instrumentelor de evaluare;
- ✓ Interpretarea rezultatelor obținute în activitatea de evaluare formativă și sumativă;
- ✓ Asigurarea unei culturi evaluative din perspectiva învățământului centrat pe competențe și a tendințelor de modernizare a evaluării în cadrul educației și învățământului artistic extrașcolar.

În acest context, reperete metodologice propuse stabilesc elementele constitutive ale procesului de evaluare criterială prin descriptori în școlile de arte/muzică, reflectând, totodată, modalitatea abordării sistemice a acestora, inclusiv:

- sistemul de *produse* ce reprezintă rezultatul activității educațional-artistice efectuate de către elev, fiind compus din două elemente „dimensiuni”: *conținutul* – element asupra căruia se va efectua operațiunea/activitatea; *operațiunea* – activitate artistic-intelectuală produsă de către elev și care se aplică obiectului;

- *criteriile de evaluare* care constituie sisteme de calități importante ce descriu și se regăsesc în produsele artistice ale procesului de învățare: „criteriu de evaluare = calitate a procesului și produsului învățării realizat de către elev”;
- *descriptorii* ce reprezintă criterii calitative de evaluare prin care se descrie modul de manifestare a competențelor artistice ale elevului și permit determinarea gradului de realizare a acestora (minim, mediu, maxim), constituind indicatori operaționali direct observabili: în comportamentul performanțial al elevilor, dar și la nivelul rezultatelor și produselor activității concrete a acestora;
- *calificativele* care se acordă elevilor în urma aplicării descriptorilor produsului artistic realizat de către elev.

Metodologia de Evaluare Criterială prin Descriptori (la disciplinele Educație muzicală, Educație plastică, Educație tehnologică și Educație fizică) aplicată în învățământul general, prevede aprecierea competențelor elevilor prin trei calificative: Foarte bine; Bine; Suficient. Articolul 16 al Codului Educației stipulează: *Evaluarea rezultatelor învățării, la toate nivelurile de învățământ, se face cu note de la "10" la "1" și, după caz, cu calificativele "excelent", "foarte bine", "bine", "satisfăcător", "nesatisfăcător", "admis", "respins" sau prin descriptori.*

Curriculumul modular la disciplinele de profil pentru Școlile de muzică/Arte (Domeniul Arte, Profil Artă muzicală) recomandă aplicarea următoarelor calificative: "excelent", "foarte bine", "bine", "satisfăcător", "nesatisfăcător".

Prin urmare, în învățământul artistic extrașcolar considerăm relevantă aplicarea calificativelor: "excelent", "foarte bine", "bine", "satisfăcător". Acest sistem de calificative este orientat spre: asigurarea caracterului voluntar al implicării în activitatea artistică; crearea unor contexte variate în care să se vehiculeze un conținut muzical-artistic valoros; centrarea pe cel care învață/crează; consemnarea obiectivelor și a conținuturilor artistice abordate în documente speciale și adaptarea acestora în funcție de particularitățile psihoindividuale ale participanților; valorificarea la maxim a experiențelor artistice ale acestor persoane, implicarea activă și conștientă în actul învățării/creației; evaluarea performanțelor muzical-artistice inclusiv prin strategii complementare, toate cu accent pe dimensiunea formativă a competențelor muzical-artistice ale elevilor.

Repere metodologice ale evaluării criteriale prin descriptori la disciplinele muzicale

DISCIPLINA INSTRUMENT MUZICAL		Criterii de evaluare		Descriptori de performanță
Tipuri de evaluare	N/o	Produce		
Colocviu tehnic	P1	Game în diversitate tehnică	<p>C1. Respectă poziția corpului în timpul interpretării la instrument;</p> <p>C2. Interpretează gamele/arpeggiile just și încrezător;</p> <p>C3. Aplică dactilografia corespunzătoare în interpretare;</p> <p>C4. Execută mijloace tehnice variate în interpretarea gamelor.</p>	<p>Excelent: interpretare pasionată, cu atitudine creativă, tonică, încrezută, originală, depășind cerințele prevăzute curricular pentru disciplina și nivelul respectiv.</p>
	P2	Studii	<p>C1. Interpretează just și încrezător;</p> <p>C2. Aplică dactilografia corespunzătoare în interpretare;</p> <p>C3. Execută studiul conform parametrilor tehnici de interpretare;</p> <p>C4. Respectă elementele de emisie sonoră corespunzătoare (ritm, tempou, nuanțe dinamice etc.).</p>	
Concert academic	P3	Creații polifonice	<p>C1. Urmărește coordonarea/sincronizarea liniilor melodice în interpretare;</p> <p>C2. Intonează just și expresiv liniile melodice;</p> <p>C3. Respectă elementele de emisie sonoră corespunzătoare (ritm tempou, nuanțe dinamice etc.);</p> <p>C4. Respectă discursul gândirii/liniilor melodice în interpretare;</p> <p>C5. Demonstrează o interpretare logică, convingătoare.</p>	<p>Foarte bine: interpretare justă, participativă, deseori tonică, expresivă, cu sensibilitate, în conformitate cu cerințele prevăzute curricular pentru disciplina și nivelul respectiv.</p>
	P4	Piese în diversitate	<p>C1. Selectează și aplică mijloacele de expresivitate corespunzătoare imaginii artistice;</p> <p>C2. Demonstrează o exprimare corectă a caracterului muzicii (intonajie, articulații, nuanțe dinamice, frazare, stil etc.);</p> <p>C3. Aplică procedeele tehnic-interpretative (de ex. pedalizarea, vibrato, surdina, tremolo, respirație, etc.);</p> <p>C4. Înțelege și redă logica dezvoltării imaginilor muzicale și a planului emoțional în creația interpretată;</p> <p>C5. Respectă cu fidelitate textul conform partituri muzicale (forma, agogica, caracterul etc.);</p>	

		<p>C6.Prezintă programul/reperoriul în mod personalizat/creativ.</p>	
		<p>C1. Selectează și aplică mijloacele de expresivitate corespunzătoare imaginii artistice;</p> <p>C2. Demonstrează o exprimare corectă a caracterului muzicii (intonație, articulații, nuanțe dinamice, frazare, stil etc.) în creațiile interpretate;</p> <p>C3. Aplică procedeele tehnic-interpretative (de ex. pedalizarea, vibrato, surdina, tremolo, respirație, etc.);</p> <p>C4. Înțelege și redă logica dezvoltării imaginilor muzicale și a planului emoțional în creația interpretată;</p> <p>C5. Respectă cu fidelitate textul conform partituri muzicale(forma, agogica, caracterul etc.);</p> <p>C6. Manifestă stabilitate tehnică și psihologică în timpul interpretării;</p> <p>C7. Prezintă programul/reperoriul în mod personalizat/creativ.</p>	<p>Suficient: interpretare pasivă, cu incoerențe pronunțate, cu oarecare efort fizic, psihonoțional, integrate cu dificultăți în parametrii cerințelor curriculare pentru disciplina și nivelul respectiv.</p>
<p>Examen</p>	<p>P5</p> <p>Creații de formă amplă</p>	<p>C1. Demonstrează o exprimare corectă a caracterului muzicii (intonație, articulații, nuanțe dinamice, frazare, stil etc.) în creațiile interpretate;</p> <p>C2. Aplică procedeele tehnic-interpretative (de ex. pedalizarea, vibrato, surdina, tremolo, respirație, etc.);</p> <p>C3. Înțelege și redă logica dezvoltării imaginilor muzicale și a planului emoțional în creația interpretată;</p> <p>C4. Respectă cu fidelitate textul conform partituri muzicale(forma, agogica, caracterul etc.);</p> <p>C5. Coordonează sincron mișcările individuale cu ale colegilor;</p> <p>C6. Manifestă interes pentru evoluarea în scenă sub aspecte variate (artistică, înțelegere profundă a textului/partituri etc.);</p> <p>C7. Realizează încadrarea în parametrii de interpretare (omogenizare) în ansamblu/colectiv.</p>	
	<p>P6</p> <p>Piese în diversitate</p> <p>Creații pentru ansambluri /orchestre etc.</p>		

DISCIPLINA LITERATURA MUZICII

		Descriptorii de performanță	
Tipuri de evaluare	N/o	Produce	Criterii de evaluare
			<p>Excelent:</p> <ul style="list-style-type: none"> - demonstrarea rezultatelor remarcabile în cunoașterea tipologiei și particularităților sonore ale elementelor de limbaj muzical, datelor biografice ale reprezentanților/compozitorilor diferitor perioade de dezvoltare a fenomenului muzical; - manifestarea creativității și a interesului pentru o cunoaștere versată în distingerea genurilor/caracterelor muzicii audiate/interpretate, caracterizarea genurilor și formelor muzicale, imagini muzicale și mijloacelor de realizare artistică a creațiilor muzicale abordate; - stăpânirea auditivă și intonarea/fredonarea unui repertoriu vast de teme muzicale din creații valoroase ale reprezentanților/compozitorilor diferitor perioade de dezvoltare a fenomenului muzical; - depășirea prevederilor curriculare în studierea conținuturilor specifice disciplinei. <p>Foarte bine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - demonstrarea rezultatelor înalte în cunoașterea tipologiei și particularităților sonore ale elementelor de
			<p>C1.Formulează răspunsuri utilizează terminologia muzicală;</p> <p>C2. Caracterizează genuri și forme muzicale, imaginea muzicală și mijloacele de realizare artistică a creațiilor muzicale abordate;</p> <p>C3. Demonstrează cunoștințe (sub aspectul cantitativ și calitativ) despre compozitorii studiați, genurile și trăsăturile distinctive ale muzicii abordate etc.</p> <p>C4. Argumentează opinia/ atitudinea față de muzică.</p>
	P1	Răspunsuri scrise/orale	
Evaluare inițială/ curentă/ sumativă	P2	Cultura audierii/ reflecției muzicale	<p>C1. Audiază cu atenție/analitic creațiile muzicale studiate;</p> <p>C2. Recunoaște auditiv creații muzicale din repertoriul compozitorilor studiați;</p> <p>C3. Analizează din perspective artistice muzicologice, creațiile muzicale din repertoriul compozitorilor studiați;</p> <p>C4. Distinge genurile/caracterele muzicii audiate;</p> <p>C5.Demonstrează cunoștințe despre genurile și trăsăturile distinctive ale muzicii abordate etc.</p>

EXAMEN	P3	Caracterizarea muzicii	<p>C1. Determină tipologia și particularitățile sonore ale elementelor de limbaj muzical;</p> <p>C2. Caracterizează genuri și forme muzicale, imaginea muzicală și mijloacele de realizare artistică a creațiilor muzicale abordate;</p> <p>C3. Demonstrează cunoștințe despre genurile și trăsăturile distinctive ale muzicii abordate etc.;</p> <p>C4. Demonstrează cunoștințe (sub aspectul cantitativ și calitativ) despre genurile și trăsăturile distinctive ale muzicii abordate etc.</p>	<p>limbaj muzical, datelor biografice ale reprezentanților/compozitorilor diferitor perioade de dezvoltare a fenomenului muzical;</p> <ul style="list-style-type: none"> - manifestarea creativității în distingerea genurilor/caracterelor muzicii audiate/interpretate, caracterizarea genurilor și formelor muzicale, imagini muzicale și mijloacelor de realizare artistică a creațiilor muzicale abordate; - stăpînirea auditivă și intonarea/fredonarea unui repertoriu vast de teme muzicale din creații valoroase ale reprezentanților/compozitorilor diferitor perioade de dezvoltare a fenomenului muzical; - demonstrarea competențelor formate/dezvoltate nivelului corespunzător prevederilor curriculare de studiere a conținuturilor în cadrul disciplinei.
		P4	Intonarea/ Fredonarea muzicii	<p>C1. Intonează/fredonează teme muzicale din creațiile reprezentative ale compozitorilor studiați;</p> <p>C2. Exprimă prin cânt caracterul general și starea emoțională a creației muzicale;</p> <p>C3. Intonează melodia (muto);</p> <p>C4. Deține și intonează o varietate impunătoare de creații muzicale din repertoriul marilor compozitori.</p>
	P5	Partitura ascultătorului	<p>C1. Stabilește structura generală a creației (început, parte, repetiție, culminație, sfârșit);</p> <p>C2. Reprezintă grafic conturul melodiei;</p> <p>C3. Caracterizează elementele predominante ale limbajului muzicii;</p> <p>C4. Comentează aspectele esențiale ale imaginii muzicii.</p>	

			<p>valoroase ale reprezentanților/compozitorilor diferitor perioade de dezvoltare a fenomenului muzical;</p> <ul style="list-style-type: none"> - demonstrarea competențelor formate/dezvoltate în cadrul disciplinei la nivelul corespunzător prevederilor curriculare. <p>Suficient:</p> <ul style="list-style-type: none"> - demonstrarea cunoașterii slabe a tipologiei și particularităților sonore ale elementelor de limbaj muzical, expunerea cu greșeli a datelor biografice ale reprezentanților/compozitorilor diferitor perioade de dezvoltare a fenomenului muzical; - distingerea parțială a genurilor/caracterelor muzicii audiate/interpretate, caracterizarea intuitivă a genurilor și formelor muzicale, imagini muzicale; - stăpânirea cu dificultăți a repertoriului de teme muzicale din creații valoroase ale reprezentanților/compozitorilor diferitor perioade de dezvoltare a fenomenului muzical; - demonstrarea competențelor formate/dezvoltate în cadrul disciplinei la un nivel relativ inferior prevederilor curriculare.
P6	Proiect individual	<p>C1. Prezintă titlul, activitățile realizate;</p> <p>C2. Descrie consecutiv unele informații, relații culese independent, imagini create/ selectate;</p> <p>C3. Explică unele idei/ fenomene cercetate și formulează concluzii;</p> <p>C4. Exprimă impresii, aprecieri și propria atitudine;</p> <p>C5. Cooperează cu membrii grupului.</p>	
P7	Referat/ eseu	<p>C1. Selectează materiale informaționale pentru tema propusă;</p> <p>C2. Redactează foaia de titlu, conținutul;</p> <p>C3. Completează cu informații variate și valoroase;</p> <p>C4. Corectitudinea exprimării/ prezentării.</p>	
P8	Portofoliul	<p>C1. Elaborează portofoliul specific artei muzicale;</p> <p>C2. Diversitatea materialelor: selectarea materialelor adecvate conținutului modului dat;</p> <p>C3. Gradul de completare: conținuturi muzical-artistice; teoretice, lucrări practice, fotografii etc</p> <p>C4. Structurarea și organizarea eficientă a materialelor portofoliului.</p>	

DISCIPLINA TEORIA MUZICII ȘI SOLFEGIU

Tipuri de evaluare	N/o	Produce	Criterii de evaluare	Descriptori de performanță
Evaluare inițială/curentă/sumativă	P1	Răspunsuri scrise/orale	<p>C1. Determină acorduri/funții; C2. Operează cu noțiuni modale, de tempou, dinamice; C3. Caracterizează elemente de limbaj muzical, moduri, trepte, intervale, acorduri.</p>	<p>Excelent:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prezentarea, explicarea, utilizarea conceptelor sau noțiunilor, într-un mod clar, prin reguli și definiții expuse clar, logic și fără greșeli; - intonarea exercițiilor cu respectarea textului muzical, fără detonări, cu tactarea corectă; - intonarea corectă și fără detonări a modurilor major (n.a.m.), minor (n.a.m.), modurilor populare diatonice, intonarea intervalelor și a succesiunilor de interval corect și fără detonări, intonarea trisonurilor principale cu răsturnări și rezolvări, a septacordurilor cu răsturnări și rezolvări, și a succesiunilor acordice în tonalitatea propusă, corect și fără detonări; - reproducerea în scris a melodiei date, fără nici o greșală, cu respectarea ortografiei muzicale; - aprecierea la auz fără nici o greșală a modurilor, intervalelor, acordurilor, a succesiunilor de intervale și a succesiunilor acordice cu 1-2 greșeli neesențiale. <p>Foarte bine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prezentarea, explicarea, utilizarea conceptelor sau noțiunilor, într-un mod clar, omițând definiția sau regula, dar în deplină corespundere cu tema; - intonarea exercițiilor de diferit grad de dificultate cu 2-3 greșeli în redarea desenului melodic sau ritmic; - intonarea cu 2-3 greșeli a modurilor major (n.a.m.), minor (n.a.m.), modurilor populare diatonice, intonarea intervalelor și a succesiunilor de interval corect și fără detonări, intonarea trisonurilor principale cu răsturnări și rezolvări, a septacordurilor cu răsturnări și rezolvări, și a succesiunilor acordice în tonalitatea propusă; - reproducerea în scris cu 2-3 greșeli a melodiei date, cu respectarea ortografiei muzicale; - aprecierea la auz cu 2-3 greșeli a modurilor, intervalelor, acordurilor, a
	P2	Solfegierea/intonarea temelor/exercițiilor muzicale	<p>C1. Solfegiază/memorează fragmente muzicale la 1 și 2 voci; C2. Solfegiază la prima vedere fragmente muzicale și figuri ritmice; C3. Intonează teme muzicale folclorice/ din muzica academică, cu/fără text poetic; C4. Intonează trepte, moduri (major/ minor, populare), intervale și acorduri.</p>	
EXAMEN	P3	Dicteul/notația muzicală	<p>C1. Utilizează/ notează durate ale sunetelor/figurilor ritmice; C2. Realizează dicteuri la 1-2 voci; C3. Rezolvă exerciții de codificare grafică;</p>	

			<p>sucesesiunilor de intervale și a sucesesiunilor acordice.</p> <p>Bine:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prezentarea, explicarea, utilizarea conceptelor sau noțiunilor, într-un mod clar cu omiterea unor particularități; - intonarea exercițiilor de diferit grad de dificultate cu 4-6 greșeli în redarea desenului melodic sau ritmic; - intonarea cu 4-6 greșeli a modurilor major (n.a.m.), minor (n.a.m.), modurilor populare diatonice, intonarea intervalelor și a sucesesiunilor de interval corect și fără detonări, intonarea trisonurilor principale cu răsturnări și rezolvări, a septacordurilor cu răsturnări și rezolvări, și a sucesesiunilor acordice în tonalitatea propusă; - reproducerea în scris cu 4-6 greșeli a melodiei date, cu respectarea ortografiei muzicale; - aprecierea la auz cu 4-6 greșeli a modurilor, intervalelor, acordurilor, a sucesesiunilor de intervale și a sucesesiunilor acordice. <p>Suficient:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prezentarea materialului cu grave devieri de la normă – definiții spuse greșit, încălcarea ortografiei în prezentarea grafică a textului muzical, necunoașterea semnelor de alterație a tonalităților, construirea intervalelor cu aprecierea greșită a mărimii calitative și cantitative a acestora, construirea greșită a acordurilor cu răsturnări și rezolvări în mod; - intonarea exercițiilor de diferit grad de dificultate cu 7-8 greșeli în redarea desenului melodic sau ritmic; - intonarea eronată a modurilor major (n.a.m.), minor (n.a.m.), modurilor populare diatonice, intonarea intervalelor și a sucesesiunilor de interval corect și fără detonări, intonarea trisonurilor principale cu răsturnări și rezolvări, a septacordurilor cu răsturnări și rezolvări, și a sucesesiunilor acordice în tonalitatea propusă; - reproducerea în scris cu 7-8 greșeli a melodiei date, cu respectarea ortografiei muzicale; - greșeli multiple în aprecierea la auz a modurilor, intervalelor, acordurilor, septacordurilor și a sucesesiunilor de intervale și a sucesesiunilor acordice.
		<p>C4. Lecturează și notează corect formule metro-ritmice ale fragmentelor muzicale.</p> <p>C1. Notează și rezolvă trepte, intervale, acorduri indicate în tonalitate/ construirea de la nota propusă;</p> <p>C2. Improvizează și notează formule ritmice;</p> <p>C3. Improvizează melodii pe formule ritmice propuse;</p> <p>C4. Realizează exerciții de formare a intervalelor și acordurilor.</p>	
	<p>Improvizatia muzicală</p> <p>P4</p>		
	<p>P5.</p> <p>Cultura audierii</p>	<p>C1. Determină/apreciază auditiv elemente de limbaj muzical, moduri, trepte, intervale, acorduri;</p> <p>C2. Memorează fragmente muzicale și formule metro-ritmice;</p> <p>C3. Audiază și notează corect formule metro-ritmice ale fragmentelor muzicale.</p>	

În perioada 01-10 octombrie 2022, în cadrul proiectului au fost aplicate *Reperle metodologice de evaluare criterială prin descriptori (MECD)*, în scop experimental la cinci instituții de învățământ extrașcolar în cadrul colocviului tehnic la disciplinele: *Instrument muzical, Literatura muzicii, Teoria muzicii și solfegiu*. În paralel, au fost aplicate și chestionare destinate atât elevilor, cât și cadrelor didactice*.

În rezultat, am constat că majoritatea elevilor sunt satisfăcuți de noua metodologie de evaluare, doar 15% optează pentru examene.

Figura 33. Opiniile elevilor privind evaluarea criterială prin descriptori

Elevii menționează următoarele efecte pozitive ale evaluării criteriale prin descriptori: stare de bine, rezultate înalte, încurajare **. La fel, marea majoritate pledează pentru menținerea acestui tip de evaluare în viitor.

Atitudinea cadrelor didactice a înregistrat o anumită schimbare în rândul celor intervievați în comparație cu rezultatele chestionarelor aplicate în octombrie 2022. Astfel, 53 % din cadrele didactice au început să manifeste atitudine pozitivă, în timp ce 20% au continuat să nu accepte schimbarea.

Figura 34 . Poziția cadrelor didactice privind aplicarea ECD

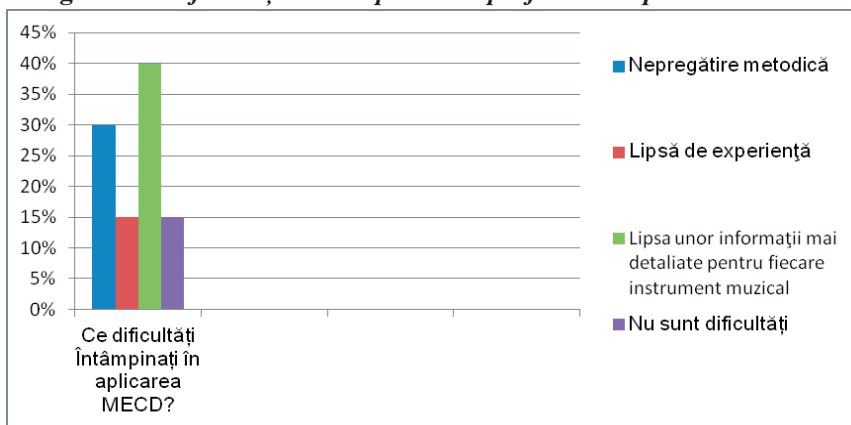
* Anexa 4, p. 145.

** Anexa 5, p. 146 .

Datele prezentate în chestionar demonstrează că circa 15% din chestionați nu au înregistrat dificultăți în aplicarea MECD. De asemenea, cadrele didactice identifică o serie de efecte atât pozitive, cât și negative produse de acest model de evaluare *.

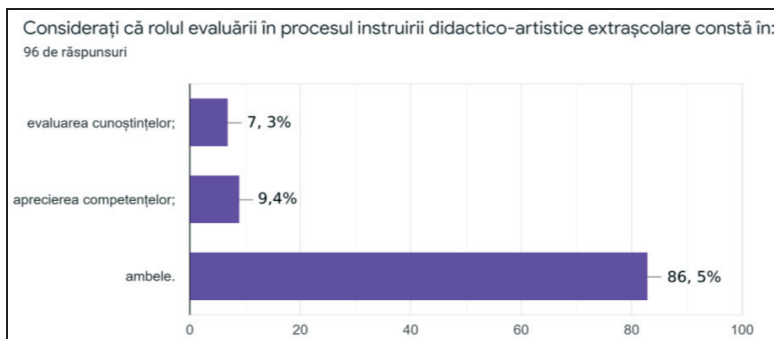
Cadrele didactice au menționat următoarele dificultăți în aplicarea MECD: lipsa unei metodologii de evaluare criterială prin descriptori (MECD) pentru educația nonformală; lipsa suporturilor metodologice de implementare a MECD, precum și lipsa experienței (evident că implementarea în 2015 a MECD în clasele primare, a fost asigurată de Metodologia de evaluare criterială prin descriptori (MECD), de ghidurile metodologice privind implementarea MECD pentru clasele 1-4, precum și de organizarea masivă a cursurilor de formare profesională pentru cadrele didactice).

Figura 35. Dificultățile întâmpinate de profesori în aplicarea ECD

Se merită de menționat, că marea majoritate a cadrelor didactice (86,5%) consideră că rolul evaluării în procesul instruirii didactico-artistice constă atât în evaluarea cunoștințelor, cât și în aprecierea competențelor. Totodată există spațiu pentru îmbunătățire: 9,4% din profesorii intervievați au preferat aprecierea competențelor, iar 7,3% – evaluarea cunoștințelor.

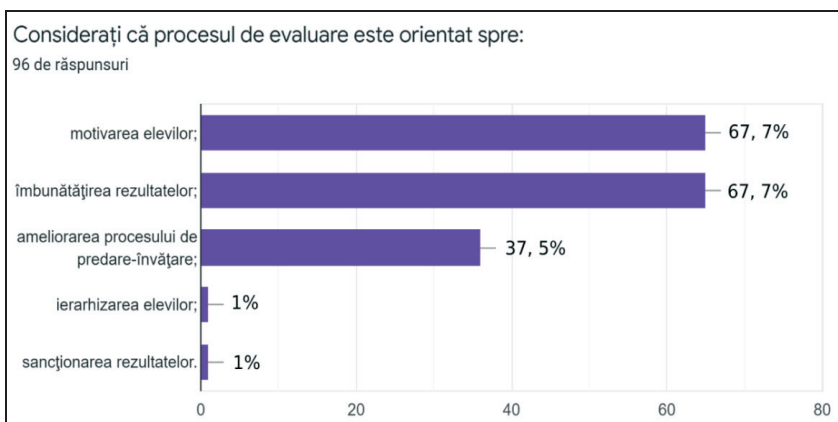
Figura 36. Rolul evaluării în procesul didactico-artistic

* Anexa 6, p. 147.

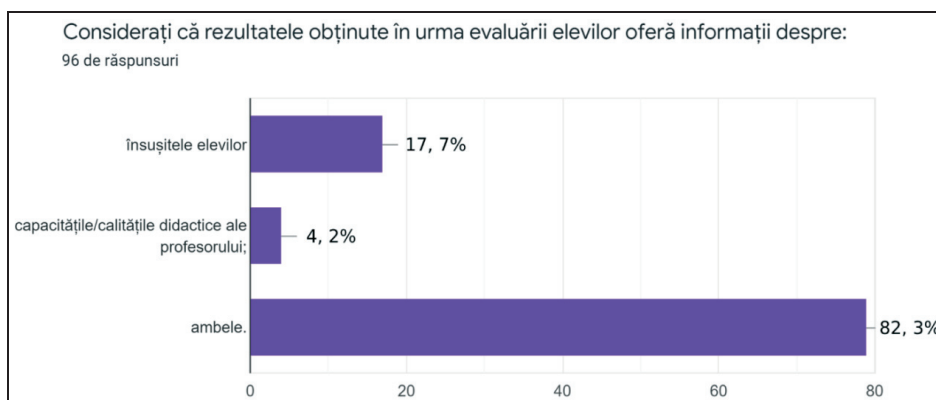
Cu referire la *procesul de evaluare*, se atestă o apreciere satisfăcătoare. Astfel, respondenții consideră în mod egal că procesul de evaluare trebuie să fie orientat spre motivarea elevilor și îmbunătățirea rezultatelor – 67,7%. Totuși în opinia profesorilor, pe acest segment, evaluarea trebuie orientată inclusiv spre ameliorarea procesului de învățare – peste 37%.

Figura 37. Orientarea procesului de evaluare

În cazul rezultatelor obținute cu referire la procesul de evaluare se constată predominarea tendinței de a cumula două poziții: rezultatele elevilor și capacitățile profesorului, care însumează 82,3%. 17,7% dintre cadrele didactice dau prioritate rezultatelor elevilor, pe când la 4,2% prevalează opțiunea – competențele profesionale ale profesorului.

Figura 38. Rezultatele obținute în urma evaluării

Concluzii la capitolul III

Educația artistică/prin arte reprezintă o componentă indispensabilă a formării personalității în diferite contexte și etape ale vieții prin intermediul căreia se urmărește dezvoltarea capacității de a recepta, interpreta și crea frumosul. În procesul cunoașterii prin artă, elevul acumulează acea experiență care nu poate fi dobândită în contact cu alte fenomene/lucruri, indiferent de statutul deținut în calitate de receptor, creator sau interpret. În artă, acumularea de cunoștințe nu constituie un scop în sine, ea se subordonează uneicauze de altă natură.

Aici, aprecierea se efectuează pe linia „spiritualului” și a „calității”- simțul, trăirea interioară, sensibilitatea și receptivitatea artistică nu pot fi calculate în termeni cantitativimatematici. Or în artă, anume aceasta și este important și esențial – trăirea unei stări deosebite laîntâlnirea cu opera de artă. Produsul artistic, în acest context, va implica valorificarea unui conținut artistic, în bazacărui se va realiza procesul trecut prin fazele consecutive de gândire (concepere), executare/creare și prezentare finală. Scopul actului de evaluare în procesul educației și învățământului artistic extrașcolar nupresupune, în exclusivitate, evidența reușitei/nereușitei elevilor, ci vizează, în special, stimularea interesului elevilor pentru studiul domeniilor artei, cunoașterea sinelui și lumii prin arte.

Măsurarea și aprecierea rezultatelor elevilor în școlile de muzică/ arte și arte plastice este un proces educațional, realizat în trei etape: examinarea, cunoașterea rezultatelor și aprecierea. Examinarea prevede aplicarea probelor (colocviu, colocviu tehnic, concert academic, expoziție/ prezentare, examen de promovare/ absolvire), care constituie un mijloc de verificare a progreselor elevului. După realizarea probelor de evaluare, cadrul didactic compară rezultatele obținute cu obiectivele urmărite, motivându-l astfel să emită aprecieri asupra acestor rezultate.

Educația extrașcolară este integrată în cultura postmodernă, prevăzând reconstrucția societății preocupată fundamental de ființa umană: procesul educațional are un caracter determinat teleologic și motivational; procesul de formare-dezvoltare are loc cu participarea activă în acest proces; dezvoltarea competențelor elevului are un caracter interconex și interdeterminat și se manifestă în diferite combinații; componentele procesului educațional au o interconexiune între ele, constituind un proces educațional integralizat.

Evaluarea elevului în baza competențelor reprezintă o tendință actuală în majoritatea sistemelor educaționale și un rol deosebit le revine aspectelor nonformale de evaluare, precum: expoziția, concursul, festivalul, etc., unde predomină autoevaluarea.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Schimbările de paradigmă înregistrate în abordarea educației artistice la nivelul Uniunii Europene au însemnat intervenții asupra finalităților și obiectivelor de învățare. Aceste schimbări au fost asumate și la nivel național, înregistrându-se o diversitate de modalități de reconceptualizare și reconfigurare a procesului de predare-învățare-evaluare și de parcursuri formative, de la curriculumul recomandat la cel aplicat în școală.

Analizând sistemul educației și învățământului extrașcolar/nonformal (domeniul Arte) din 21 de țări europene, am constatat că procesul educațional este organizat în baza a două tipuri de instituții:

- specializate, care practică un sistem riguros de selecție, evidență și evaluare a elevilor (școli de muzică, arte, arte plastice);
- nespecializate, orientate spre dezvoltarea generală și petrecerea timpului liber al copiilor, practicând modalități nonformale de predare și evaluare.

În peste două treimi din sistemele de învățământ nu există criteriile de evaluare a studierii disciplinelor artistice puse la dispoziția cadrelor didactice de către autoritățile centrale de învățământ. Astfel, profesorii trebuie să elaboreze singuri, sau în colaborare cu colegii, criteriile de evaluare. La fel, diferă și tipul instituțiilor: publice, private, mixte.

În spațiul CSI, educația este gestionată de un cadru normativ și metodologic: concepții, programe, strategii etc., elaborate din perspectiva educației pe parcursul întregii vieți, dar și din perspectiva tradițiilor și specificului respectiv. De menționat, că în aceste țări (Federația Rusă, Ucraina, Republica Belarus, Republica Moldova etc.) finanțarea educației de către stat este dominantă spre deosebire de țările europene unde educația este determinată de finanțarea mixtă: de la bugetul de stat, de la bugetele locale, din sponsorizări, de către părinți, din proiecte și programe speciale etc.

Învățământul extrașcolar din Republica Moldova s-a constituit încă în perioada sovietică, păstrând și după declararea independenței unele influențe. În urma democratizării sistemului politic și respectiv a celui educațional, s-a impus necesitatea reconfigurării sub-sistemului educației extrașcolare, prin adoptarea unui cadru normativ relevant, proces inițiat în anul 2001 !!! odată cu adoptarea Codului Educației, fiind continuat în anii 2010/2011.!!!

În anii 2020-2021 a fost elaborat Cadrul de referință al *Educației și învățământului extrașcolar* din Republica Moldova, Curriculum de bază pentru domeniul *cultură și societate* (Educația și învățământul extrașcolar), precum și Curriculumul pentru domeniul ARTE (Educația și învățământul extrașcolar). La fel, au fost adoptate și o serie de regulamente specializate.

Noul cadru normativ racordează învățământului extrașcolar din Republica Moldova, la principiile educaționale stabilite la nivel european, reflectate într-o serie de acte, precum: Recomandarea nr.1437 privind educația nonformală a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei

(2000); Recomandarea privind validarea învățării nonformale și informale (Bruxelles, COM, 2012); Memorandumul privind învățarea pe parcursul întregii vieți (2000); alte documente de politici în domeniul învățământului și educației extrașcolare (nonformale).

Totodată, există deficiențe în ceea ce privește baza conceptuală și metodologică a procesului de evaluare în educația nonformală/extrașcolară cu profil artistic. Scopul evaluării în procesul învățământului extrașcolar (domeniul *Arte*) este de a orienta și eficientiza potențialul artistic al elevului. Informațiile obținute pot fi folosite atât de elevi pentru a-și îmbunătăți performanțele, cât și de profesor pentru a varia și combina optim cadrul metodologic de predare. Evaluarea în esență reprezintă indicatorul central de validare și valorificare a calității competențelor formate, este un proces continuu și are scopul de a demonstra și stimula succesul elevului – ea nu are funcția de a pedepsi; educă la elevi capacitatea de autoevaluare și ameliorare a propriilor performanțe artistice.

În cadrul investigațiilor efectuate, am constatat faptul că în linii mari, instituțiilor extrașcolare le revine rolul de structuri educaționale complementare, orientate spre valorificarea potențialului și intereselor copiilor, oferirea posibilității dezvoltării generale, precum și petrecerea timpului liber. Totodată, buna desfășurare a întregului proces didactic: predare-învățare-evaluare necesită o intervenție complexă prin conjugarea eforturilor tuturor actorilor implicați (MEC, cercetători, cadre didactice/manageri din instituțiile extrașcolare). La fel, s-a demonstrat necesitatea elaborării unor repere metodologice privind evaluarea criterială prin descriptori pentru educația și învățământul artistic extrașcolar. În rezultatul pilotării metodologiei de evaluare criterială prin descriptori, s-a demonstrat utilitatea acestora în realizarea procesului de evaluare eficientă bazată pe următoarele dimensiuni:

- principii și finalități (principii psiho-pedagogice, principiul succesului, principiul motivației, principiul transparenței și participării la procesul evaluării (elev, părinte, reprezentant legal al elevului), etc.);
- competențe/performance artistice (interpretare/exprimare/creație artistică (prin arte); receptare artistică, analiză, reflecție asupra valorilor artei);
- criterii și descriptori de evaluare;
- calificative (excelent, foarte bine, bine, satisfăcător, nesatisfăcător);
- produse de învățare (repertorii/creații artistice interpretate/create);
- contexte și forme de evaluare (concerte, concursuri, festivaluri, expoziții, olimpiade, întâlniri cu artiștii, etc.).

Aplicarea *Metodologiei de evaluare criterială prin descriptori* se prezintă ca un imperativ actual al procesului educațional extrașcolar, unde predomină factorul implicării active a elevului în procesul didactic, satisfacția de la realizarea anumitor activități, succesul obținut etc. Mai mult decât atât,

conform rezultatelor chestionarelor, elevii vin în educația extrașcolară pentru a primi satisfacție și a se detașa de la situațiile anxioase și stresante din învățământul formal.

Atât elevii, cât și profesorii și-au demonstrat interesul și predispunerea către implementarea metodologiei de evaluare criterială prin descriptori, acestea fiind reflectate în chestionarele aplicate, dar și în cadrul Mesei rotunde „Evaluarea în sistemul de educație și învățământ extrașcolar din Republica Moldova: actualități, provocări, perspective” din 12 octombrie 2022.

BIBLIOGRAFIE:

1. Aldea, G., Muntean, G. *Didactica educației muzicale în învățământul primar*. – București: EDP, 2001.
2. Ains de Raynal, F., Rieunier, A. *Pédagogie: dictionnaire des concepts-clés. Apprentissage, formation et psychologie cognitive*. Paris : ESF, 1997.
3. Arbuz-Spatari, O., Vatavu A. *Repere estetico-filosofice ale creativității artistice și limbajului plastic cu referire specifică la arta plastică*. <https://ibn.idsi.md/ro/rssu>
4. Bârlogeanu, L. *Psihopedagogia artei*. Iași: Editura Polirom, 2001 – 244 p.
5. Bamford, A. *L'éducation artistique dans le monde*, Revue internationale d'éducation de Sèvres, n° 42, septembre 2006.
6. Bălan, E-L. *Activitățile nonformale*. În: Revista *Aleinad*, nr. 25, aprilie 2018.
7. Bob, D. *Abordări specifice ale performanței în educație din perspectiva calității*. În: *Școala modernă: provocări și oportunități: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 5-7 noiembrie 2015*. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației (Tipogr. „Cavaioli”), p. 154.
8. Cadrul de referință al educației și învățământului extrașcolar din Republica Moldova/ Nicolae Bragarenco, Alina Burduh, Marina Cosumov [et al.]; coordonatori generali: Natalia Grîu, Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2020.
9. Călin, M. *„Educație estetică și artistică”*. În *Științele educației – Dicționar Enciclopedic*. București: Editura Sigma, 2007.
10. Codul Educației al Republicii Moldova Nr. 152 din 17-07-2001, disponibil pe: <http://lex.justice.md/md/355156>
11. Căpiță, L. *Valorificarea experiențelor de învățare nonformală în construirea competențelor cheie*. Sinteză. Institutul de Științe ale Educației. București, 2011, 14 p.
12. Cosumov, M. *Experiența estetică și extraestetică ca proces și produs al educației prin arte pe tot parcursul vieții*. În: *Materialele Simpozionului Științific Internațional Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor (vol II)*, Bălți, Tipogr. Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2020.
13. Cosumov M., Gagim I. *Educația muzicală permanentă*. Concept și strategii de realizare. Ed. Pontos, Chișinău, 2016. 187 p.
14. Cosumov M., Gagim I., *Tehnologii de elaborare a temelor pe acasă la educația muzicală*. Ghid pentru profesori și studenți. Tipogr. Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2015, 40 p.
15. Cristea, S. *Dicționar de pedagogie*. Chișinău-București. Grupul Editorial Litera, 2000.
16. Crișciuc, V. *Strategii specifice în predarea cunoștințelor muzicale la lecția de educație muzicală*. În: *Artă și Educație artistică*, nr.1, 2006.
17. Cucuș, C. *Educația estetică*. București: Ed. Polirom, 2014. 224 p.
18. Curriculum Național Învățământ Primar - Educația muzicală./ Marina Morari, Paulina Zavatin, Nina Toma. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2018, 212 p.
19. Curriculum Național Aria curriculară *Arte – Disciplina Educație muzicală* (cl. V - VIII)/ Marina Morari, Liliana Cîșlari, Paulina Zavatin. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2020, 80 p.
20. Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte (profil Muzică)/ Daniela Cotovițaia, Marina Cosumov, Irina Bogataia; coordonator general: Valentin Crudu;

- coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, 87 p.
21. Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Arte (profil Artă coregrafică)/ Snejana Apostol, Zoia Guțu; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, 92 p.
 22. Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Arte (profil Artă teatrală)/ Mariana Starciuc; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, 62 p.
 23. Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Arte/Arte plastice (profil Arte plastice)/ Zinaida Ursu; coordonator general: Valentin Crudu; coordonator științific: Vladimir Guțu; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova - Chișinău, 2021, 63 p.
 24. *Educația artistică și culturală în școala europeană. Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură.* Brussels, 2009 – 102 p.
 25. Gagim, I. *Dimensiunea psihologică a muzicii.* Iași: Timpul, 2003. 280 p.
 26. Gagim, I. *Știința și arta educației muzicale.* Chișinău: Editura ARC, 2004 – 221 p.
 27. Gherasim, L.-R., Butnaru, S. *Performanța școlară. Determinanți individuali și contextuali în adolescență.* Iași. Editura Polirom, 2013.
 28. Ghicov A. *Pedagogia aplicativă a performanței. Chișinău.* Editura Pontos, 2012.
 29. Manea, V., Mihăilescu, S. *Metode și tehnici de evaluare în învățământul primar.* Portofoliul. În: Revista *Dynamis*, nr. 6, 2019
 30. Manolescu, M. *Evaluarea școlară - un contract pedagogic,* București, 2002, 163 p.
 31. Măntăluță, O., Velea, S. (coord). „Școala altfel”: să știi mai multe să fii mai bun! *Evaluarea programului național de activități nonformale și extrașcolare 2012-2013.* Institutului de Științe ale Educației. București, 2013 – 66 p.
 32. Mândruș, O. *Metodologia proiectării și aplicării curriculumului la decizia școlii.* Institutul de Științe ale Educației. București, 2010 – 140 p.
 33. Metodologia de evaluare criterială prin descriptori la disciplinele: Educație muzicală, Educație plastică, Educație tehnologică și Educație fizică Clasa a V-a/Mariana Marin, Valentina Gaiciuc, Lucia Pîrău [et.al.]; coordonatori generali: Angela Cutasevici, Valentin Crudu, Daniela Cotovițaia, Vasile Onica; Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova. – Chișinău: S.n., 2018. 187 p.
 34. Meyer, G. *De ce și cum evaluăm. (traducere).* Iași, Editura Polirom, 2000, 192 p.
 35. Mihăilescu, A. *Cultură și educație: Accente, percepții, aplicații.* București: Editura Universitară, 2016.
 36. Minder M. *Didactica funcțională. Obiective, strategii, evaluare (traducere).* Chișinău: Cartier Educational, 2003, 412 p.
 37. Mogonea, F-R. *Pedagogie pentru viitorii profesori.* Craiova, România. 2010 – 222 p.
 38. Morari, M. *Repere în formularea competențelor în domeniul educației artistice.* În: Teoria și metodologia educației artistice: dimensiuni tradiționale, actuale și de perspectivă. – Bălți: US Bălți, 2019.
 39. Nicola, I. *Tratat de pedagogie școlară.* București: Editura Aramis, 2003 – 480 p.
 40. *Non-formal and Informal Education in Europe / René Clarijs (ed.).* – Prague: EAICY, 2005.
 41. Palicica, M., Codruța, G. *Introducere în Pedagogie.* Timișoara, România, 2007, 338 p.
 42. Pâslaru, Vl. *Dimensiunile educațională și socială ale evaluării școlare.* În: Didactica Pro..., 2006, nr. 1.

43. Perrenoud, Ph. *Évaluer des compétences. In: Édicateur, n° spécial «La note en pleine évaluation»*, mars 2004.
44. Pogolșa, L., Bucun, N. (coord.). Chicu, V., et al. *Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor prin disciplinele de studiu*. Chișinău: IȘE, 2014, 585 p.
45. Potolea, D., Manolescu M. *Teoria și practica evaluării educaționale*. București, 2005
46. Recomandare privind Competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții. Consiliul Uniunii Europene. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 22 mai, 2018, 13 p.
47. Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar. Monitorul Oficial nr. 827. București, 2020 – 58 p.
48. Salade, D. *Educația prin artă și literatură*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1973.
49. Stan, E. *Pedagogie postmodernă*. Iași: Timpul, 2004. 128 p.
50. Tetelea, M., Crișciuc, V. *Strategii de predare-formare a cunoștințelor muzicale la elevi*. Ghid metodologic. Bălți, 2015 – 40 p.
51. Toboșaru, I. *Principii generale de estetică*. Cluj-Napoca: Ed. Dacia, 1978. 347 p
52. Vacarciuc, M. *Didactica educației muzicale*. Tipografia „Garomont-Studio”. Chișinău 2015 – 157 p.
53. Vîlcu, M. *Educația literar-artistică și lingvistică a elevilor prin valorificarea lecțiilor netradiționale*. Teză de doctor. Chișinău. UPS „Ion Creangă”, 2021.
54. Wallon, E. *L'éducation artistique, in Politiques et pratiques de la culture* (dir. Philippe Poirrier), La Documentation française, coll. Les Notices, 2016.
55. Березина, В.А. *Дополнительное образование детей в современных условиях / В.А. Березина. // Нормативные документы образовательного учреждения. – 2006. - № 3. – С. 17-19.*
56. Золотарева, А., *Дополнительное образование. Теория и методика социально-педагогической деятельности*. Ярославль: Академия развития: 2004 – 237 с.
57. Круглова, Л.Ю. *От внешкольного образования к образованию дополнительному: монография / Л.Ю. Круглова, Е.А.Черкашин, А.Н.Галагузов. – Челябинск: ЧГАКИ, 2005. – 206 с.*
58. Лебедева, О.Е. *Дополнительное образование детей: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. О.Е. Лебедева. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000 – 256 с.*
59. Логинова, Л.Г., *Историческая ретроспектива теории и практики внешкольного образования*, Москва, 2007 – 183 с.
60. Молоков Д. С. *Зарубежный опыт предоставления услуг в сфере дополнительного образования детей*. In: Ярославский педагогический вестник – 2013 – № 1 – Том II (Психолого-педагогические науки).
61. Морозова, Н.А. *Дополнительное образование – многоуровневая система в непрерывном образовании России / Н. А. Морозова. – М.: МГУП, 2001 - 245 с.*
62. Смольников, Е.В. *Становление и развитие системы дополнительного образования детей в отечественной педагогике: историко-педагогический анализ: дис. канд. пед. наук. – Ульяновск, 2006 – 229 с.*

Surse web:

63. Gaillot, B-A. *L'approche par competences en arts plastiques*, <http://www4.ac-nancy-metz.fr/arts-plastiques/docs/gaillot.pdf>
64. Hotărâre nr. 377 din 10 iunie 2020 Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”, disponibil pe: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/strategia_nationale_de_dezvoltare_moldova_2030-t.pdf
65. Legea învățământului Nr. 547 din 21-07-1995// Monitorul Oficial Nr. 62-63 din 09-11-1995, <https://mecc.gov.md/ro/content/invatamintul-extrascolar-prezentare-generalã>
66. *L'évaluation en éducation artistique*, <https://www.k12.gov.sk.ca/docs/francais/fransk/artfrans/inter/evaluation.html>
67. *L'éducation artistique et culturelle en Europe*, http://publications.europa.eu/resource/cellar/4cc49f74-205e-4785-89e4-6490fb589d62.0003.01/DOC_1
68. *L'évaluation de la politique d'éducation artistique et culturelle : quelles modalités, quels indicateurs?* Rapport Nr. 217-059, aout, 2017, <https://www.education.gouv.fr/l-evaluation-de-la-politique-d-education-artistique-et-culturelle-queles-modalites-queles-3041>
69. Moldovan A. E. *Educația muzicală – evaluarea interdisciplinară*, <https://www.sucitoruldeminti.ro/atelier-didactic/educatia-muzicala-evaluarea-interdisciplinara/>
70. Ordin nr.196 cu privire la aprobarea Programului activităților extrașcolare în învățământul primar și secundar, ciclul I și II, disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordinul_nr.196_din_25.02.2021.pdf
71. Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2021–2022, disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/_plan-cadru_2021-2022_pt_siteul_mecc_plasat_la_20.04.2021.pdf
72. Plan-cadru pentru Școli de Arte/Muzică și Arte Plastice (Instituții de învățământ / extrașcolar/nonformal de arte).Domeniul ARTE, https://particip.gov.md/ro/download_attachment/14412
73. Regulament – cadru de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ primar și secundar general, ciclul I și II, disponibil: https://www.cna.md/public/files/rapoarte_expertiza/regul_instprimarisecundar_edu.pdf
74. Regulamentul-tip al instituției extrașcolare, <http://artico.md/wp-content/uploads/2015/11/regulamentul-tip-al-institutiei-extrascolare1.pdf>
75. Regulamentul – tip de organizare și funcționare a instituției de învățământ extrașcolar (Proiect) , disponibil: <https://particip.gov.md/ro/document/stages/regulament-tip-de-organizare-si-functionarea-institutiei-de-invatamant-extrascolar-proiect/5454>
76. Regulamentul Școlilor de Muzică, Arte și Arte Plastice, https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulament_scoli_arte_2011.pdf
77. Repere metodologice și organizaționale pentru învățământul extrașcolar în anul de studii 2021-2022, https://mecc.gov.md/sites/default/files/25_repere_2021_extrascolar_final.pdf
78. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „EDUCAȚIA 2030”. Proiect în curs de elaborare. Versiunea Grupului de lucru la data de 12 aprilie 2021. Disponibil pe: https://ipp.md/wp-content/uploads/2021/04/Strategia-EDUCATIE-2030-Versiunea_01.pdf

ANEXE

Anexa 1

Chestionar pentru profesori

Instituția _____

Stagiul de activitate _____

Disciplina predată _____

1. Cât de importantă este, în opinia d-voastră, frecventarea sistematică de către copii a instituțiilor de învățământ artistic extrașcolar (școli de muzică/arte/arte plastice)?
 - a) Foarte importantă;
 - b) Importantă;
 - c) Puțin importantă.
2. Considerați că rolul evaluării în procesul instruirii didactico-artistice extrașcolare constă în:
 - a) evaluarea cunoștințelor;
 - b) aprecierea competențelor;
3. Considerați că procesul de evaluare este orientat spre:
 - motivarea elevilor;
 - îmbunătățirea rezultatelor;
 - ameliorarea procesului de predare-învățare;
 - ierarhizarea elevilor;
 - sancționarea rezultatelor.
4. Considerați că rezultatele obținute în urma evaluării elevilor oferă informații despre:
 - însușirile elevilor
 - capacitățile/calitățile didactice ale profesorului;
 - ambele.
5. Evaluați procentul de performanță a elevilor d-voastră (din numărul total) conform următoarelor criterii:
 - a) Rezultate foarte bune;
 - b) Rezultate bune;
 - c) Rezultate medii;
 - d) Rezultate reduse.
6. Care sunt, după părerea d-voastră, cauzele rezultatelor reduse ale elevilor (dacă există)?
 - a) Atitudinea indiferentă a profesorului;
 - b) Lipsa controlului din partea părinților;
 - c) Poziția pasivă a administrației;
 - d) Lipsa motivației.
7. Ce dificultăți întâmpină elevii în procesul de studii la școala de muzică/arte/arte plastice?
 - Incompetența unor cadre didactice;
 - Apatia/indiferența profesorului față de elev și procesul didactic;
 - Folosirea limbajului neadecvat de către profesor;
 - Discriminare pe criterii etnice, lingvistice sau religioase;
 - Aplicarea violenței;
 - Altele

8. Care sunt mijloacele de stimulare a elevilor?
 Lauda verbală; Calificativ înalt; Promovarea în cadrul spectacolelor/expozițiilor;
9. Ce modalități de restricționare sunt aplicate asupra elevilor?
 Note negative; Discuții cu părinții Restanțiere Altele (care) _____
10. Ce efecte produc asupra elevilor mijloacele de stimulare utilizate de profesor?
 Motivarea spre progres;
 Spirit de concurență;
 Nici un efect.
11. Cât de des le oferiți elevilor posibilitatea de autoevaluare/ de evaluare între colegi:
 – Foarte des; – Des; – Rar; – Niciodată.
12. Ce poziție exprimați referitor la aplicarea metodologiei de evaluare prin calificative (spre exemplu: Foarte bine, Bine, Suficient (sau alte calificative) în școala de muzică/arte/arte plastice?:
 – Pozitivă; – Neutră; – Negativă.
 Argumentați succint răspunsul: _____
13. Evaluarea prin descriptorii a competențelor elevului:
 – este o metodologie potrivită; – mai puțin potrivită; – nepotrivită.
14. Considerați că Certificatul de absolvire a școlii de muzică/arte/arte plastice este un act necesar pentru adolescent în vederea?
 – angajării la muncă; – continuarea studiilor; – dezvoltarea personală/generală;
 – altele _____
15. Indicați procentual aproximativ câți elevi-absolvenți din clasa d-voastră și-au continuat studiile la alte trepte de învățământ (profil arte)?
16. Cum vedeți viitorul financiar al școlilor de muzică/arte/arte plastice?
 Cu taxa de 300-200 lei Cu taxa de 200-150 lei Cu taxa 150-100 lei gratuit

Vă mulțumim!

Chestionar pentru elevi

Instituția _____

Vârsta _____

1. Care sunt motivele pentru care – frecvențezi Școala de muzică/arte/arte plastice (bifează răspunsurile corecte):
 - a) Îmi place: – muzica; – teatrul; – pictura; – dansul;
 - b) Îmi place să studiez – Da; sau – Nu.
 - c) Vreau să devin: – muzician; – actor; – plastician; – coregraf;
 - d) – Pentru o dezvoltare generală;
 - e) – Petrecerea timpului liber
 - f) – Altele _____
2. Bifează disciplinele preferate:
 - a) – Instrumentul muzical/ arta vorbirii/ arta plastică/ dansul popular;
 - b) – Solfegiu/mișcarea scenică/desenul/dansul clasic;
 - c) – Istoria muzicii/ istoria teatrului/ istoria artelor plastice/ istoria dansului;
 - d) – Cor/ spectacolul/ modelarea/ dansul modern;
 - e) – Ansamblu instrumental/spectacolul/expoziția/dansul de grup.
3. Bifează starea psihologică pe care o aveți în timpul evaluărilor la disciplinele de profil (colocviu tehnic, examen, vizionare etc.):
 - a) – Bucurie;
 - b) – Satisfacție
 - c) – Teamă;
 - d) – Nenîncredere;
 - e) – Altele _____
4. Profesorul manifestă obiectivitate la evaluare – acordarea notelor (bifează răspunsul corect):
 - a) – Întotdeauna;
 - b) – Uneori;
 - c) – Rareori;
 - d) – Niciodată.
5. Criteriile de evaluare/notare îți sunt clare:
 - a) – Întotdeauna; b) – Uneori; c) – Rareori; d) – Niciodată.
6. Care sunt activitățile la care participi cu satisfacție (sublinază variantele de răspuns):
 - a) – Spectacole/recitaluri/expoziții (în calitate de spectator);
 - b) – Spectacole/recitaluri/expoziții (în calitate de interpret);
 - c) – Evaluări curente/finale (colocviu tehnic, examen, expoziții);
 - d) – Concursuri de interpretare instrumental-vocală/teatrală/coregrafică, plastică/ (în calitate de participant);
 - e) – Ateliere de creație/întâlniri cu artiști de profil
 - f) – Altele: _____
7. Cât de des notele acumulate te încurajează să frecvențezi școala de muzică/arte/arte plastice?
 - a) – Întotdeauna;
 - b) – Niciodată.

Vă mulțumim!

Chestionar pentru părinți

Instituția _____

Statutul social _____

1. Bifați motivele pentru care susțineți frecventarea de către copilul dvoastră a școlii de muzică/arte/arte plastice:
 - a) – Dezvoltare generală;
 - b) – Continuarea studiilor de profil (colegiu, conservator, universitate, academie etc.);
 - c) – Valorificarea timpului liber;
 - d) – Altele _____
2. Ce întrebări adresați, de obicei, copilului dvoastră (legate de școala de muzică/arte/arte plastice)?
 - a) – Profesorul a fost la lecție? b) – Cum s-a comportat profesorul?
 - c) – Ce ai învățat nou? d) – Au fost toți elevii?
 - e) – Ce notă ai primit? f) – Când aveți spectacol/expoziție?
3. În ce măsură ofertele educaționale ale instituției corespund așteptărilor dvoastră?
 - a) – În mare măsură;
 - b) – În mică măsură;
 - c) – Deloc.
4. Cât de importante pentru dvoastră sunt notele obținute de către copil la evaluările cunoștințelor?
 - a) – În mare măsură;
 - b) – În mică măsură;
 - c) – Deloc.
5. Propuneți câteva aspecte de îmbunătățire a activității școlilor de muzică/arte/arte plastice:

– Schimbarea atitudinii profesorului; – Adaptarea profesorului la cerințele curriculare;

– Selectarea cadrelor didactice prin concurs adevărat; – Încadrarea obligatorie a cadrelor didactice la cursuri de reciclare.
6. Ce părere aveți despre aplicarea metodologiei criteriale de evaluare prin descriptorii?

– Pozitivă; – Neutră; – Negativă.

Argumentați succint răspunsul:

– adecvată; – mai puțin adecvată; – nepotrivită.
7. Certificatul de absolvire a școlii de muzică/arte/arte plastice are pondere de act normativ?

– Da; – Nu; – Nu pot răspunde.

Vă mulțumim!

Chestionar
privind opinia cadrelor didactice/managerilor și a elevilor
privind aplicarea MECD în instituțiile învățământ artistic extrașcolar
(domeniul *Arte*, profil *Arte muzicale – Școli de muzică/arte*)

MECD a fost aplicată în cadrul colocviului tehnic la disciplina *Instrument muzical* (formă de evaluare organizată în perioada 01-10 octombrie). Aplicarea MECD a antrenat 5 școli de muzică din diferite zone ale țării, inclusiv:

1. Școala de arte s. Pelinia, r. Drochia
2. Școala de arte or. Glodeni
3. Școala de muzică s. Hăjdieni, r. Glodeni
4. Școala de arte Ialoveni
5. Școala de arte mun. Strășeni

În continuare punctăm cele mai frecvente concluzii și sugestii parvenite din partea cadrelor didactice/manageriale și a elevilor.

Chestionar pentru cadrele didactice/manageriale:

1. Ce dificultăți ați întâmpinat în aplicarea MECD?

Nepregătire metodică (30%),

Lipsă de experiență (15 %),

Lipsa unor informații mai detaliate pentru fiecare instrument muzical (40%)

Nu sunt dificultăți 15%

2. Considerați că aplicarea MECD în instituțiile de educație și învățământ artistic extrașcolar va condiționa (subliniați opțiunea dvoastră):

a) *Starea de bine* 73 / Disconfort psihologic pentru elev 27;

b) *Rezultate academice înalte* 71 / Rezultate academice scăzute 29 ;

c) *Creșterea dorinței* 80 /Scăderea dorinței elevilor de a frecventa școala de arte/muzică 20;

d) *Imagine clară*60 / Imagine vagă a elevilor asupra aprecierii primite 40;

e) *Claritate* 30 / 70 Neclaritate pentru profesor în aprecierea rezultatelor elevilor;

f) *Descrierea clară* 28 /Descrierea confuză a calificativelor acordate 72;

g) *Ameliorează* 90 /Acutizează relația dintre profesor-elev și profesor-părinte 10.

3. Care este poziția dvoastră cu privire la aplicarea MECD în instituțiile de educație și învățământ artistic extrașcolar:

a) **Pozitivă** 53

b) **Negativă** 20;

c) **Neutră** 27.

4. Punctați câteva sugestii cu privire la îmbunătățirea procesului de implementare a MECD în instituțiile de educație și învățământ artistic extrașcolar:

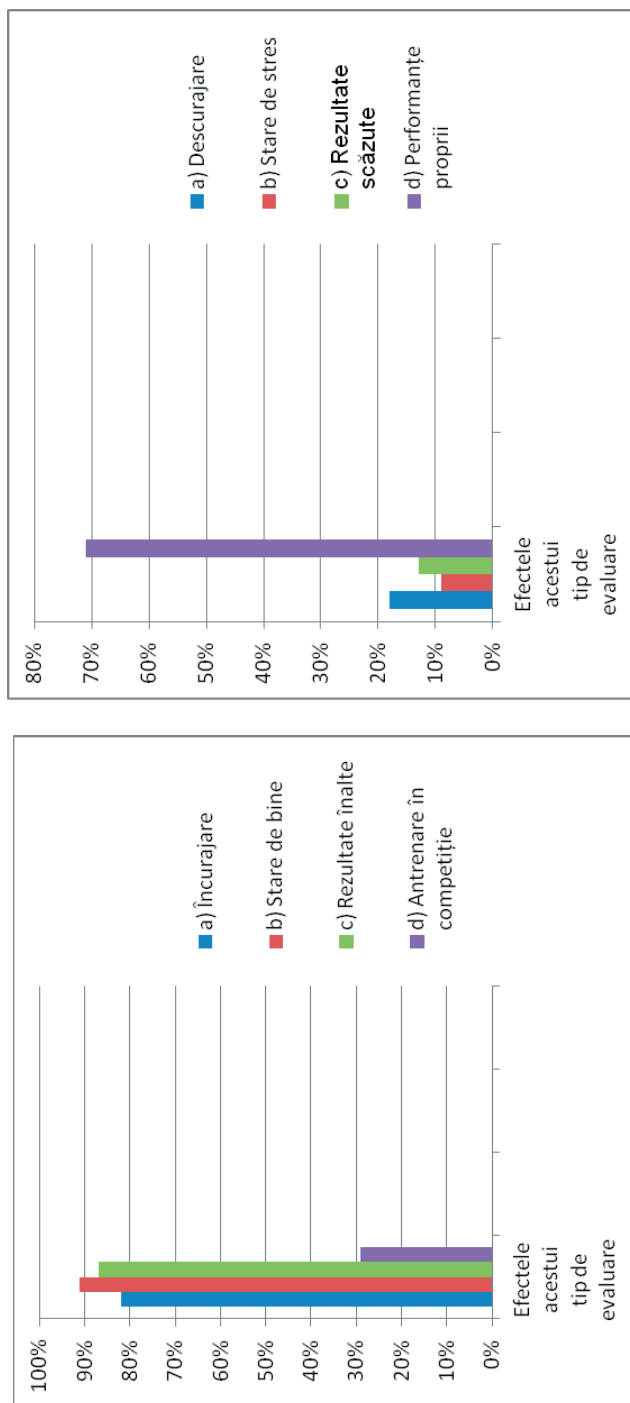
- ✓ MECD este relevantă și recomandăm în cadrul stagiilor de formare profesională să se realizeze sesiuni de inițiere a cadrelor didactice în practica aplicării acesteea;
- ✓ Este recomandabil să se elaboreze materiale didactice care să conțină criteriile de apreciere pentru toate instrumentele muzicale;

Organizarea seminarelor mobile la nivel instituțional privind implementarea evaluării criteriale prin descriptori în instituțiile de educație și învățământ artistic extrașcolar;

Chestionar pentru elevi:

- 1. Ce păreri aveți despre rezultatele obținute la colocviul tehnic?**
(Păreri bune (35%), Este mai interesant (25%), Este mai ușor (25%), Este mai bine cu note (15%) etc.)
- 2. Cum priviți aplicarea pe viitor a acestui tip de evaluare?**
 - a) Pozitiv 78;
 - b) Negativ 10;
 - c) Indiferent 12.
- 3. Care sunt efectele acestui tip de evaluare pentru elevi? (subliniați opțiunea aleasă)**
 - a) Încurajare 82 /Descurajare 18;
 - b) Stare de bine 91/Stare de stres 9;
 - c) Rezultate înalte 87 /Rezultate scăzute 13;
 - d) Antrenare în competiție 29/Performanțele proprii 71;

Poziția elevilor privind efectele produse de ECD

Poziția profesorilor privind efectele produse de ECD

